

ΓΑΥΔΟΣ

"ο Φάρος
του
Νότου"

Θεόφιλος
Μπασιγιουράκης | Κείμενο
Αννα Καλαϊτζή | Φωτογραφίες

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα βουνά της Κρήτης διαγράφονται 30 μίλια μακριά στον ορίζοντα σαν μια αχνή, γαλάζια γραμμή. Έτσι όπως πέφτει ο ήλιος του δειλινού, μοιάζουν τόσο απόμακρα, τόσο εξοιλωμένα, λες κι έχουν χάσει τον όγκο τους.

Ακριβώς μπροστά μας απλώνει την κομπιλι

του ο "Κόλπος του Σαρακηνικού".

Πράσινα τα νερά του κοντά στην ακτή, αλλάζουν απότομα σε ζωηρό μπλε, καθώς η θάλασσα βαθύνει. Είμαστε στη Γαύδο!

Εδώ και μερικές ώρες ένας παλιός, μακρινός στόχος, έπαγε να 'ναι όνειρο.

Ο Βοριάς φυσάει ακατάπαστα στο Σαρακηνό

Ο κόλπος του Σαρακήνικου στα ΒΑ της Γαύδου είναι, σημείο αναφοράς κάθε τουριστικής δραστηριότητας στο νησί.

νικο. Κέδρα και αρμυρίκια σμίγουν τον ήχο των κλαδιών τους με το βουιτό της θάλασσας. Κάποιοι ήχοι Κρητικής λύρας από ένα μακρινό ταβερνάκι, σκορφαλώνουν στο άρμα του ανέμου και φτάνουν ως ε' αυτιά μας. Ο Λορερισμός της "Μεγάλης Άρκτου" αχνο-

φαίνεται στον ουρανό, πάνω από τα Λευικά Όρη. Μπαίνουν σε λειτουργία μερικές γεννήτριες, τα πρώτα φώτα τρεμοπαίζουν στις ταβερνούλες.

Το Σαρακήνικο κι ο κόσμος του ετοιμάζονται να υποδεχθούν τη νύχτα...

*Κάποιοι την επισκέπτονται για πρώτη φορά, άλλοι την ξέρουν χρόνια.
Για όλους όμως η Γαύδος είναι ένας θρυλικός προορισμός.*

Ταξίδι στο Νότιο

Η μέρα ξεκινάει από τις 7 στην **Παληόχωρα**, στο καφεενεδάκι δίπλα στη θάλασσα.

Στο κατάστρωμα της "Σοφίας Ρ" οι φωνές και η κίνηση πυκνώνουν, η ώρα της αναχώρησης πλησιάζει.

Φρούτα, ψωμιά, λαχανικά, τσιμέντα, ξυλεία, μπύρες, νερά και ό,τι άλλο βάλει ο νους του ανθρώπου, φορτώνονται στο κατάστρωμα.

Φέρνω στη μνήμη μου σκηνές από τα καΐκια στο Λιμάνι της Καβάλας, πολλά χρόνια πριν. Στις 8 και 10' ακριβώς η "Σοφία Ρ" σαλπάρει για Γαύδο. Γεροδεμένο ξύλινο σκαρί γύρω στα 18 μέτρα, μεταφέρει στο κατάστρωμα εκτός από εμπορεύματα κι ένα ετερόκλιτο πλήθος επιβατών.

Περισσότεροι από τους μισούς είναι νέες και νέοι από διάφορες χώρες της Ευρώπης. Υπάρχουν ακόμη αρκετοί νέοι Έλληνες και Ελληνίδες, ανάμεσά τους μια

ξανθιά μ' ένα πολύχρωμο τατουάζ στον αριστερό ώμο. Οι ωριμότερες ηλικίες εκπροσωπούνται από μια οικογένεια κάτασπρων Γερμανών με το κοριτσάκι τους, δύο Ελληνικές οικογένειες με τα παιδιά τους, έναν μοναχικό διαπτροφόρο με γκριζα γενειάδα, έναν φωτογράφο ζωσμένο με φωτογραφικές μηχανές και τηλεφακούς και μια μεσόκοπη Ελληνίδα, που μάταια προσπαθεί να κρύψει την ηλικία της με τολμηρό ντύσιμο. Υπάρχει ακόμη και μια Ελληνίδα με ψηλοτάκουνη γόβα και άψογο βραδινό συνολάκι. Μοιάζει σαν να ήρθε στο καΐκι κατ' ευθείαν από δεξίωση.

Με επιδέξιους ελιγμούς του νεαρού της καπετάνιου η Σοφία εγκαταλείπει το λιμάνι, ετοιμάζεται ν' αντιμετωπίσει έναν δυνατό "πουνέντε" και τα 36 μίλια που την χωρίζουν από την Γαύδο.

Βολεύεται ο καθένας στο κατάστρωμα όπως μπορεί,

άλλοι προσπαθούν να προφυλαχτούν από τον ήλιο, άλλοι από τον αέρα, οι περισσότεροι και από τα δύο.

Βρίσκω μια θέση μπροστά, με θέα στα κύματα της πλώρης, ο ήλιος κι ο αέρας έχουν δευτερεύουσα σημασία.

Η Άννα δίπλα μου παραδίδεται σ' έναν θαλασσινό ύπνο με αδιάκοπο νανούρισμα, από το σκαμπανέβασμα. Δυναμώνει ο πουνέντες, φτάνει και ξεπερνάει τα πέντε μποφόρ.

Η "Σοφία" κουνάει βέβαια αλλά, γερό και βαρύ σκαρί καθώς είναι, δεν προβληματίζεται ιδιαίτερα.

Άλλωστε ο καιρός είναι "πρίμα", η κυρία με το συνολάκι όμως δεν καταλαβαίνει την ορολογία του καπετάνιου, συμπεριφέρεται σαν να βρισκόμαστε στα πρόθυρα ναυαγίου.

Έχω πολύ χρόνο δικό μου, σκέφτομαι ν' ανοίξω κάποιο βιβλίο, ύστερα μετανιώνω,

Η Γαυδοπούλα βρίσκεται 7 χιλ. ΒΑ της Γαύδου με 24° 00' Ανατολικό και 35° 55' Βόρειο. Έχει μήκος 3,6 χιλ. και πλάτος 1 χιλ. ενώ το μέγιστο υψόμετρο είναι 113 μέτρα. Στη θέση "Κέραμος" η έρευνα εντόπισε πρωτομινωικό οικισμό (2800-2000 π.χ.).

Η Γαύδος αποτελεί το νοτιοδυτικότερο άκρο της Ελλάδας και το νοτιότερο νησί της Ευρώπης, με 25° 05' Ανατολικό και 34° 50' Βόρειο. Απο την Κορήτη απέχει: 20,5 μίλια από Φραγκοκάστελλο, 21,5 μίλια από τη Χώρα Σφακίων και 36 μίλια από την Παλαιόχωρα.

Από τα παράλια της Αφρικής απέχει 250 χιλιόμετρα, από την Μ.Ασία 400 και από την Πελοπόννησο 200 χιλ. Το μέγιστο μήκος είναι 10 χιλ. και το μέγιστο πλάτος 6 χιλ. Η έκτασή της είναι 32 τετ. χιλ. Το κλίμα χαρακτηρίζεται από μακράς διάρκειας ξερή περίοδο (6-8μήνες) και ο χειμώνας είναι ήπιος και υγρός, με μέση ετήσια βροχόπτωση 400mm. Το καλοκαίρι επικρατούν βόρειοι άνεμοι, ενώ την άνοιξη νότιοι. Μετά από αίτημα των κατοίκων της αποχωρίστηκε από την επαρχία Σφακίων και από το 1955 υπάγεται στην επαρχία Σελίνου.

Λ Ι Β Υ Κ Ο Ν Π Ε Λ Α Γ

συνεχίζω ν' απολαμβάνω το ταξίδι και τους συνεπιβάτες μου, τα κύματα και τον καθαρό αέρα, κάθε μίλι που με πάει όλο και πιο νότια, όλο και πιο κοντά στον θρυλικό προορισμό, την Γαύδο.

Ήταν περίπου τρεις μήνες πριν, όταν το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ προσκλήθηκε να παρακολουθήσει μια πολύωρη ημερίδα στο Εργατικό Κέντρο Χανίων. Θέμα της ημερίδας ήταν, **"Το μέλλον της περιοχής της Γαύδου-Γαυδοπούλας"** και την ευθύνη της διοργάνωσης είχε η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΑ ΤΗΝ ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΓΑΥΔΟΠΟΥΛΑΣ.

Ήταν ένα παλιό όνειρο η επίσκεψη στη Γαύδο, που διαρκώς αναβάλλετο. Είχαμε διαβάσει εξ άλλου σε κάποια σποραδικά δημοσιεύματα για το ενδιαφέρον κάποιων ανωνύμων επενδυτών, για την εγκατάσταση "βιομηχανικής μονάδας κατασκευής, επισκευής και διακίνησης εμπορευματοκιβωτίων (containers) στη νήσο Γαυδοπούλα"

Και να τώρα, που με τις πρώτες ομιλίες των εισηγητών, το θέμα άρχισε να προβάλλει μπροστά στα μάτια μας στην συνολική του διάσταση.

Βιολόγοι, αρχαιολόγοι, δημοσιογράφοι, βουλευτές, εκπρόσωποι της Πολιτείας και της Εκκλησίας, διατύπωσαν τις θέσεις τους και συμφώνησαν γενικά, ότι μια τέτοια επένδυση θα είχε καταστροφικές επιπτώσεις: *"Στον βιότοπο, τόσο των νησιών όσο και της ευρύτερης περιοχής"*

"Στην πολιτισμική και κοινωνική συνοχή της περιοχής"

"Στην υποβάθμιση του περι-

βάλλοντος και των παραλίων όχι μόνο των νησιών αλλά και των νότιων παραλίων των νομών Χανίων, Ρεθύμνης και Κόλπου Μεσσαράς.

"Τελος, στην υπονόμηση των ήπιων αναπτυξιακών δυνατοτήτων των περιοχών για το μέλλον."

Πρώτο και άμεσο θύμα αυτής της επένδυσης θα ήταν η Γαυδοπούλα, που θα έχανε οριστικά την μορφή της. Κάθε λόφος, κάθε έξαρση του εδάφους θα έπαινε να υπάρχει. Το μικρό νησί θα μετατρέπετο σε μια επίπεδη βιομηχανική έκταση ύψους 7 περίπου μέτρων πάνω από την θάλασσα. Όσο για τις άγριες και απρόσιτες παραλίες της, θα καλύπτονταν με τόνους τσιμέντου, θα γίνονταν ασφαλή λιμάνια για μεγάλα πλοία.

Την ίδια "κοσμογονική εξέλιξη" θα είχε απέναντι και η Γαύδος.

Μπουλντόζες, φαρδισιόδρομοι, φέρρυ μπόουτ με ι.κ. αυτοκίνητα και μεγάλες λιμενικές εγκαταστάσεις. Κι ακόμη πολυκατοστήματα, οικισμός 400 ατόμων για να στεγάσει τους βιομηχανικούς εργάτες και τους υπαλλήλους των εγκαταστάσεων της Γαυδοπούλας και όσες και όποιες παρεμφερείς δραστηριότητες μπορεί να φανταστεί κανείς για την εξυπηρέτηση των πολυσχιδών αναγκών τόσο πληθυσμού. Άλλωστε αυτή δεν είναι παγκοσμίως η σύγχρονη φιλοσοφία της "ανάπτυξης"; Ερήμην των προαιώνιων κανόνων της ισορροπίας της φύσης, δρα καθημερινά ο άνθρωπος, με στόχο την αχαλίνωτη απόκτηση εφημέρων υλικών

αγαθών. Κι όταν κάποια στιγμή η φύση τιμωρεί, (ΕΙΝΙΝΙΟ, ΟΖΟΝ, ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ) τότε χύνουμε φαρισαϊκά δάκρυα και καταριόμαστε την "ατυχία" μας.

Το εγκληματικότερο είναι, ότι μ' αυτές τις συμπεριφορές μας υποθηκεύουμε την ποιότητα ζωής, **την ίδια τη ζωή** των επιγόνων μας.

Όταν αργά το βράδυ, σίγησε κι ο τελευταίος ομιλητής, εμείς είχαμε ήδη πάρει την απόφασή μας.

Η θεματολογία του επόμενου τεύχους έπρεπε ν' αναδιαρθρωθεί, η Γαύδος ήταν προτεραιότητα...

Τις σκέψεις μου διακόπτει ένας μικρός, χαμηλός όγκος στερίας, που προβάλλει από τις κορφές των κυμάτων. Είναι η Γαυδοπούλα. Πιο πίσω της στον ορίζοντα τα βουνά της Γαύδος.

Με χαμηλές λοφοπλαγιές, άγριες βραχώδεις ακτές και θαμνώδη βλάστηση, η Γαυδοπούλα ήταν και παραμένει ακατοίκητη. Μικρή και εκτεθειμένη σ' όλους τους καιρούς την φέρνω ξαφνικά στα μάτια μου ισοπεδωμένη, χωρίς τα λοφάκια και την φτωχή της βλάστηση, γεμάτη σίδερο και τσιμέντο. Διώχνω την εικόνα με αποτροπιασμό.

Η Γαύδος μπροστά στην Γαυδοπούλα μοιάζει τεράστια. Με τα βουνά της, την βλάστηση, τις αμμουδερές της παραλίες. Πάιρνει μια τελευταία δεξιά στροφή η "Σοφία" και προσεγγίζει το νότιο τμήμα του νησιού. Στις 12 και 10', τέσσερις ώρες ακριβώς μετά την αναχώρησή της, φτάνει στην **"Καραβέ"**, το υποτυπώδες λιμάνι του νησιού.

Πρώτες εικόνες

Θα τόθελα πολύ να μπορούσα να σας μιλήσω για ένα προφυλαγμένο λιμανάκι, ταβερνάκια δίπλα στην θάλασσα, βάρκες και ψαροκάικα με γραφικούς ψαράδες. Μα τότε θα 'μασταν στις Κυκλάδες, στις Σποράδες, στα Επτάνησα, όχι στην Γαύδο. Εδώ, στην ταπεινή 'Καραβέ', δυο-τρία χτίσματα υπάρχουν όλα κι όλα, ένα καφενείο, μερικά δωμάτια. Όλες οι λιμενικές εγκαταστάσεις ειν' ένας τσιμεντένιος μώλος καμιά εικοσαριά μέτρα μέσα στη θάλασσα. Στο σημείο αυτό σταματούν οι ανθρώπινες παρεμβάσεις, τα "αναπτυξιακά" έργα της πολιτείας. Από κει κι ύστερα αναλαμβάνει η

πρωτόγονες, ερωτήματα αγωνιώδη και αναπάντητα. Είναι πολύ μακριά η Αθήνα, δεν φτάνει ως εκεί ο απόηχος των προβλημάτων.

Δένει η "Σοφία" τους κάβους της στο μώλο και για μερικά λεπτά επικρατεί πανδαιμόνιο. Ένας δυσκίνητος όγκος επιβατών και αποσκευών συνωστιζεται στην στενή έξοδο του σκάφους, στους πιο πολλούς ειν' ακόμη ορατή η παρουσία του άγχους της πόλης. Οι νησιώτες απ' τη μεριά τους, με φωνές και με πειράγματα, προσπαθούν να εντοπίσουν και να ξεφορτώσουν τα εμπορεύματα που περιμένουν απ' την Κρήτη. Μόνον αυτοί

Το μοναδικό λεωφορείο του νησιού εκτελεί σχεδόν αποκλειστικά το δρομολόγιο από το λιμάνι στο Σαρακήνικο. Δεν υπάρχουν τακτικά δρομολόγια που να συνδέουν τους οικισμούς της Γαύδου.

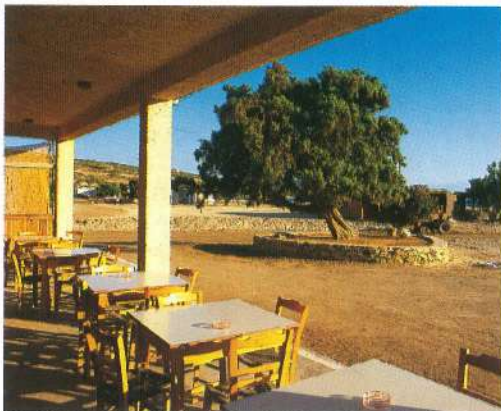
φύση να προστατέψει τα πλεούμενα, που δένουν στο λιμάνι. Κι είναι αλήθεια, πως ο Όρμος της Καραβέ δίνει καλή προστασία από Βορρά και Δύση.

Όταν όμως αρχίζουν να φυσάνε οι νοτιάδες, η Γαύδος αποκλείεται, κανένα σκάφος δεν μπορεί να προσεγγίσει. Έτσι εξηγείται, που δεν υπάρχουν ψαροκάικα στο νησί. Πού να προστατευθούν; Πού να δέσουν; Μόνον μικρές βάρκες αρμενίζουν στα νερά του κι όταν πιάνουν οι καιροί, τραβιούνται στην άμμο του Σαρακήνικο. Διαπιστώσεις μελαγχολικές, καταστάσεις

που θα επιβιβασθούν στο σκάφος, δείχνουν ήρεμοι και φιλοσοφημένοι. Φαίνεται πως η παραμονή τους στο νησί, είχε πάνω τους κατευναστική επίδραση.

Στη στεριά είναι παρατεταγμένα τα "μεταφορικά μέσα" του νησιού και περιμένουν τους επιβάτες τους. Πρώτο γεμίζει ένα τρακτεράκι με μια μεγάλη πλατφόρμα. Στοιβάζονται εκεί πάνω άνθρωποι και αποσκευές και ξεκινάνε. Αμέσως μετά γεμίζει και φεύγει ένα αγροτικό.

Το "επίσημο" μεταφορικό μέσο, το λεωφορείο, αργεί ν' αναχωρήσει.

Τα πολλά ταβερνάκια και ο μεγάλος κέδρος στο κέντρο είναι τα χαρακτηριστικά σημεία του Σαρακήνικου.

Τα ενοικιαζόμενα δωμάτια στο Σαρακήνικο είναι απλά, φθηνά και ικανοποιούν τις στοιχειώδεις ανάγκες των τουριστών.

Εκτός από τους επιβάτες και τις αποσκευές τους, πρέπει να φορτώσει και μερικά καθρόνια, που έχουν έρθει με το πλοίο. Κάτω από την φλεγόμενη λαμαρίνα περιμένουμε στωικά την ολοκλήρωση των διαδοχικών σταδίων της διαδικασίας: εκφόρτωση καθρονιών, μεταφορά από το σκάφος, τοποθέτηση στο λεωφορείο. Σε μισή ώρα ακριβώς, που σχεδόν μας φάνηκε αιωνιότητα, το λεωφορείο παίρνει ζωή και ξεκινάει ν' ανεβαίνει αγκομαχώντας τον ανήφορο.

Στο ύψωμα επί τέλους αρχίζει να φυσάει, ειν' όμως ένας αέρας καυτός, που εισβάλλει με άφθονη σκόνη από τ' ανοιχτά παράθυρα. -Μήπως κάναμε λάθος που ήρθαμε στη Γαύδο; ψιθυρίζω στην Άννα.

Κατηφορίζει τώρα το λεωφορείο σ' ένα δρόμο στρωμένο με πίσσα και σε λίγα λεπτά σταματάει στο "Σαρακήνικο". Κανείς δεν μας περιμένει, δεν έχουμε κλείσει δωμάτιο, ήδη πριν μερικές μέρες ο Πρόεδρος της Κοινότητας μας είχε αποτρέψει να επισκεφθούμε αυτή την περίοδο τη Γαύδο. Έχουμε βέβαια μαζί μας, σαν έσχατη εναλλακτική λύση, ένα μεγάλο αντίσκηνο, που εύχομαι όμως ολόψυχα, να μην χρειασθεί να χρησιμοποιήσουμε. Ο πολύτιμος φωτογραφικός εξοπλισμός και τα ευαίσθητα στην ζέστη slides δεν ανήκουν στα αντικείμενα, που θα ήθελαμε να εμπιστευθούμε σ' ένα αντίσκηνο.

Το Σαρακήνικο ειν' ένας μυστήριος τόπος, που λες κι είναι φτιαγμένος για να σε απωθήσει. Αν ήμουν υποχρεωμένος να τον

προσδιορίσω μονολεκτικά, δεν θα δίσταζα να επιλέξω την λέξη **αναρχία**.

Με μια πρώτη ματιά διακρίνονται καμιά δεκαριά μονώροφα κτίσματα. Δυο -τρία είναι πέτρινα και καλαίσθητα, τα υπόλοιπα φτιαγμένα πρόχειρα με τσιμεντόλιθους, σκορπισμένα τυχαία εδώ και εκεί. Το μόνο ρυμοτομικό σχέδιο που υπάρχει, σχηματίζεται από έναν φαρδύ χωματόδρομο, που διασχίζει το χώρο με κατεύθυνση προς την θάλασσα και πιο πολύ φέρνει στο νου την κοίτη ξεροπόταμου.

Επηρεασμένος καθώς είμαι από την αφόρητη μεσημεριάτικη ζέστη, το πλήθος των αποσκευών και την ανασφάλεια της διαμονής, έχω μια ψυχολογία αρνητική, οι πρώτες μου εκτιμήσεις είναι το λιγότερο απαισιόδοξες. Αργότερα, στη διάρκεια της μέρας, θα αναθεωρούσα πολλά από τα αρχικά βιαστικά μου συμπεράσματα. Προς το παρόν όμως μοιράζομαι με τις αποσκευές τη σκιά από ένα τεράστιο αλμυρίκι και περιμένω την επιστροφή της Άννας, που έχει εξαφανιστεί ψάχνοντας για κατάλυμα. Κάποια στιγμή βλέπω να πλησιάζει μ' ένα χαμόγελο θριαμβευτικό.

-Βρήκα δωμάτιο! μου αναγγέλλει από μακριά.

Είναι μικρό και χαμηλοτάβανο. Η επίπλωσή του αποτελείται από δυο σιδερένια κρεβάτια, ένα τραπέζι -μεγάλο ευτυχώς-, μια καρέκλα και ένα κομοδίνο. Μια σειρά από καρφιά στον τοίχο χρησιμεύουν για κρεμάστρες. Ντουλάπια δεν βλέπω πουθενά.

-Καμιά απ' αυτές τις λεπτομέρειες δεν μ'

Ο δρόμος που οδηγεί στο Σαρακήνικο. Αυτή τη στιγμή γίνονται έργα για την ασφαλτόστρωσή του.

εμποδίζει ωστόσο να αισθάνομαι υπέροχα, λέω στην Άννα.

Έχουμε ό,τι χρειαζόμαστε, κρεβάτι, σκιά, ασφάλεια και δέκα μέτρα μακριά μας τουαλέτα, κοινόχρηστη βέβαια, αλλά με ντους και υδραυλικά που λειτουργούν.

Το παράδοξο είναι, πως ακόμα και σήμερα, που είμαι χρονικά αποστασιοποιημένος από εκείνες τις στιγμές, θεωρώ το ταπεινό εκείνο δωματάκι στο Σαρακήνικο αληθινό πρόνομο.

Ο κόλπος του Σαρακήνικου με το σπίτι που έχτισε ο Άρης Βελουχιώτης στο διάστημα της εξορίας του. Σήμερα λειτουργεί σαν ξενώνας και εστιατόριο.

Πολλά κέδρα φυτρώνουν στην άμμο και παρέχουν ιδανική προστασία στις "καβάντζες" των τουριστών.

Όρες χαλάρωσης στο Σαρακήνικο.

Αφήνουμε για ώρα πολλή τα καθάρια νερά του Σαρακήνικου να διώχνουν από πάνω μας τον ιδρώτα και τη σκόνη. Η ένταση της ημέρας, η συνολική κούραση του μεγάλου ταξιδιού από την Θεσσαλονίκη, σιγά-σιγά απομακρύνονται.

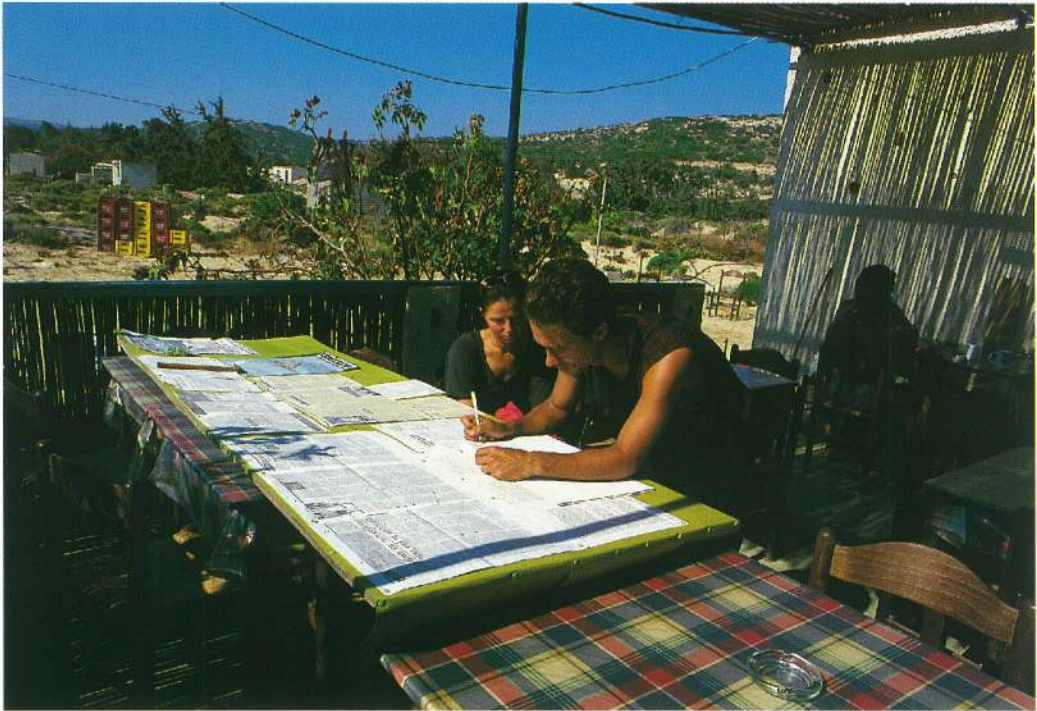
Είναι η πρώτη φορά που πραγματικά συνειδητοποιούμε ότι βρισκόμαστε στα ζεστά νερά του Λυβικού πελάγους έξω από τις κλειστές Ελληνικές Θάλασσες. Το σώμα χαλαρώνει, το πνεύμα ηρεμεί, είμαστε πολύ κοντά στο σημείο να ξαναβρούμε ξεχασμένους φυσιολογικούς ρυθμούς, αυτούς που καθημερινά στερούμαστε στην πόλη. Άλλωστε το Σαρακήνικο δεν θυμίζει σε τίποτε τις καλοκαιρινές πλαζ, που προτιμάμε οι περισσότεροι για τις διακοπές μας.

Ο θόρυβος ειν' ανύπαρκτος εδώ, προέρχεται μόνον από το κύμα, όταν φυσάει ο Βοριάς. Οι ανθρώπινες φιγούρες, που κολυμπούν στα νερά του ή λιάζονται στην αμμουδιά, έτσι όπως είναι διασκορπισμένες στην μεγάλη καμπύλη του κόλπου, μοιάζουν ακόμη πιο μοναχικές. Επικρατεί ένα ύφος εσωστρέ-

φειας, κανείς δεν δείχνει ν' ασχολείται με τους άλλους, ό,τι κι αν κάνουν, όποια κι αν είναι η εμφάνιση και αμφιέσεις τους εδώ.

Το Σαρακήνικο είναι το αρχικό σημείο, η αφετηρία της θρυλικής και πασιγνωστής ελευθερίας και ανεξαρτησίας της Γαύδου. Αυτές οι έννοιες γίνονται ακόμη πιο έντονες σε άλλα πιο απομονωμένα σημεία του νησιού. Ποιος νοιάζεται λοιπόν αν τα κτίσματα είναι γύρω του άναρχα ή ακόμα και αυθαίρετα; Ποιόν ενοχλούν οι τσιμεντόλιθοι, οι πλαστικές καρέκλες ή η ακαταστασία; Άλλα πράγματα έρχονται να βρουν ή ελπίζουν να συναντήσουν οι "προσκυνητές" της Γαύδου. Την παρθένα φύση, την ανεξαρτησία κινήσεων, την εσωτερική τους ηρεμία ή ακόμα την αναζήτηση και την περιπέτεια, στιδίηποτε και αν αυτά σημαίνουν. Έτσι εξηγείται η παρουσία τόσο πολλών μοναχικών υπάρξεων στο νησί που παύουν ύστερα από κάποιες μέρες, να είναι μοναχικές οι περισσότερες.

Αρκετά είναι και τα κέδρα, που φυτρώνουν στην αμμουδιά του Σαρακήνικου. Μεγάλα

Στο ταβερνάκι της, η Κούλα έχει συγκεντρώσει σπουδαίο υλικό ενημέρωσης για την προστασία της Γαύδου και Γαυδοπούλας, καθώς και βιβλίο υπογραφών για την σωτηρία τους.

και φουντωτά, κρύβουν κάτω από την πολύτιμη σκιά τους τις περίφημες “καβάντζες”, -τις σκηνές- όποιων προλάβουν. Είναι μια γραφική και ωραία ιστορία οι καβάντζες της Γαύδου. Νοιώθει κανείς πως φτιάχνει το σπιτικό του. Θα μείνει άλλωστε αρκετές μέρες εκεί, ίσως βδομάδες και μήνες. Ειν’ απαραίτητο λοιπόν ο τόπος που θα επιλέξει να του αρέσει, να τον αγαπήσει. Και πρώτα απ’ όλα να ‘χει σκιά, όλη τη μέρα αν γίνεται. Ο ήλιος δεν αστειεύεται στη Γαύδο. Πρέπει μετά να υπολογίσει τους ανέμους. Η κατεύθυνση και η έντασή τους θα προσδιορίσουν την τελική θέση και την είσοδο της καβάντζας. Αν κοντά σ’ όλα αυτά, καταφέρει να συνδυάσει θέα και απομόνωση, έχει δημιουργήσει την ιδανική καβάντζα, το τέλειο σπιτικό. Και δεν είναι λίγες οι φορές, που μια καλή καβάντζα αποτελεί σπουδαίο λόγο, για να παρατείνει κάποιος την παραμονή του στην Γαύδο.

Ένα ελαφρό αεράκι γεμίζει ρυτίδες την λεία επιφάνεια της θάλασσας. Κατεβαίνει βοριάς από τα βουνά της Κρήτης, τον νιώθω να

πλησιάζει. Δεν αργεί να ξεσπάσει, γεμίζει το Σαρακήνικο βουή και παραζάλη. Βγαίνουμε στην αμμουδιά κι απομένουμε ώρα πολλή απέναντί του. Σκάει το κύμα με ορμή, αρπάζει ο βοριάς τα σταγονίδια, νοτίζει τα πρόσωπά μας με αλμύρα. Δεν ξεχνιούνται κείνες οι στιγμές, βγαίνουν ζωντανές μπροστά μου, παρασέρνουν με την έντασή τους την πέννα μου.

Τριγυρνάμε άσκοπα στο Σαρακήνικο. Κι άλλα χτίσματα, αθέατα ως τώρα, ξεπροβάλλουν. Τυχαία μάλλον-ή μήπως τίποτε δεν είναι τελικά τυχαίο;- καταλήγουμε σ’ ένα ταβερνάκι, όχι μακριά από το δωμάτιό μας. Χτισμένο με τσιμεντόλιθους δίπλα στην όχθη του ξεροπόταμου, είναι απομονωμένο και υπερυψωμένο, με συνολική θέα του κόλπου. Η μικρή τσιμεντένια αυλή του έχει από πάνω καλαμωτή και γύρω της φυτά και λουλούδια. **Η Κούλα Γιαλινάκη** ξεπροβάλλει πληθωρική και χαμογελαστή, μας υποδέχεται εγκάρδια.

-Καλώς τους, πρέπει να ‘στε οι φίλοι της **Ρούλας Καστρινάκη**. Σας περιμένω.

Τις απογευματινές ώρες επικρατεί ηρεμία στο Σαρακήνικο. Η κίνηση αρχίζει μετά την δύση του ήλιου

Με αξιοθαύμαστη τακτική η Κούλα εκμαιεύει σε δύο λεπτά κάθε ζωτική πληροφορία για μας. Τα ονόματά μας, τον τόπο προέλευσής μας, την διάρκεια και τον σκοπό της επίσκεψής μας στο νησί.

Τόση ώρα ένας άντρας γύρω στα 35 κάθεται ολομόναχος σ' ένα απομακρυσμένο τραπέζακι. Κάποια στιγμή σηκώνεται κι έρχεται προς το μέρος μας.

-Να σας συστήσω τον άντρα μου το **Νίκο**, λέει η Κούλα. Γαυδιώτης μέχρι κόκκαλο.

Μέτριο ανάστημα ο Νίκος, σορτσάκι τζιν, λεπτός και γεροδεμένος. Γυμνός από τη μέση και πάνω και βαθιά ηλιοκαμένος, δεν δείχνει να περνάει τη ζωή του στη σκιά.

Τα χέρια του είναι ροζιασμένα και δουλεμένα, ανάλογη είναι κι η χειραψία του. Έχει μια γενειάδα ξανθοκάστανη, μάτια στο χρώμα των νερών του Σαρακήνικο.

-Ελάτε να πιούμε μια τσικουδιά για τα καλωσορίσματα, λέει ο Νίκος κι αμέσως ακουμπάει στο τραπέζι ένα παγωμένο μπουκάλι και ποτηράκια.

Δυναμώνει ο βοριάς, ακούγεται ως εδώ το βογκητό της θάλασσας, κάποια άστρα, τα πιο μεγάλα, λάμπουν κιόλας στον ουρανό.

Έχω πει πολλές τσικουδιές στην Κρήτη, μα τούτη εδώ είναι απ' τις καλύτερες. Παγωμένη και δυνατή, πάει όμορφα με τον καιρό και το περιβάλλον.

Παίρνει φόρα ο Νίκος κι αρχίζει να μιλάει για τη Γαύδο, τους ανθρώπους που απέμειναν -όχι πιο πολλοί από 50-, τους έρημους χειμώνες, τους αποκλεισμούς από τον καιρό, τη μικρή τουριστική περίοδο.

-Με ό,τι βγει σ' ενάμιση-δυο μήνες, πρέπει να ζήσει όλη τη χρονιά η οικογένεια. Τι λες, λοιπόν, δεν θα 'θελα κι εγώ να κάνω ένα χτίσμα από πέτρα; Αυτή είν' η δουλειά μου. Άντε όμως να την βρεις την πέτρα και να την κουβαλήσεις. Κι ύστερα να φας μήνες και μήνες για να τηνε χτίσεις.

Δεν χρειάζομαι άλλες εξηγήσεις. Την καταλαβαίνω πια την "λογική του τσιμεντόλιθου", είναι γρήγορη και πρακτική. Η προτεραιότητα εδώ είν' η επιβίωση. Το παραδοσιακό στυλ και οι γραφικότητες συγκινούν μόνο τα μάτια κάποιων περιηγητών, που έρχονται, αποφαινόνται και φεύγουν.

Η Κούλα μας αφήνει, έχει ν' ασχοληθεί με την κόρη της, με την πελατεία του Mini Market, με τις παραγγελίες στην ταβέρνα.

Ζώντας τα ανέμελα παιδικά της χρόνια η μικρή Θεοδορούλα, χαιρέται τον ήλιο και τη θάλασσα στα πεντακάθαρα νερά του Σαρακήνικου.

Από δίπλα της την βοηθούν ο Πέτρος και η Μαρία, ένα ζευγάρι από την Βουλγαρία.

Πυκνώνει η κίνηση στο μαγαζί, παρελαύνουν διάφορες φυσιογνώμιες, ξένοι, Έλληνες, νέοι, μεσήλικες, σκουλαρίκια, τατουάζ, γενειάδες, άναρχα μαλλιά και ξυρισμένα κεφάλια, οικογένειες με μικρά ηλιοκαμένα παιδιά. Οι πιο πολλοί με σορτσάκια, μαγιό και σαγιονάρες. Οι υπόλοιποι με αθλητικά παπούτσια και τζιν. Πού και πού κανένα πουκάμισο με παντελόνι. Οι γραβάτες απαγορεύονται. Η Κούλα χαιρετάει πολλούς με τα μικρά τους ονόματα.

-Τους ξέρω από παλιά, έρχονται χρόνια στο νησί. Μια μεγάλη παρέα από δίπλα μάς στέλνει τοικουδιές. Είν' οι εργολάβοι κι οι εργάτες, που ρίχνουν άσφαλο στο δρόμο. Ποιος ξέρει πως θα 'ναι η Γαύδος την επόμενη φορά που θα 'ρθούμε.

-Σας αρέσουν τα ψάρια; ρωτάει ξαφνικά ο Νίκος.

Είναι επίκαιρη ερώτηση, εδώ και ώρα έχουμε αρχίσει να πεινάμε.

-Είστε τυχεροί, γι' απόψε θα 'χουμε ροφό. Δεν είναι μεγάλος, ως πέντε κιλά.

-Και πού τον βρήκες Νίκο το ροφό;

-Πάει καιρός που με ταλαιπωρούσε, ήταν βαθιά στα 17 μέτρα. Κατέβαινα και μόλις μ' έβλεπε χωνόταν στη σπηλιά του. Σήμερα το πρωί όμως ήταν η σειρά μου να κερδίσω. Με το δεδομένο μέγεθος του ροφού φανταζόμουν μια ωραία ψητή φέτα και ίσως ένα πιάτο σουπιά. Αντί γι' αυτά βλέπω με απογοήτευση μπροστά μου ένα μεγάλο βαθύ πιάτο γεμάτο ως απάνω με πηχτό ζουμί, πατάτες, τραχανά (!) και μια τεράστια φέτα ψαριού. Η έκφρασή μου δεν περνάει από τον Νίκο απαρατήρητη.

-Αυτή είναι δικιά μου μαγειρική, "ροφός με ξινόχοντρο". Δοκίμασε κι αν δεν σ' αρέσει, θα σου ψήσω μια μπριζόλα.

Εκ πεποιθήσεως δεν απορρίπτω τίποτε, πριν δοκιμάσω. Η πρώτη κιόλας κουταλιά είναι αποκάλυψη, ο τραχανάς και οι πατάτες έχουν πάρει μια εξάισια γεύση φρέσκου ψαριού. Ο ροφός εξ' άλλου είναι τρυφερός και νοστιμότατος. Ικανοποιημένος από τις αντιδράσεις μας ο Νίκος, φέρνει ένα υπέροχο λευκό Σφρακιανό κρασί. Όταν μετά από τρεις ώρες αποφασίζουμε να σηκωθούμε από τις καρέκλες μας, μακαρίζουμε την τύχη μας, που έχουμε ένα δωμάτιο να μας περιμένει σε κοντινή απόσταση.

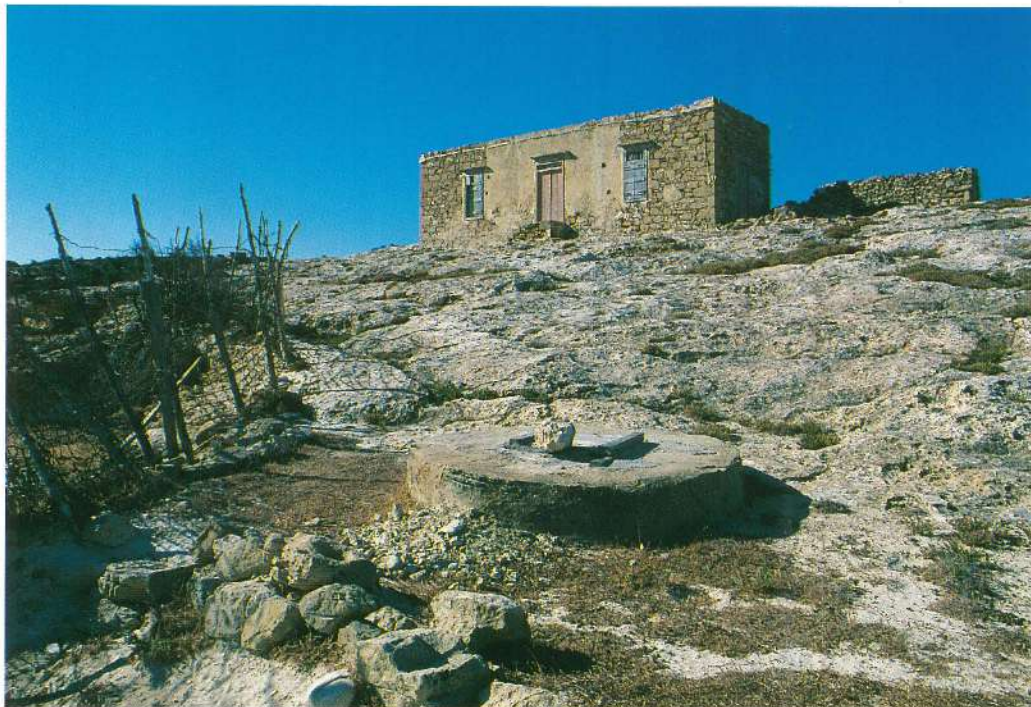
Πεζοπορία στον ήλιο

Οι νυχτερινές ώρες ήταν δροσερές. Ο ύπνος, μετά την κούραση και την οινοποσία ήταν ευχάριστος και ευεργετικός. Έτσι τα χαράματα μας βρίσκουν ζωηρούς και ξεκούραστους. Αναρωτιόμαστε όμως πού θα πιούμε καφέ στις εξήμιση το πρωί. Ρίχνω μια τυχαία ματιά κατά τα λημέρια του Νίκου και τον βλέπω καθισμένο στην ακριανή γνώριμη θέση του στο ταβερνάκι. Καταστρώνουμε μαζί το πλάνο της περιουδείας μας και αποφασίζουμε να κινηθούμε βόρεια.

Μεταξύ, που καμιά πενηνταριά εξόριστοι, άνδρες και γυναίκες, "παραθέριζαν" στην Γαύδο, συντελώντας έτσι σε μια παροδική πληθυσμιακή έκρηξη του νησιού.

Οι άνθρωποι εκείνοι καλλιέργησαν ορισμένα τμήματα γης, έχτισαν μερικές κατοικίες στο Σαρακήνικο και δημιούργησαν κάποια υποτυπώδη εργαστήρια.

Αφήνουμε τον χωματόδρομο στα δεξιά μας και παίρνουμε ένα ανηφορικό μονοπάτι. Γη με πέτρες κοκκινωπές και ξερόχωμα, γεμάτη όμως με κέδρους και θυμάρι. Είναι

Εκτεθειμένο στους βοριάδες αλλά αγέροχο στη θέση του, δεσπόζει από τις αρχές της δεκαετίας του 50 αυτό το πέτρινο σπίτι με το πηγάδι του στην περιοχή του Ασβεστωτού.

-Πολύ θα 'θελα ναρχόμουνα μαζί σας, λέει ο φίλος μας. Έχω όμως να τελειώσω ένα σπίτι, μένουν μερικές μέρες δουλειάς ακόμα. Τον αποχαιρετάμε και ξεχυνόμαστε ασυγκράτητοι.

Πολύ γρήγορα διασχίζουμε το Σαρακήνικο, καφενεία και ταβέρνες είναι κλειστά, στις καβάντζες κοιμούνται ακόμα. Ανηφορίζουμε τα δυτικά υψοματάκια του κόλπου, περνάμε κοντά απ' το μεγάλο πέτρινο σπίτι που έχτισε κάποτε ο διασημότερος εξόριστος του νησιού, ο **Άρης Βελουχιώτης**.

Ήταν τότε στα χρόνια της δικτατορίας του

μεγάλη η συγκίνηση να βαδίζουμε σ' αυτά τα χώματα τα πιο νότια της Ελλάδας. Έχει πέσει ο χθεσινός βοριάς, ανεβαίνει ο ήλιος και μαζί του και η ζέση.

-Προτείνω να κάνουμε οικονομία στο νερό μας, λέω στην Άννα. Από μια γουλιά κάθε φορά, για να μας φτάσει.

Συνεχίζουμε και φτάνουμε σε μια υποτυπώδη αγροικία με μερικές κότες και κατσίκες. Βρισκόμαστε στην περιοχή **Ασβεστωτό**, μερικές εκατοντάδες μέτρα πιο πάνω όρθώνεται ένας μεγάλος λόφος.

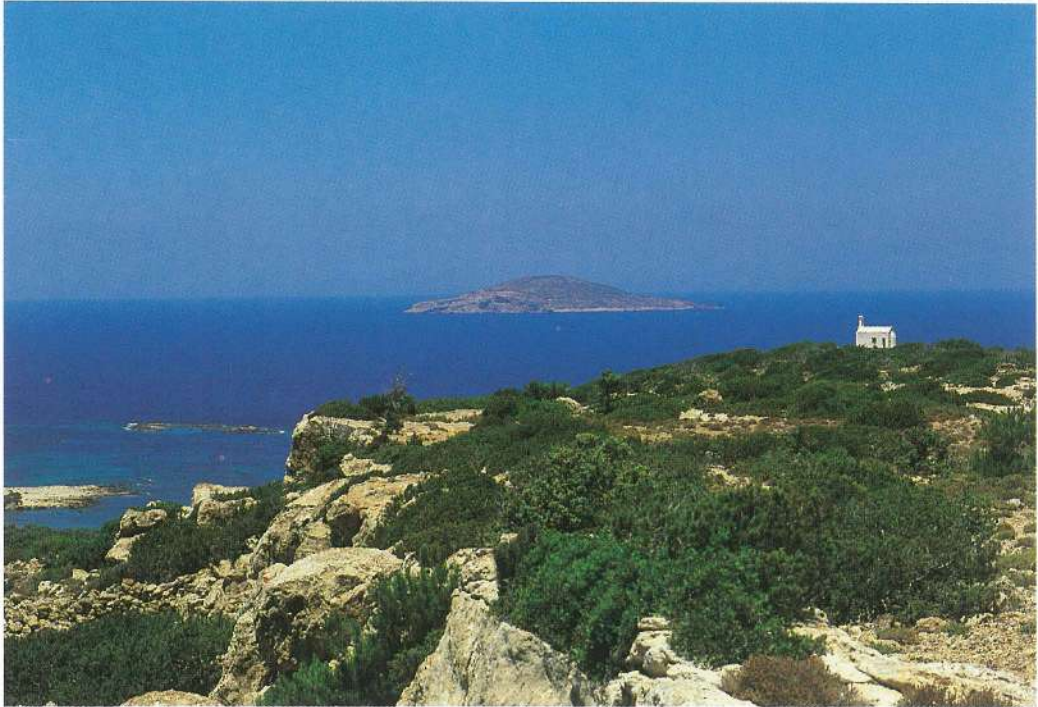
Στην κορυφή του δεσπόζει ένα εντυπωσια-

κό πέτρινο σπίτι. Βαριά, στέρεη κατασκευή, διατηρείται σε άριστη κατάσταση. Αν και είναι κλειδωμένο, είναι φανερό, πως κάποιες μέρες κατοικείται. Στην ξύλινη πόρτα διακρίνεται το όνομα του ιδιοκτήτη και η χρονολογία κατασκευής, 1955. Μερικά μέτρα παρακάτω ειν' ένα πηγάδι, κλειστό κι αυτό. Πάνω στο τσιμέντο είναι χαραγμένη η χρονολογία 1951.

Ξεκουραζόμαστε για λίγο στο αεράκι θαυμάζοντας τη θέα. Μακριά στην άκρη του νησιού, το εκκλησάκι του Αϊ-Γιάννη, πιο

μεγάλη ανηφόρα, η ζέστη είναι δυνατή. Ένα εκκλησάκι στο τέρμα της ανηφοριάς φαίνεται ιδανικό σημείο για μια στάση και μερικές γουλιές νερό.

Ανοίγω με λαχτάρα το σακίδιο για να βγάλω το παγούρι και...δεν το βρίσκω πουθενά. Ούτε φυσικά βρίσκεται στην φωτογραφική τσάντα της Άννας. Ακόμα θυμάμαι την απέραντη απογοήτευση εκείνων των στιγμών. Όσο για το παγούρι μας, με το παγωμένο περιεχόμενό του, αναπαυόταν στο ταβερνάκι του Νίκου.

Το μοναχικό εκκλησάκι του Αϊ-Γιάννη, ακοίμητος φρουρός της Ορθοδοξίας στο βόρειο άκρο του νησιού. Απέναντι, σε απόσταση 6 μιλίων η Γαυδοπούλα.

πίσω η Γαυδοπούλα και στο βάθος αχνά, τα Λευκά Όρη. 200 μέτρα πιο πάνω διακρίνουμε χαλάσματα. Τριγυρνάμε ανάμεσά τους, τα πιο πολλά είναι ερείπια, κάποια αντέχουν ακόμα. Παντού ειν' έντονα τα ίχνη ανθρώπινης δραστηριότητας. Κάποτε πριν μερικές δεκαετίες ίσως, υπήρχε ζωή εδώ πάνω.

Κατηφορίζουμε κοφτά την λοφοπλαγιά και συναντάμε ένα φαρδύ χωματόδρομο. Περνάει μέσα από ένα βαθύ φαράγγι με απόκρημνες ορθοπλαγιές. Το οδόστρωμα γίνεται τσιμέντο, μπροστά υπάρχει μια

Ήταν μια εξέλιξη απρόσμενη, που μας γέμισε ανασφάλεια και προβληματισμούς. Προσπαθούμε να ξεπεράσουμε το αρχικό σοκ και να ηρεμήσουμε. Η λογική μας υπαγορεύει να επιστρέψουμε, εμείς όμως, σε μια έξαρση αισιοδοξίας, αποφασίζουμε να συνεχίσουμε. Θεωρούμε ήττα την επιστροφή στο Σαρακήνικο. Ακολουθούν ώρες φλογερές.

Φτάνουμε στο **ελικοδρόμιο**, η θέα είναι επιβλητική, οι εγκαταστάσεις τεράστιες, ξαφνικά η Άννα βλέπει μια βρύση, τρέχει με λαχτάρα.

Μένω ακίνητος στη θέση μου, δεν αγωνιό καθόλου. Η βρύση δεν τρέχει ούτε σταγόνα. Η κακοτυχία αυτή αντί να μας απογοητεύσει, δρα σαν καταλύτης, μας πεισμώνει περισσότερο.

Ο βασικός προορισμός μας είναι το **Καστρί**, η πρωτεύουσα της Γαύδου. Υποψιαζόμαστε την κατεύθυνση και την απόσταση, δεν έχουμε όμως μαζί μας ούτε χάρτη ούτε σκαρίφημα, μόνον κάποιες πρωινές πληροφορο-

τη διέλευση. Ο δρόμος είναι φαρδύς, κύρια αρτηρία, η σκοπιμότητα της ύπαρξης αυτού του φράχτη μου προξενεί κατάπληξη. Τι ήθελαν να προστατέψουν και από ποιόν; Με δυσκολία τον ξεπερνάμε και, μεσημέρι πια, φτάνουμε σε μια κύρια διασταύρωση. Μια υποψία κτίσματος διακρίνεται ψηλά στο λόφο, είμαι βέβαιος, πως κάπου εκεί είναι το Καστρί. Είναι πολύ αργά όμως πια για να πείσω την Άννα με

Το Καστρί, πρωτεύουσα της Γαύδου, είναι σχεδόν στο κέντρο του νησιού σε υψόμετρο 190 μ. Απέχει 5 χιλ. από το Καραβέ και 6 από το Σαρακήνικο. Ζουν περίπου 10 άνθρωποι, ενώ Αγροτικό Ιατρείο και Σχολείο παραμένουν κλειστά.

ρίες του Νίκου.

Η κατεύθυνση είναι περίπου νότιο-νοτιοανατολική, μου φαίνεται σωστή. Η πορεία όμως είναι μακριά, με πολύ ανήφορο. Πού και πού μεμονωμένες κατοικίες και εκκλησάκια ανυψώνουν το ηθικό μας. Το Καστρί όμως δεν φαίνεται πουθενά, ούτε και κάποιος άνθρωπος έχει βρεθεί από το πρωί στη διαδρομή μας.

Σ' ένα σημείο του δρόμου ένας σχεδόν απροσπέλαστος φράχτης μας απαγορεύει

επιχειρήματα και ενέσεις ηθικού.

Οι αντοχές της, σωματικές και ψυχικές, την έχουν εγκαταλείψει. Βλέπει τον ανήφορο μπροστά της και δηλώνει αμετάκλητα, πως δεν αντέχει άλλη απογοήτευση. Βρίσκει μια υποτυπώδη σκιά κέδρου και εγκαθίσταται εκεί. Το πείσμα μου έχει φτάσει στο κατακόρυφο, τίποτε πια δεν μπορεί να με σταματήσει. Βάζω κάτω το κεφάλι και ξεχνώμαι στον ανήφορο.

Πρώτα βλέπω στ' αριστερά μια μεγάλη

εκκλησία κι αμέσως μετά τα πρώτα σπίτια. Δεν διαφέρουν πολύ από τα πρωινά χαλάσματα στο "Ασβεστωτό". Κάθε έννοια χωριού ή οικισμού, που διατηρούσα ως τώρα στις μνήμες μου, ξεθωριάζει. Ψάχνω να βρω το κέντρο του χωριού, την πλατεία, κάποια τραπεζάκια καφενεύου, ένα σημείο αναφοράς.

Τίποτε! Δεν κινούνται άνθρωποι, δεν ακούγονται παιδιά, δεν υπάρχει γύρω μου ζωή. Όσο κι αν ήμουν προετοιμασμένος για την Γαύδο, αυτή η εικόνα ξεπερνάει την φαντασία μου.

Ξέρνω τα βήματά μου ανάμεσα σε πέτρες και σοκάκια, δρόμοι με την συμβατική έννοια του όρου δεν υφίστανται. Περνούν διαδοχικά από τα μάτια μου το Δημοτικό Σχολείο Γαύδου, η Κοινότητα Γαύδου, ο Αστυνομικός Σταθμός, το Λαογραφικό Μουσείο Γαύδου.

Όλα κλειστά..

Μένω ακίνητος για λίγο κάτω από τον ήλιο, σ' αυτό το νοτιοδυτικότερο άκρο της Ελλάδος, το νοτιότερο άκρο της Ευρώπης. Και για άλλη μια φορά με βασανίζει το ερώτημα: Δεν υπάρχει σ' αυτή τη χώρα Πολιτεία;

Δεν υπάρχουν σκεπτόμενοι πολιτικοί; δεν υπάρχουν επιτέλους Έλληνες πατριώτες σε ηγετικές θέσεις;

Δεν τους αγγίζει τίποτε αυτούς; Καμιά Γαύδος, καμιά Ήπειρος, καμιά Θράκη;

Θέλω ξαφνικά να φύγω απ' το Καστρί. Η θλίψη και η οργή μου είν' αβάσταχτες. Έχω ακόμα όμως μια αποστολή να εκπληρώσω. Πρέπει να βρω νερό, η Άννα περιμένει.

Το καφενεδάκι πιο πολύ το υποψιάζομαι, παρά το διακρίνω.

Στην πραγματικότητα είναι η κουζίνα ενός σπιτιού, που απλά πουλάει κάποια πράγματα. Στις δυο μοναδικές καρέκλες που χωράν στον εξωτερικό χώρο κάθονται μια γριούλα κι ένας πιτσιρικάς. Δεν ξέρω πώς είν' η όψη μου αλλά το πρώτο που με ρωτάνε, είναι αν διψάω.

Πίνω το πρώτο ποτήρι μονορούφι, το δεύτερο με μικρές γουλιές. Αγοράζω ένα μπουκάλι, τους ευχαριστώ και κατηφορίζω. Δέκα βήματα απ' το καφενεδάκι βλέπω μπροστά μου τον οδηγό του λεωφορείου, που βάζει μπρος ένα παμπάλαιο πρώην ταξί. Σε δυο λεπτά βρισκόμαστε στην Άννα. Δεν θα ξεχάσω ποτέ την έκφρασή της στη

θέα του παγωμένου μπουκαλιού.

Χάρη στο Γιώργο και στο αυτοκίνητό του η επιστροφή μας είναι γρήγορη και ξεκούραστη, η διαδρομή ευχάριστη, περνάει μέσα από πεύκα, κέδρα και πλαγιές με άφθονο θυμάρι.

Προορισμός του Γιώργου είναι ο "Κόρφος", ένας όρμος που συνεχίζει από το Καραβέ, μερικά χιλιόμετρα στα δυτικά. Είναι μια καλή προοπτική να βρεθούμε σε μια καινούργια ακτή, μετά την πολύωρη πορεία μας στο εσωτερικό του νησιού.

Τα νερά του Κόρφου, σε αντίθεση με το Σαρακηνικό, είναι βαθιά.

Ολόγυρα η ακτή είναι απόκρημνη, με αρκετή υψομετρική διαφορά από το επίπεδο της θάλασσας.

Η ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή, ίσως εξ' αιτίας της διαμόρφωσης του εδάφους, είναι απόλυτα διακριτική. Στην κορυφή του υψώματος, σ' ένα σημείο με υπέροχη θέα, υπάρχουν μερικά ενοικιαζόμενα δωμάτια και μια ταβέρνα.

Πολύ κοντά στην ακτή υπάρχει άλλο ένα ταβερνάκι, τίποτε άλλο.

Κανείς δεν ξέρει βέβαια τι θα γίνει στο μέλλον, προς το παρόν όμως επικρατεί στον Κόρφο μια θαυμάσια ηρεμία.

Ο ήλιος στέλνει από ψηλά ακτίνες φοβερές, βρίσκουμε καταφύγιο στο ταβερνάκι της ακτής με μια παγωμένη μπύρα. Δεν παύουμε όμως να σκεφτόμαστε με δέος τον απότομο ανήφορο που μας περιμένει, ώσπου να βγούμε στον δρόμο για το Σαρακηνικό.

Η απόσταση είναι σημαντική., ξεπερνάει τη μια ώρα. Μετά την κούραση της μέρας, τη θάλασσα, την μπύρα και τον δυνατό απογευματινό ήλιο, έχει εξαφανισθεί από πάνω μας κάθε πεζοπορική διάθεση. Εξακολουθούμε λοιπόν ν' απολαμβάνουμε μακάρια το αεράκι και τον μαγευτικό θαλασσινό ορίζοντα και απωθούμε κάθε σκέψη για μετακίνηση.

Και πάλι όμως η τύχη είναι μαζί μας. Ο **Μανόλης** ο νοικοκύρης μας, εμφανίζεται ξαφνικά με το αγροτικό του. Δεν είναι από τις ευκαιρίες, που αφήνει κανείς ανεκμετάλλευτες.

Σε λίγο λοιπόν εγκαταλείπουμε τη ραστώνη μας στον Κόρφο και σε δέκα λεπτά επιστρέφουμε στη βάση μας.

*Ο Κόρφος είναι μια εκτεταμένη
παράλια στην Ανατολική ακτή
του νησιού, με βότσαλα και
θαθείά νερά. Η μόνη
τουριστική του αξιοποίηση
είναι δύο ενοικιαζόμενα
δωμάτια και δύο ταβερνάκια.*

*Η θέα είναι
μαγευτική από το
ταβερνάκι στο λόφο του Κόρφου.*

Το Ακρωτήριο της Τρυπητής, το ακρότατο νοτιοδυτικό σημείο της Ελλάδας, είναι στην κορυφή των προτεραιοτήτων μας. Για να φτάσει κανείς στην Τρυπητή έχει τρεις δυνατότητες: Να μισθώσει ένα μεταφορικό μέσο μέχρι τα "Βατσιανά" και στη συνέχεια, για 40 περίπου λεπτά, να κατηφορίσει μέχρι τη θάλασσα.

Να βαδίσει στο κεντρικό οδικό δίκτυο από το Σαρακήνικο μέχρι τα Βατσιανά για δυο περίπου ώρες και μετά να συνεχίσει.

Ή τέλος να κόψει δρόμο από τον Κόρφο

βάθος της ρεματιάς παίρνουμε νοτιοδυτικά κατεύθυνση για Βατσιανά. Με μεγάλη ευκολία βρίσκουμε τα δυο χαρακτηριστικά σημεία που μας έχουν υποδείξει, το εκκλησάκι του Αϊ-Γιώργη και κάποια χαλάσματα πιο πάνω.

-Πολύ μας υποτίμησε ο Νίκος, λέω στην Άννα.

Δεν θ' αργούσα να μετανιώσω, γι αυτή την κομπορρημοσύνη μου.

Μετά τα χαλάσματα το μονοπάτι συνεχίζεται για λίγο, κακοτράχαλο αλλά ευδιάκριτο.

Το εκκλησάκι του Αϊ-Γιώργη βρίσκεται μέσα σε μια ρεματιά με πεύκα λίγες εκατοντάδες μέτρα μακριά από την παραλία του Κόρφου.

προς τα Βατσιανά, αφού βέβαια προηγουμένως βρει το μονοπάτι. Υπάρχει ακόμη και η δυνατότητα της θαλάσσιας προσέγγισης, απαιτούνται όμως αρκετές ευνοϊκές προϋποθέσεις και την απορρίπτουμε.

-Την λύση του μονοπατιού δεν την συνιστώ, μας λέει ο Νίκος στον πρωινό "καφέ εργασίας". Κινδυνεύετε να χαθείτε και να ταλαιπωρηθείτε.

Τι ήταν να το πει αυτό; Κοιταζόμαστε με την Άννα και, σιωπηρά, έχουμε πάρει κιόλας την απόφασή μας.

Μέχρι τον Κόρφο όλα εξελίσσονται ομαλά. Αεράκι, πρωινή δροσούλα, καλύπτουμε τη διαδρομή γρήγορα και ευχάριστα. Από το

Ήδη προεξοφλώ την πιθανή ώρα άφιξής μας στα Βατσιανά.

Τα πεύκα γύρω μας συνεχίζονται, το έδαφος είναι στρωμένο με φρύγανα και άφθονα ξερόκλαδα. Είναι φανερό, πως η ξύλευση εδώ είναι έξω από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Το μονοπάτι καταλήγει σ' ένα ξέφωτο του πευκοδάσους, που μοιάζει με χωράφι. Εκεί χάνεται. Ψάχνουμε να το βρούμε στην άλλη άκρη του χωραφιού αλλά εκεί προκύπτει διάσταση απόψεων, ως προς την πιθανή συνέχισή του.

Υποκύπτοντας στους κανονισμούς της αβροφροσύνης, ακολουθώ την άποψη της Άννας. Για μερικά λεπτά έχουμε την αίσθη-

ση, ότι πράγματι βρισκόμαστε σε μονοπάτι και συγχαίρω τον εαυτό μου που επαφέθηκα στην γυναικεία διαίσθηση.

Η αισιοδοξία μας δεν κρατάει για πολύ. Το έδαφος γίνεται εξαιρετικά ανώμαλο με μεγάλες πέτρες, ο χώρος πλαταίνει, είναι φανερό πως βρισκόμαστε στο βάθος χαράδρας, πιθανόν σε κοίτη ξεροπόταμου.

Ανακαλώ κάποιες αντίστοιχες δυσάρεστες εμπειρίες αρκετά χρόνια πριν, στα βουνά της Σαμοθράκης. Για πρώτη φορά σκέφτομαι, πως αυτή η εμπλοκή μας στο βάθος της

προσπέλαση σε σημείο με ανοιχτό ορίζοντα. Οι πλαγιές όμως της χαράδρας έχουν μεγάλη κλίση και δείχνουν εξαιρετικά δύσβατες. Μελετάμε προσεχτικά την κλίση, την κατάσταση του εδάφους και το πιθανό ύψος και επιλέγουμε την **δεξιά** πλευρά.

Προστατεύοντας όσο καλύτερα μπορούμε τον βαρύ φωτογραφικό εξοπλισμό, αρχίζουμε να σκαρφαλώνουμε με χέρια και με πόδια. Η ανάβαση μάς παίρνει πάνω από μισή ώρα, με άφθονο ιδρώτα και στάσεις. Το έδαφος είναι σε πολλά σημεία σαθρό, το

Η φωτοβολταϊκή μονάδα παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος σ' ένα λόφο πριν απ' το Καστρί, εξυπηρετεί σ' ένα βαθμό τις ανάγκες των κατοίκων στο Καστρί και στα Βατσιανά.

χαράδρας δεν προοιωνίζεται καμιά ευχάριστη εξέλιξη. Ποιος όμως να παραμερίσει εγωισμούς και να προτείνει επιστροφή; Συνεχίζουμε λοιπόν με μεγάλη δυσκολία και μοιραία κάποια στιγμή, καταλήγουμε σε αδιέξοδο. Ένας ογκώδης πέτρινος τοίχος ορθώνεται μπροστά μας, μόνον με αναρρίχηση και κατάλληλο εξοπλισμό μπορεί κανείς να τον υπερβεί. Και φυσικά είναι αβέβαιη μετά απ' αυτό το εμπόδιο η συνέχεια.

Τι κάνει λοιπόν κανείς σε τέτοιες περιπτώσεις;

Πρώτα απ' όλα διατηρεί την ψυχραιμία του και αμέσως μετά ψάχνει να βρει

παραμικρό στραβοπάτημα μπορεί να προκαλέσει οδυνηρό κατρακύλισμα. Στο τέρμα της ανάβασης αντί να χαρούμε, απογοητευόμαστε. Πρώτα απ' όλα γιατί τα Βατσιανά φαίνονται αμυδρά, στην απέναντι όμως πλευρά της χαράδρας, σε μια απόσταση εξωπραγματική. Ήδη διακρίνουμε το μονοπάτι, που απρόσκοπτα μπαίνει μέσα στο χωριό. Σκεφτόμαστε, πολύ αργά πια, πόσο γρήγορα θα φτάναμε στον προορισμό μας, αν τουλάχιστον επιλέγαμε στην ανάβαση την **αριστερή** - έστω και δυσκολότερη - πλευρά της χαράδρας.

Το δεύτερο στοιχείο που μας προβληματίζει

Ανάμεσα στα ταπεινά λιθόχτιστα σπιτάκια υψώνει αλαζονικά τον όγκο του αυτό το τριόροφο κτίσμα στα Βασιανά, σε απόλυτη αντίθεση με το περιβάλλον.

σοβαρά είναι, ότι μπροστά μας, και μέχρι εκεί που μπορεί να εκτιμήσει το βλέμμα μας, εκτείνεται μια τεράστια δασική έκταση με νεαρά πευκάκια, περιφραγμένη όμως με συρμάτινη περίφραξη. Είναι μια περίφραξη άριστης κατασκευής και απροσπέλαστη, εκτός αν κανείς θελήσει να την καταστρέψει. Πρακτικά μας απαγορεύει κάθε δυνατότητα πρόσβασης προς την κατεύθυνσή μας, μας υποχρεώνει να βαδίσουμε παράλληλα μ' αυτήν, μέχρι του σημείου του τερματισμού της. Αναρωτιέμαι με απορία αλλά και αγανάκτηση, ποιος είναι αυτός και γιατί ξόδεψε τόσα εκατομμύρια στη Γαύδο, για να περιφράξει ένα ολόκληρο βουνό εκατοντάδων στρεμμάτων.

Με μερικές δεκάδες τσιμεντένιων πασσάλων σε στρατηγικά σημεία, θα μπορούσε να οριοθετήσει την ιδιοκτησία του. Είναι η δεύτερη φορά, μετά τον περιφραγμένο δρόμο, που οι Γαυδιώτες με απογοητεύουν με την "κτητική" τους τάση.

Στωικά ακολουθούμε πορεία παράλληλη προς την περίφραξη, διαμετρικά αντίθετη με τον προορισμό μας. Το έδαφος είναι εξαιρετικά κακοτράχαλο, φυτεμένο λες με πέτρες κοφτερές σαν μαχαίρια.

Η Άννα βαδίζει μερικά μέτρα μπροστά μου, ακούω ξαφνικά να μου φωνάζει: "Θεόφιλε πρόσεξε, υπάρχει!..."

Οι δυο επόμενες λέξεις "...ένα σύρμα", με βρίσκουν ήδη στο έδαφος.

Ένα αόρατο γαλβανιζέ σύρμα, στερεωμένο ανάμεσα σ' έναν πάσσαλο και στο έδαφος, ήταν η αιτία της πτώσης. Στον ελάχιστο χρόνο που μεσολαβεί, προλαβαίνω να σώσω το πρόσωπό μου, χρησιμοποιώντας σαν στήριγμα το αριστερό μου χέρι. Είναι όμως πολύ αργά να προφυλάξω το δεξί μου πόδι, που καρφώνεται στις αιχμηρές πέτρες. Μένω κάτω ακίνητος, ζαλισμένος από έναν πρωτόγνωρο πόνο. Μόλις συνειδητοποιεί η Άννα ότι βαδίζει μόνη της, τρέχει γρήγορα κοντά μου και με βοηθάει ν' αποσπασθώ από το έδαφος.

Επιχειρούμε μια πρώτη καταγραφή απωλειών. Το αριστερό χέρι είναι βαθιά κομμένο στην παλάμη, στα δάχτυλα και στον αγκώνα. Το δεξί μου πόδι, λίγο κάτω από το γόνατο, έχει ένα σχίσμο εκτεταμένο, που σ' ένα σημείο είναι τόσο βαθύ, που αγγίζει το κόκαλο. Φαρμακείο δεν έχουμε μαζί μας, ασυγχώρητη παράλειψη.

Κάποια χαρτομάντιλα ειν' αδύνατο να

Στ' αριστερά η κυρά-Αργυρώ, μητέρα του Νίκου και δίπλα η φίλη της, με το ίδιο όνομα, μπροστά στο παμπάλαιο καφενεδάκι των Βατσιανών.

σταματήσουν το αίμα. Βρισκόμαστε στην ερημιά, το πλησιέστερο κατοικημένο σημείο απέχει τουλάχιστον δυο ώρες και λογικά πρέπει να γυρίσουμε στο Σαρακήνικο.

-Στα Βατσιανά δεν είν' ο προορισμός μας; Λέω στην Άννα.

Εκεί θα πάμε λοιπόν.

Είν' ένα μαρτύριο κάτω από τον ήλιο, που λόγω μειωμένης ταχύτητας, κρατάει τρεις ώρες. Τα Βατσιανά μοιάζουν με εγκαταλειμμένο Μεξικάνικο χωριό. Μερικά χαμηλά σπίνια χτισμένα με ξερολιθιά, ανύπαρκτοι δρόμοι, χαλάσματα. Και στην μέση του οικισμού μια τριώροφη οικοδομική παραφωνιά. Μια γριούλα προβάλλει από ένα χαμηλό πορτάκι, βλέπει την κατάσταση και μας φωνάζει να την ακολουθήσουμε. Μας οδηγεί σ' ένα παμπάλαιο καφενεδάκι. Κάθονται σ' ένα πέτρινο πεζούλι με θέα, αεράκι και σκιά. Είναι τόσο όμορφα, που σχεδόν ξεχνάω την κατάστασή μου, πιστεύω προς στιγμήν, πως είν' ένα κακό φευγαλέο όνειρο.

Τη γριούλα την λένε **Αργυρώ** και πρώτα-πρώτα μου φέρνει ένα ποτήρι δροσερό νερό. Πέντε λεπτά αργότερα εμφανίζεται μια φίλη της, ίδιου ονόματος και ίδιας

περίπου ηλικίας. Είναι η μάννα του φίλου μας του Νίκου, στο Σαρακήνικο. Οι τρεις γυναίκες κάνουν ιατρικό συμβούλιο και αποφασίζουν να χρησιμοποιήσουν ό,τι υπάρχει: Οινόπνευμα, χαρτοπετσέτες και γύρω από το πόδι μια λωρίδα υφάσματος. Υπάρχει τουλάχιστον μια υποτυπώδης προστασία για τις τέσσερις ώρες της επιστροφής. Η "Τρυπητή" βέβαια αναβάλλεται.

Ευχαριστούμε τις καλές κυρούλες, επιστρατεύουμε όλα τα ψυχικά μας αποθέματα και ετοιμαζόμαστε ν' αντιμετωπίσουμε τον ήλιο και την απόσταση. Και τότε συμβαίνει κάτι απίστευτο. Ένα αγροτικό αυτοκίνητο, που για ώρα το βλέπουμε σταματημένο, ξεκινάει για Σαρακήνικο, το προλαβαίνουμε την τελευταία στιγμή.

Στην Γαύδο **δεν υπάρχει πια γιατρός**. Μια επιδότηση που κάποτε εδίδετο από την πολιτεία σαν κίνητρο, έχει καταργηθεί και έκτοτε κανένας γιατρός δεν δέχεται να προσφέρει τις υπηρεσίες του. Εγώ όμως βρίσκω τον γιατρό μου στο πρόσωπο της Κούλας, που μου παρέχει κάθε δυνατή βοήθεια με το πρόχειρο φαρμακείο της.

Γαύδος, η Ομηρική "Ωγυγία" το νησί της Καλυψούς.

Μέσα απ' τα βάθη των αιώνων, τους στίχους του Ομήρου και τα ζεστά νερά του Λιβυκού μοιάζει ν' αναδύεται η Γαύδος. Μυστηριώδης, απόμακρη, γοητευτική, γεμάτη θρύλους και ιστορία. Σ' αυτήν την Ομηρική "Ωγυγία", έριξαν οι άνεμοι τον θρυλικό θαλασσοπόρο, τον Οδυσσέα.

Εφτά χρόνια έμεινε εκεί, αιχμάλωτος στην αγκαλιά της Καλυψούς, μακριά από τους δικούς του.

Ας ανατρέξουμε κι εμείς για λίγο στους στίχους του Ομήρου, μέσα από την θαυμαστή μετάφραση της Οδύσσειας του **Γεωργίου Ψυχουντάκη**.

Γράφει ο Όμηρος για το νησί της Ωγυγίας και την Καλυψώ:

"Της Ωγυγίας το νησί στα πέλαγα μακριά 'ναι κι εκεί μια φοβερή θεά τη κατοικιά της έχει, δόλους γεμάτη, τ' Άτλαντα κόρη που το κατέχει, η Καλυψώ, που τα μαλλιά πλέκει όμορφα κι αφήνει κι ουδ' άνθρωπος, ουδέ θεός 'πικοινωνά μ' εκείνη"
(Ραψωδία η, 245).

Διηγείται τις περιπέτειές του ο Οδυσσέας, από το νησί της Ωγυγίας...

"Κι είκοσι μέρες, ως τα ψες, στο πέλαγος το μαύρο πάλευα με τα κύματα, στερία να δω και να 'βρω και με τσ' αέρες τσι σφοδρούς που συνεχώς με σέρναν απ' τσ' Ωγυγίας το νησί κι αλάργο μ' επηγαίναν"
(Ραψωδία ζ, 170).

Δεν παραλείπει ο Όμηρος ν'

αναφερθεί στους χαρακτηριστικούς κέδρους του νησιού:

"Βγήκε κι επάτησε στη γη και μέσα στ' άντρο εμπήκε της πλεξουδάτης της καλής της νύφης, και τη βρήκε, που θυές σκισμένες στη γωνιά και κέδρους η φωτιά τους μσοκοβλούσε το νησί από τη μυρωδιά τους,"

(Ραψωδία ε, 58).

Εκεί λοιπόν στην τοποθεσία "Ερρικιάς" του Σαρακήνικου, όπου παλαιότερα υπήρχαν ερειπωμένες μαρμάρινες κολώνες, τοποθετούν οι Γαυδιώτες το σπήλαιο της νύφης. Η πανούργα κόρη του Άτλαντα, αγάπησε τον Οδυσσέα και θέλησε να τον κρατήσει για πάντα εκεί, σύντροφο στη μοναξιά του ερημικού νησιού της.

Επιτέλους όμως λυπήθηκαν οι Θεοί τον χλιοβασανισμένο Οδυσσέα κι έστειλαν τον μαντατοφόρο Ερμή, να πει στην Καλυψώ να τον αφήσει.

Να πώς το περιγράφει ο Όμηρος:

"Στης Ωγυγίας το νησί να πέφομε να πηαίνει τον αργοφόνο τον Ερμή, μ' όλων τη θέλησή μας, τη καλοπλέξουδης να πει την καθαρή βουλή μας. Να πει τη νύφης καθαρά πως πρέπει να πασκίσει και πως τον καρτερόψυχο Δυσσέα πια ν' αφήσει!"

(Ραψωδία α, 85)

Είναι στ' αλήθεια όμως η Γαύδος το Νησί της Καλυψούς;

Είν' αυτή η θρυλική Ομηρική Ωγυγία;

Αυτό αναφέρει ο μεγάλος

ποιητής και γραμματικός Καλλίμαχος ο Κυρηναίος, που έζησε από το 310 ως το 240 π.χ. και συνδέει την Γαύδο με την αρχαία Ωγυγία.

Ο Πτολεμαίος Κλαύδιος, ο μεγαλύτερος γεωγράφος της αρχαιότητας, ονομάζει το νησί "Καύδο".

Ο Ιεροκλής την αναφέρει ως "Κλαύδο" και ο Λατίνος συγγραφέας Πλίνιος στην "Φυσική Ιστορία" του (Nat. Hist. IV, 61) αναφέρει το νησί με το όνομα "GAUDOS". Υπάρχουν βέβαια και πολλοί που αμφισβητούν την ακρίβεια των περιγραφών και των γεωγραφικών θέσεων του Ομήρου και τοποθετούν τη Γαύδο είτε στη Μάλτα είτε στη Σικελία ή ακόμη και στο Γιβραλτάρ, με το σκεπτικό, ότι τα Ομηρικά έπη παρεμβάλλουν μύθους και παραδόσεις.

Ας δούμε όμως μερικά ιστορικά και αρχαιολογικά δεδομένα.

Στην Δυτική Κρήτη κατ' αρχήν παρουσιάζονται οι μεγαλύτερες τρικυμίες απ' όλη την Μεσόγειο, και εκεί έχουν συμβεί τα περισσότερα ναυάγια από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι σήμερα. Και ο Όμηρος άλλωστε τοποθετεί το ναυάγιο του στόλου του Μενελάου ανατολικά της Γαύδου προς τον κάβο Λίτινα.

Στην Γαύδο ναυάγησε το 64 μ.χ. ο Απόστολος Παύλος καθώς και οι 99 Άγιοι Πατέρες.

Οι Φοίνικες που όργωναν με τα καράβια τους την Μεσόγειο, είχαν αποκτήσει πολλές εμπειρίες από τις θεελλώδεις τρικυμίες αυτού

του τόπου. Γι' αυτό και ίδρυσαν αποικία στην Δυτική Κρήτη, στην Αράδενα Σφακίων, όπου κατάφευγαν ασφαλώς σε ώρες κινδύνου.

Τις ορμητικές θύελλες στο νησί της Ωλυγίας περιγράφει ο Όμηρος στην ραψωδία ζ, 172 "κραιπναί τε θύελλες νήσου απ' Ωλυγίης".

Είναι επίσης εξακριβωμένο, ότι η πιο βαθιά θάλασσα της Μεσογείου είναι στην περιοχή της Γαύδου. Είναι λογικό λοιπόν η Καλυψώ, που συμβόλιζε την βαθύτητα των θαλασσών, να τοποθετείται εκεί.

Πρέπει τέλος να σημειωθεί, ότι η "Ωλυγία", ως αχαϊκό τοπωνύμιο, θα ήταν αναμφίβολα αποικία των Αχαιών της Κρήτης. Ως αποικία των Αχαιών λοιπόν, δεν έχει καμιά θέση στο Γιβραλτάρ ή στην Ιταλία αλλά στην Δυτική Κρήτη, όπου υπάρχουν και οι περισσότερες αχαϊκές αποικίες.

Ας παρακολουθήσουμε όμως με την βοήθεια της Γλωσσολογίας την ετυμολογική εξέλιξη του ονόματος.

Το αρχικό όνομα ήταν ΩΓΥΓΗ (αχαϊκό) και είχε θέση επιθέτου. Αργότερα έγινε ΩΓΥΓΙΑ (δωρικό). Μια απλή μετάθεση του Ω μετατρέπει το δωρικό όνομα σε ΓΩΓΥΓΙΑ. Εδώ αμέσως σχηματίζεται η ιωνική δίφθογγος ΩΥ=ΑΥ, οπότε μετατρέπεται σε ΓΑΥΓΙΑ και τέλος σε ΓΑΥΔΙΑ (νήσος).

Η ονοματολογική εξέλιξη λοιπόν φαίνεται να έχει την εξής σειρά;

ΩΓΥΓΗ/ ΩΓΥΓΙΑ / ΓΩΓΥΓΙΑ / ΓΑΥΓΙΑ / ΓΑΥΔΙΑ / ΓΑΥΔΟΣ.

Αφού λοιπόν διατηρήθηκε το επίθετο ΓΑΥΔΙΑ (νήσος) μέσα στους αιώνες με διά-

φορες παραλλαγές (Καυδία, Καύδος, Κλαυδία κλπ.) έφθασε στα νεοελληνικά χρόνια με την μορφή του ουσιαστικού ΓΑΥΔΟΣ.

Κατά την άποψη λοιπόν του φιλόλογου καθηγητή **Γεώργιου Μαλεφτισάκη**, όπως αναφέρεται στην ετήσια επιστημονική έκδοση της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ 1988, "όλες οι παραπάνω παρατηρήσεις μαζί με την ετυμολογία του ονόματος, στοιχειοθετούν απόλυτα την απόδειξη, ότι η **Ωλυγία** του Ομήρου είναι η σημερινή Γαύδος. Εκεί στην **Γαύδο** έριξαν ναυαγό τον Οδυσσέα οι "κραιπνές θύελλες".

Το ταξίδι της Γαύδου στο χρόνο.

Ποιος μπορεί να φαντασθεί, βλέποντας τη σημερινή Γαύδο στα πρόθυρα της εγκατάλειψης, ότι αυτό το νησί πρωτοκατοικήθηκε πάνω από 5.000 χρόνια πριν!

Η ιστορία όμως της Γαύδου πράγματι ξεκινά από τους νεολιθικούς χρόνους, αφού τα πρωϊότερα επιφανειακά υπολείμματα που βρέθηκαν, μοιάζουν να ανάγονται στην τελική **Νεολιθική** και **Πρωτομινωική** περίοδο. Πληροφορίες για την κατοίκηση της Γαύδου από τους νεολιθικούς χρόνους έχουμε από τους αρχαίους συγγραφείς Ηρόδοτο, Στράβωνα, Πτολεμαίο, Ιεροκλή. Γεγονός πάντως είναι, ότι η Γαύδος κατοικείται ανελλιπώς από

την 3η χιλιετηρίδα π.χ. έως σήμερα κάτι που αποδεικνύεται από τις αρχαιότητες που χρονολογούνται από τα νεολιθικά έως και τα βυζαντινά χρόνια.

Μέχρι στιγμής έχουν εντοπισθεί 62 αρχαιολογικές θέσεις, από τις οποίες έχουν ερευνηθεί συστηματικά οι 50.

Ορατά λείψανα μεγάλης εγκατάστασης που άκμασε κατά τους ιστορικούς χρόνους (Ελληνιστική και Ρωμαϊκή περίοδο) διακρίνονται στην περιοχή του **Αι-Γιάννη** και στον όρμο του **Λαυρακά**, που έχει ήδη κηρυχθεί αρχαιολογικός χώρος.

Το 1927 συνέβη ένα γεγονός που έριξε φως σε μια σπουδαία πτυχή του ιστορικού παρελθόντος της Γαύδου.

Ο αρχαιολόγος **F. Halbherr** ανακάλυψε στο Πραιτόριο της Γόρτυνας, στην περιοχή του Ηρακλείου, τα δύο πρώτα τμήματα μια επιγραφής χαραγμένης σε πωρόλιθο.

Πολλά χρόνια αργότερα, το 1960, βρέθηκε εντοιχισμένο σ' ένα αγροτόσπιτο στην περιοχή Μεσσαράς του Ηρακλείου, το τρίτο τμήμα της ίδιας επιγραφής.

Η μελέτη της ολοκληρωμένης πια επιγραφής έφερε στο φως την περίφημη **Συνθήκη**, που συνήφθη μεταξύ Γορτυνίων και Καυδίων και αποδεικνύει τη σχέση που υπήρχε ανάμεσα στην παντοδύναμη τότε Γόρτυνα και στην Γαύδο, τον 3ο αιώνα π.χ.

Το κείμενο είναι γραμμένο στην δωρική κρητική διάλεκτο της εποχής και περιγράφει τα δικαιώματα και τις

υποχρεώσεις της Γαύδου έναντι της Γόρτυνας.

Σε σύντομη ελεύθερη μετάφραση οι Γορτύνιοι παραχωρούν στους κατοίκους της Γαύδου το δικαίωμα "να κατοικούν στο νησί τους ελεύθεροι και αυτόνομοι, με δικά τους δικαστήρια και νόμους και με το καθεστώς που καθόρισαν οι Γορτύνιοι. Οι κάτοικοι της Γαύδου υποχρεούνται να ακολουθούν τους Γορτύνιους σε πόλεμο και ειρήνη και να καταβάλλουν τη **δεκάτη**, δηλαδή το 1/10 από τα γεννήματα που παράγει η γη τους εκτός από τα ζώα, τα λαχανικά και την πρόσοδο των λιμένων.

Επίσης να δίνουν κάθε χρόνο πέντε χιλιάδες χόες αλατιού από την συνολική παραγωγή.

Επιπλέον διακόσιους μεδίμνους από τους καρπούς του κέδρου (**κεδρόκουκα**) αν η σοδεία είναι καλή και εξήντα μεδίμνους αν η σοδεία δεν είναι καλή".

Το πολύτιμο αλάτι και το κεδρέλαιο που χρησιμοποιείτο στην φαρμακευτική και στην συντήρηση των πλοίων ήταν τα κύρια προϊόντα της Γαύδου, ενώ οι πρόσοδοι των λιμανιών ήταν η κύρια πηγή πλούτου.

Διαπιστώνουμε λοιπόν πολύ παραστατικά πως διατηρείτο η ισορροπία συνύπαρξης την εποχή εκείνη στην περιοχή, μεταξύ ισχυρών και αδυνάτων.

Ένα άλλο σημαντικό αρχαιολογικό εύρημα της Γαύδου είναι το **ακέφαλο γυναικείο άγαλμα**, που μετέφερε το 1865 στο Βρετανικό Μουσείο ο Άγγλος μηχανικός και περιηγητής **Spratt** και πιθανόν χρονολογείται στον

2ο μ.χ. αιώνα.

Με την κυριαρχία των Ρωμαίων η Κρήτη, καθώς και όλη η Ελλάδα, παρακμάζει. Την Γαύδο την ξαναβρίσκουμε τον 2ο μ.χ. αιώνα, όταν ο αυτοκράτωρ Αδριανός την παραχωρεί στην Σπάρτη.

Σε μια σχετική επιγραφή που βρέθηκε αναφέρονται οι λέξεις "**Επιμελητής Καύδου**".

Στην παλαιохριστιανική εποχή η Γαύδος ήταν βυζαντινή επαρχία με δικό της επισκοπο.

Στην περίοδο της κυριαρχίας των θαλασσών από τους Άραβες και τους πειρατές η Γαύδος παρακμάζει και επανεμφανίζεται πολύ αργότερα, κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας. Τότε ανοίγουν και πάλι οι θαλάσσιοι δρόμοι στο Κρητικό και Λιβυκό Πέλαγος και η Γαύδος ξαναγίνεται εμπορικός σταθμός. Οι πειρατικές επιδρομές όμως εμποδίζουν την κατοίκησή της και οι Ενετοί σκέπτονται να την οχυρώσουν. Τα σχέδιά τους δεν εκπληρώθηκαν εξ αιτίας του μεγάλου κόστους των οχυρωματικών έργων.

Στις αρχές του αιώνα η Γαύδος κατοικείται από 400 περίπου κατοίκους, που ασχολούνταν με καλλιέργεια δημητριακών και κτηνοτροφία. Ο ηλεκτρισμός ήρθε μόλις το 1986 και το τηλέφωνο επίσης τα τελευταία χρόνια.

Ο σημερινός πληθυσμός του νησιού προέρχεται κυρίως από εποίκους, που εγκαταστάθηκαν στην Γαύδο από την επαρχία Σφακίων (Τσιριντάνης, Μπικιάκης, κλπ.) και την επαρχία Σελήνου (Βαϊλακάκης, Γαλινάκης κλπ.).

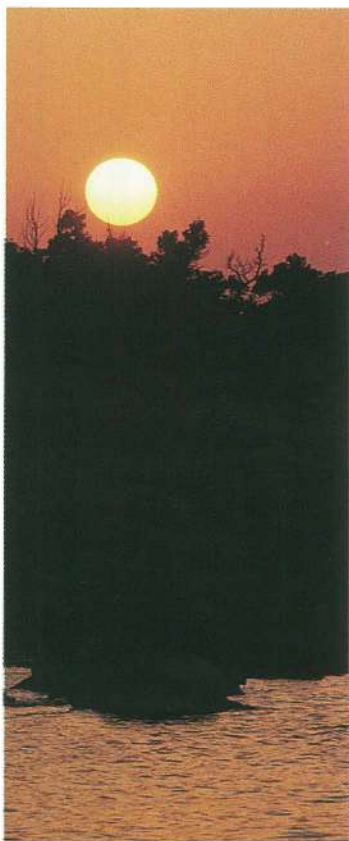
ΣΑΡΑΚΗΝΙΚΟ

Στο μέσα μέρος των νεριών, στο Σαρακηνικό, βαθιά στη χθεσινή Καιδιά, ύφαλοι πειρατές αποθησαύρισαν κρυστάλλινα φεγγάρια σμαράγδια- ίσκιους στο βυθό- διαμόντια- θέρους μεσημέρια-. Δίπλα στο περιβόλι των κυμάτων, των εξοστρακισμένων και του φύλακα πορφύρας ακινών. Κάτω από νάνους κέδρους χίγαντες σε φιλινσιένια οστά παραμιθιών. Στο μέσα μέρος των νεριών, Στο Σαρακηνικό, βαθιά στη χθεσινή Ωχυγία,, στις Γαύδου το πολύτιμο αμμονήσι κουρσάροι αστερισμών αποθησαύρισαν βαρύτιμη ελαφρότητα του χρόνου στις νύμφες Καλυώς τον κόλπο από πλακούντα και ρουμπίνι.

Γαύδος Σεπτέμβριος 1994

Από τον κύκλο:

*"Λιμάνια του παλιού Νότου"
της Ρούλας Καστρινάκη*

Μοναχικός κέδρος στο δρόμο για τον Αϊ-Γιάννη. Το κέδρο της Γαύδου είναι ένα είδος συγγενές με το κυπαρίσσι και δίνει μια χαρακτηριστική μυρωδιά στο νησί.

Η εξερεύνηση του νησιού

Μετά την απροσδόκητη εξέλιξη, που εκτός από τις προσωπικές επιπτώσεις, επηρεάζει άμεσα όλα τα πλάνα του οδοιπορικού μας στη Γαύδο, όλο το βάρος πέφτει στην Άννα. Μόνη της πια, πρέπει να ολοκληρώσει την φωτογραφική κάλυψη του νησιού και επί πλέον να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ιδιότητας του χρονικογράφου.

Είμαι πολύ σκεπτικιστής μπροστά σε μια τέτοια προοπτική, η Άννα όμως έχει ήδη αναλάβει με ενθουσιασμό τον πολλαπλό της ρόλο. Στο καφεενεδάκι της Κούλας καταστρώνονται όλα τα στρατηγικά πλάνα, αναρρίσκειται επιπλέον και ένα υποτυπώδες σκαρίφημα του νησιού.

Ο Νίκος είναι απαρήγορητος, που λόγω δουλειάς, δεν μπορεί να συμμετέχει ενεργά σ' αυτό το οδοιπορικό στο νησί του. Προσπαθεί όμως να μεταδώσει στην Άννα την εμπειρία του με οδηγίες και πληροφορίες.

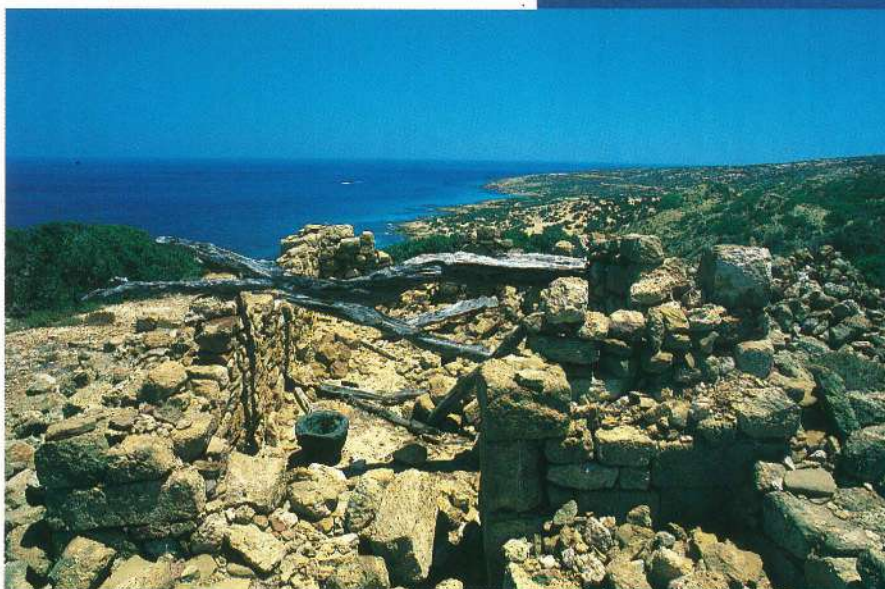
Την παρακολουθώ με όλο τον εξοπλισμό της σ' απομακρύνεται μέσα στο πρωινό φως, με

φόντο τον γαλάζιο ορίζοντα του Σαρακήνικου. Καθλωμένος καθώς είμαι σε μια καρέκλα, αισθάνομαι σαν να βρίσκομαι στα πρόθυρα κατάθλιψης. Αφροσιώνομαι αναγκαστικά στον όγκο των δημοσιευμάτων για Γαύδο και Γαυδοπούλα, που με μεγάλη επιμέλεια έχει συγκεντρώσει η Κούλα αλλά και έχει φροντίσει να μου προμηθεύσει η Ρούλα Καστρινάκη.

Η ενημέρωσή μου συνεχίζεται με διακοπές, μέχρι τις πρώτες βραδινές ώρες που προβάλλει η Άννα. Αν και φανερά ταλαιπωρημένη, μας διηγείται με μεγάλο ενθουσιασμό τις εμπειρίες της.

-Καθώς αφήνω τα ίχνη μου στην αμμουδιά του Σαρακήνικου, ένα αίσθημα ελευθερίας με κυριεύει. Είναι νωρίς ακόμα, δεν υπάρχει ψυχή, το μόνο που κινείται είναι τα κύματα που σπάζουν στην ακτή.

Παίρνω τον γνωστό μακρύ χωματόδρομο για το Ελικοδρόμιο. Εκεί ακολουθώ τις οδηγίες του Νίκου, περνάω τον φράχτη, βρίσκω το μονοπάτι και τους κέδρους.

Τα ερείπια της Επισκοπής λίγο πάνω από την παραλία του Αϊ-Γιάννη.

Η παραλία του Αϊ-Γιάννη θεωρείται μια από τις κορυφαίες αμμονδιές του νησιού. Η κοντινή απόσταση από το Σαρακηνικό (περίπου 40'), αλλά και η ύπαρξη πολλών κέδρων στην ακτή την καθιστούν καταφύγιο ιδανικό για τους τουρίστες που επιζητούν την ηρεμία τους.

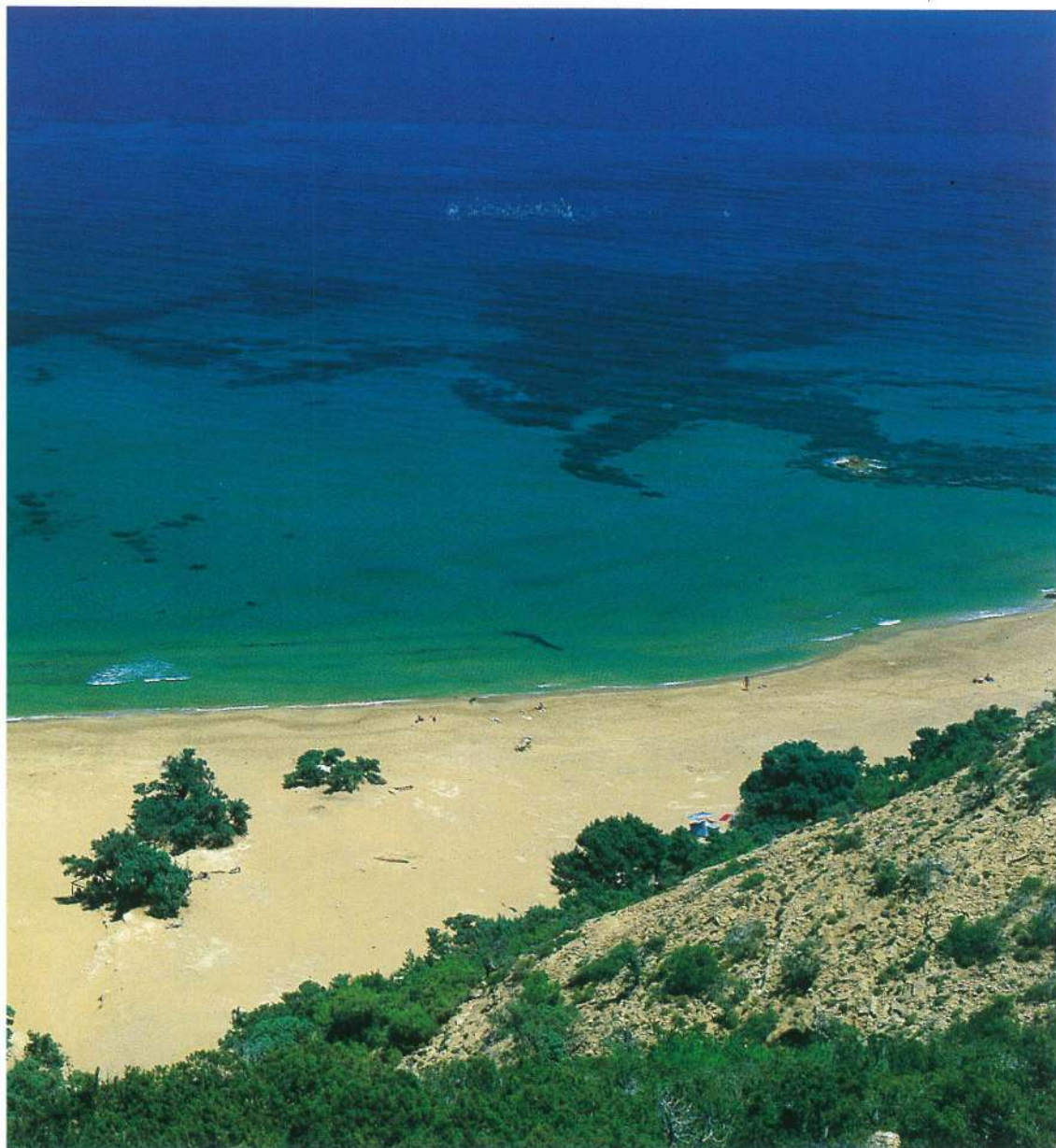

Τεράστια δέντρα, οι ρίζες τους έχουν εγκαταλείψει το χώμα και λιάζονται, ποιος ξέρει πόσους αιώνες τώρα, στο πρωινό φως. Μόνιμο σύντροφο στο βάθος έχω τα Λευκά Όρη. Καθαρή ατμόσφαιρα μετά τους τελευταίους βοριάδες, λες και διακρίνω τα σπιτάκια της Κρήτης.

Καθώς φτάνω στο χείλος του μονοπατιού, βλέπω απέναντι μου το μικρό εκκλησάκι του Αϊ-Γιάννη, ένα ολόλευκο ειρηνικό περίγραμ-

μα μέσα στο πράσινο της γης και στο γαλάζιο της θάλασσας.

Πιο πίσω η Γαυδοπούλα, μικρή και χαριτωμένη, δεν υποψιάζεται τι της ετοιμάζουν. Κατηφορίζω λίγο ακόμα το μονοπάτι και κάτω στο βάθος απλώνεται η θρυλική παραλία του Αϊ-Γιάννη, το **“Πασίγνωστο καταφύγιο των αναχωρητών”** της Γαύδου. Χρυσή αμμουδιά και μαγευτική θάλασσα με καλούν με την δύναμη της σειρήνας κοντά

τους. Επιστρέφω γρήγορα στο μονοπάτι, άλλος είναι σήμερα ο προορισμός μου.

-Κι έφυγες χωρίς να βουτήξεις στο νερό; ρωτάει απορημένος ο Νίκος.

-Όσο κι αν φαίνεται απίστευτο, ναι.

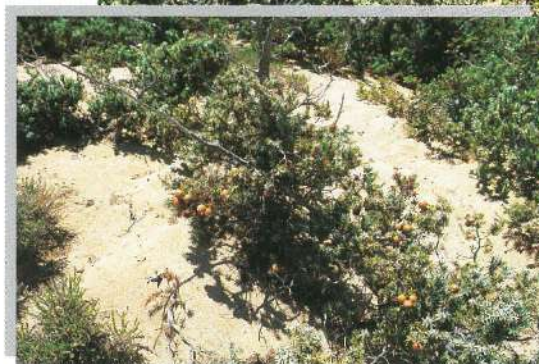
Υπερίσχυσε τελικά ο στόχος μου, το εκκλησάκι του Αϊ-Γιάννη. Όλο και πιο πολύ συνειδητοποιώ την απίστευτη ομορφιά, που κρύβει η Γαύδος σε κάθε της γωνιά. Κάτω αριστερά μου η ακτή είναι σπαρμένη με

μικρά βραχονήσια και κολπάκια.

Πρέπει να 'ναι η παραλία του Λαυρακά, που τόσο πολύ μου 'χει μιλήσει ο Νίκος γι' αυτήν. Αρχίζω να κατηφορίζω μεσ' από τους κέδρους.

Βγαίνω από το μονοπάτι, βουλιάζω μέσα στην άμμο, με παρασέρνει ο κατήφορος, σχεδόν κατακυκλάω. Είν' ένας ξέφρενος ρυθμός, πρωτόγνωρη απόλαυση.

Στην ακτή είναι στημένες μερικές σκηνές.

Η θέα των αετών από το εκκλησάκι του Αϊ - Γιάννη στην περιοχή "Κεδρέ".

Οι καρποί του κέδρου, οι λεγόμενοι Κεδρόκουκα ή Κεδρόκες, ήταν γνωστοί από την αρχαιότητα για τις ευγονικές τους ιδιότητες, στις οποίες όπως πίστευαν, οφείλετο η ευγονία των γυναικών της Γαύδου. Αυτός ήταν και ο λόγος, που πολλοί Κρητικοί επισκέπτονταν την Γαύδο, για να αποκτήσουν παιδιά.

Κάποιοι ξυπνούν μόλις εκείνη τη στιγμή και βγαίνουν από μέσα. Ο χρόνος εδώ δεν φαίνεται να 'χει καμιά σημασία. Κάποιοι άλλοι πίνουν ήδη τον καφέ τους στην αμμουδιά. Συζητούν ήρεμα αγναντεύοντας το πέλαγος.

Νοιώθω να τους ζηλεύω. Αυτή η γαλήνη, αυτή η ανεμελιά τους, ειν' έννοιες για μας

τόσο απόμακρες. Περνούν εδώ όλη τη μέρα, η αμμουδιά, η θάλασσα κι ο εαυτός τους. Πού και πού κατεβαίνουν στο Σαρακηνικό. Νερό, κάποια τρόφιμα, μερικές κουβέντες. Ύστερα πάλι γυρνούν στη μοναξιά τους. Όσο αντέξουν. Αν όμως φτάσει επισκέπτης στην καβάντζα τους, πάντα έχουν πρόχειρο ένα καφέ να του προσφέρουν.

Η βορειοδυτική ακτή της Γαύδου είναι προικισμένη με τρεις παραλίες, που συγκεντρώνουν όλα τα χαρακτηριστικά των τροπικών θαλασσών εκτός από τους φοίνικες. Πρώτα συναντάει κανείς τον Κόλπο του Λαυρακά, με απέραντη χρυσαφένια αμμονδιά και ρηχά καταπράσινα νερά. Μετά τον Λαυρακά ακολουθούν οι κόλποι του “Πύργου”, της “Ξερολίμνης” και του “Ποταμού”.

Ρίχνω μια βουτιά στη θάλασσα, πίνω μαζί τους καφεδάκι, συζητάω, μου συμπληρώνουν το παγούρι με νερό. Πριν μπολιαστώ απ' την ανεμελιά τους, σηκώνομαι και τους αποχαιρετάω.

"Να ξέρεις, πως σήμερα ήρθες στο πιο γλυκό μέρος του κόσμου", μου φωνάζουν, καθώς φεύγω.

Όση ώρα ο Νίκος ακούει για Λαυρακά, χαμογελάει με ικανοποίηση.

"Αυτή ειν' η γη των παππούδων μου, μας

πριν μερικούς μήνες στις περιφέρμες σπηλιές-κατοικίες, των Κρητικών του Αποκόρωνα.

Η Άννα όμως δεν έχει ακόμη τελειώσει την διήγησή της .

-Χαρούμενη και ανανεωμένη συνεχίζω την πορεία μου. Είναι τόσο ευχάριστο να συναντάς ωραίους ανθρώπους στην ερημιά. Αρχίζω να καταλαβαίνω γιατί η Γαύδος έχει τόσους πολλούς φανατικούς φίλους, που σχεδόν ανελλιπώς επιστρέφουν κάθε χρόνο, αν τύχει και την γνωρίσουν μια φορά.

Ανάμεσα στον Αϊ-Γιάννη και τον Λαυρακά παρεμβάλλεται μια βραχώδης ακτή με ήπια διαμόρφωση και αρκετά σημεία με άμμο, ιδανικά για κολύμπι σε συνθήκες τέλεις απομόνωσης.

λέει, άγια τα χώματά της. Κάθε φορά που πλάνταζα απ' τον κόσμο, έπαιρνα μια κουβέρτα και πήγαινα εκεί, μόνος, σαν αγρίμι. Πολύ την αποθύμησα τούτη τη γη, με 'φάγαν όμως οι δουλειές. Έτσι μου 'ρχεται ν' αρπάξω μια κουβέρτα και να εξαφανιστώ για καναδυό μέρες".

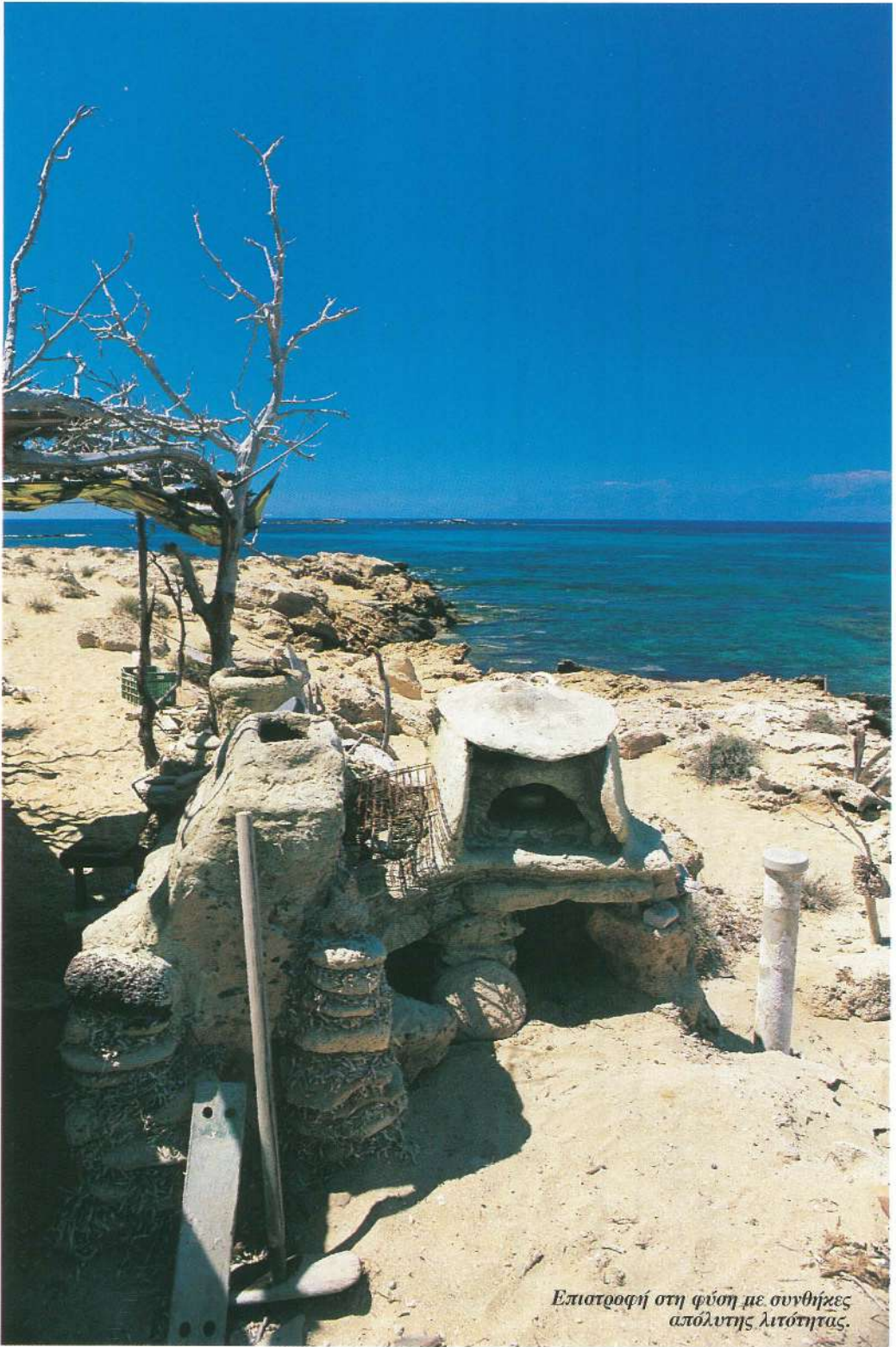
Πίνει ο Νίκος μια γουλιά τσικουδιά κι αφήνει τη ματιά του να πλανιέται κατά το Λαυρακά. Ξέρω πως εννοεί αυτά που λέει. Σπάνια ένας Κρητικός λέει κάτι, που δεν μπορεί να πραγματοποιήσει. Κι αυτή την τάση φυγής και απομόνωσης που βγαίνει ώρες - ώρες από μέσα του, την καταλαβαίνω. Την έζησα

"Είν' ένα φαινόμενο, που θα το ονόμαζα ΝΟΣΟ ΤΗΣ ΓΑΥΔΟΥ, λέω εγώ. Κάτι σαν ασθένεια αγιάτρευτη, που προσβάλλει κατ' ευθείαν το νου και την ψυχή. Δεν είναι τυχαίο, που ο Οδυσσέας παρέμεινε εδώ, επτά ολόκληρα χρόνια. Στο τέλος βέβαια υπερίσχυσε ο ΝΟΣΤΟΣ της πατρίδας του".

-Λίγο πιο πέρα συναντάω ένα ρυάκι, συνεχίζει η Άννα. Αδύνατο τώρα το καλοκαίρι, καταφέρνει ωστόσο να φτάνει ως τον μεγάλο του προορισμό, την θάλασσα. Είμαι όμως βέβαιη, πως αλλάζει όψη το χειμώνα, η κοίτη του είναι μεγάλη, πολύ θα 'θελα να το βλεπα μετά από βροχή.

*Θάλασσα αμόλυνη, νερά
πεντακάθαρα, η Γαύδος πρέπει
να μείνει μακριά από κάθε
σχεδιασμό βιομηχανικών
εγκαταστάσεων.*

*Επιτροφή στη φύση με συνθήκες
απόλυτης λιτότητας.*

Μια ξύλινη κατασκευή τραβάει τώρα την προσοχή μου,. Ειν' ένα ολόκληρο νοικοκυριό, που λίγο-λίγο αποκαλύπτεται μπροστά μου, καθώς πλησιάζω. Ξύλινο μπαλκονάκι μπροστά στη θάλασσα, ξύλινη πολυθρόνα, πέτρινο φουρνάκι. Λείπει αυτή την ώρα ο ιδιοκτήτης από την καλύβα του, έχει όμως αφήσει σε εμφανές σημείο, καφέ και σκεύη για τους περαστικούς.

Κάθομαι για λίγο στην πολυθρόνα, μπροστά στο πέλαγος. Μακριά από ήχους, μακριά

το γαλάζιο χρώμα της ανοιχτής θάλασσας, γίνεται διάφανο και ζεστό από τις ακτίνες του ήλιου. Προχωρώ ανάμεσα στα κολπάκια, άλλοτε πηδάω από βράχο σε βράχο κι άλλοτε μπαίνω όπως είμαι στο νερό. Λέω να σταματήσω, να μη φύγω από δω, ο ήλιος όμως ανεβαίνει, η μέρα προχωράει κι ο τελικός μου προορισμός, ο "Ποταμός", ειν' ακόμα μακριά.

Φτάνω στην "Ξερολίμνη", άγρια βράχια γύρω μου, κόκκινα, σχεδόν σκαρφαλώνω.

Ακόμα και το καλοκαίρι η μικρή κοιτή του ποταμού διατηρεί το λιγοστό νερό της. Το χειμώνα όλα θα είναι διαφορετικά.

από ανθρώπους, νοιώθω να εισχωρεί μέσα μου αυτή η απόλυτη γαλήνη, η εξομίωση με την φύση. Είναι η τέλεια κατοικία στο πουθενά, τίποτε δεν κινείται. Μόνον ένα αυτοσχέδιο ξύλινο ανεμοδοური στρέφει πού και πού τις ελικές του στην ελαφρή πνοή του ανέμου.

Λίγο πριν φύγω, σκύβω στην αμμουδιά, γεμίζω τα χέρια μου χρυσάφι. Μα ειν' η άμμος τόσο λεπτή, που το χρυσάφι φεύγει, χάνεται μεσ' από τα δάχτυλά μου. Την χρυσή αμμουδιά διακόπτουν πού και πού βράχιοι σχηματισμοί. Εκεί, μεσ' τα μικρά αυτά κολπάκια φυλακίζεται το νερό, χάνει

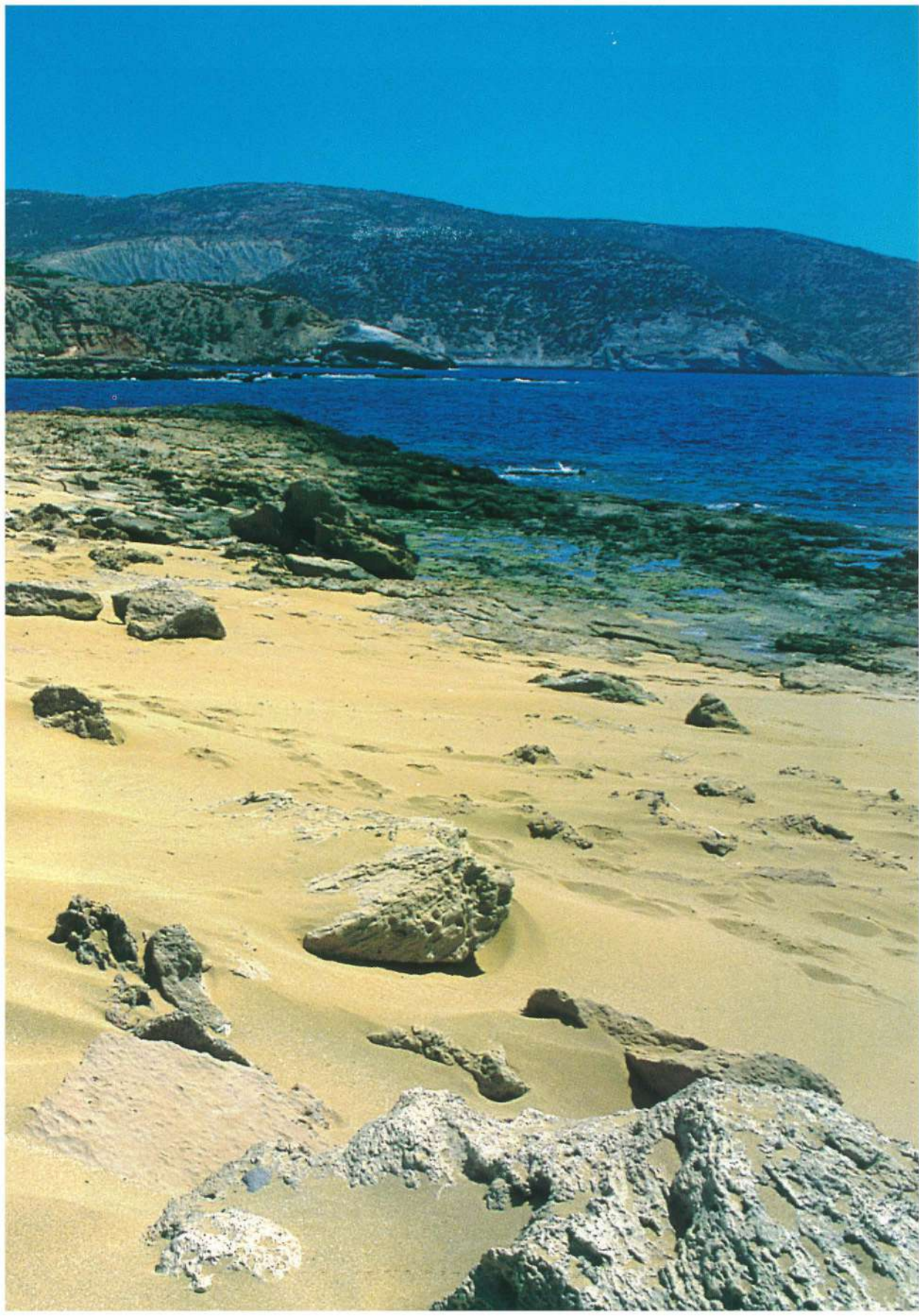
Βαραίνει η φωτογραφική τσάντα στους ώμους μου, νοιώθω πια την ζέστη δυνατή, κάθομαι για λίγο να ξεκουραστώ. Γύρω μου σπασμένα κεραμικά και ερείπια, ποιος ξέρει από πότε να 'ναι.

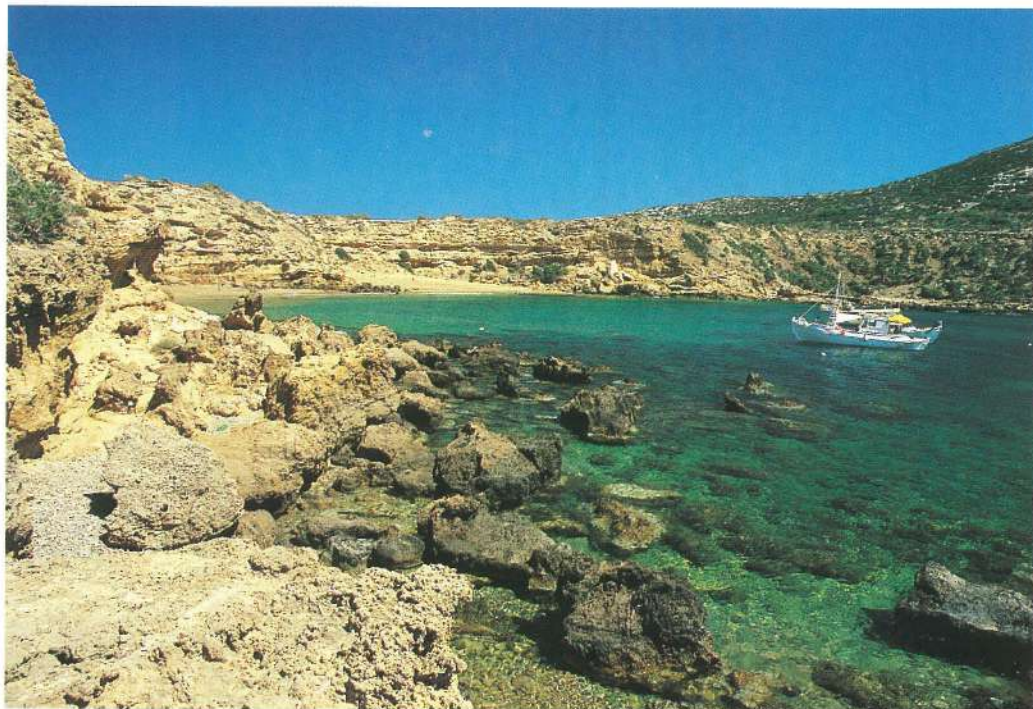
Είναι τώρα μπροστά μου ο "Πύργος", ο τελευταίος κόλπος πριν απ' τον "Ποταμό". Μοναδική αμμουδιά, όμορφος μεγάλος κόλπος, κίτρινα βράχια τον προφυλάσσουν γύρω-γύρω. Δυο φαροκάικα ετοιμάζονται να σαλπάρουν, μου φωνάζουν από μακριά, πως είναι δύσκολο να φτάσω από δω στον "Ποταμό".

Ποιος τους ακούει όμως;

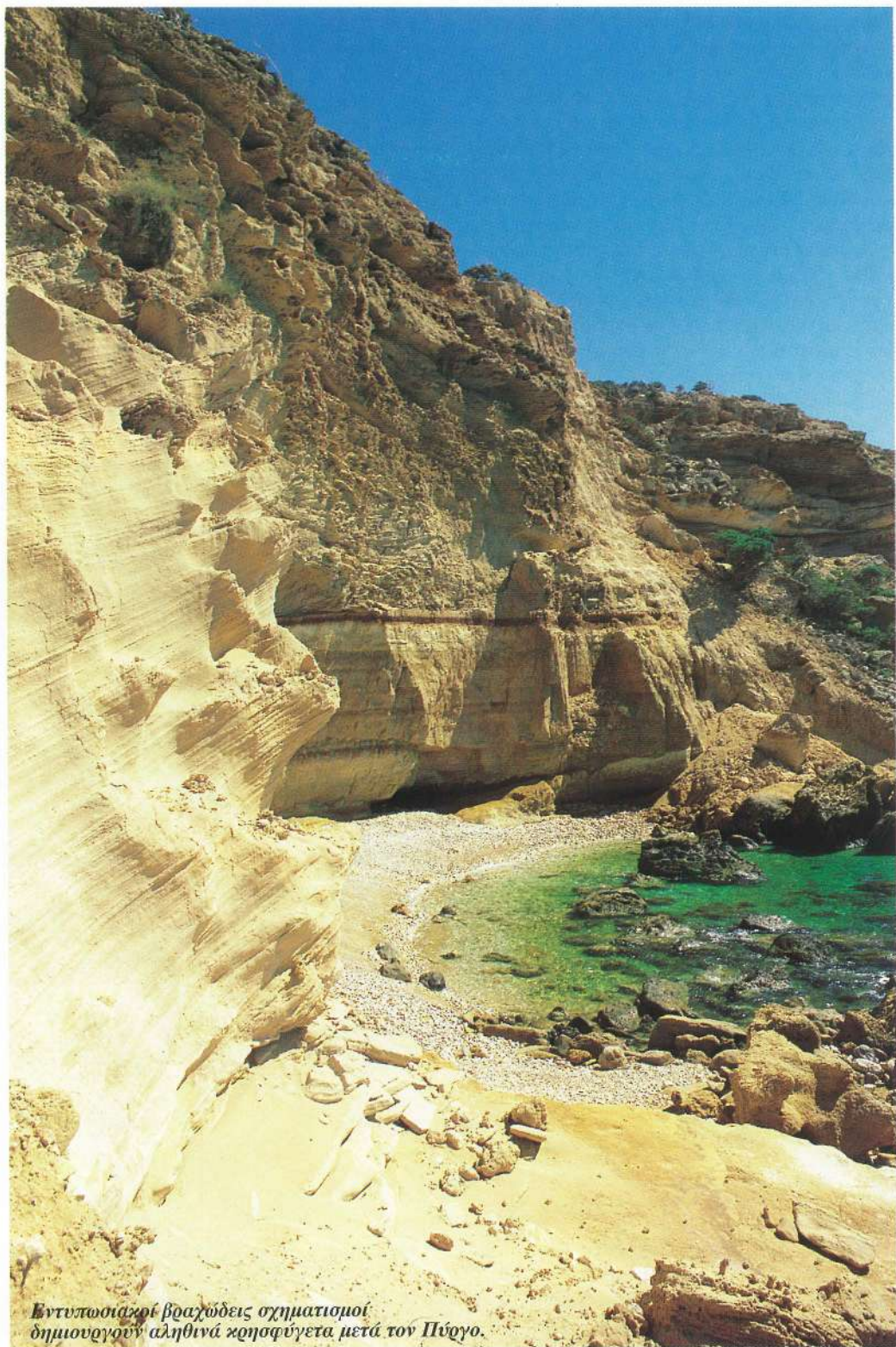
*"Ξερολίμνη". Ο ήλιος χτυπάει
ανελέγητα την λεπτή άμμο
δημιουργώντας συνθήκες ερήμου.*

Μετά τον Λαυρακά, μέσα σ' ένα υπέροχο φυσικό περιβάλλον, συναντάμε τον "Πύργο", έναν όρμο με θαυμάσια αμμονδιά, καταφύγιο ασφαλέστατο για μικρά σκάφη."

*Εντυπωσιακοί βραχώδεις σχηματισμοί
δημιουργούν αληθινά κρησφύγετα μετά τον Πύργο.*

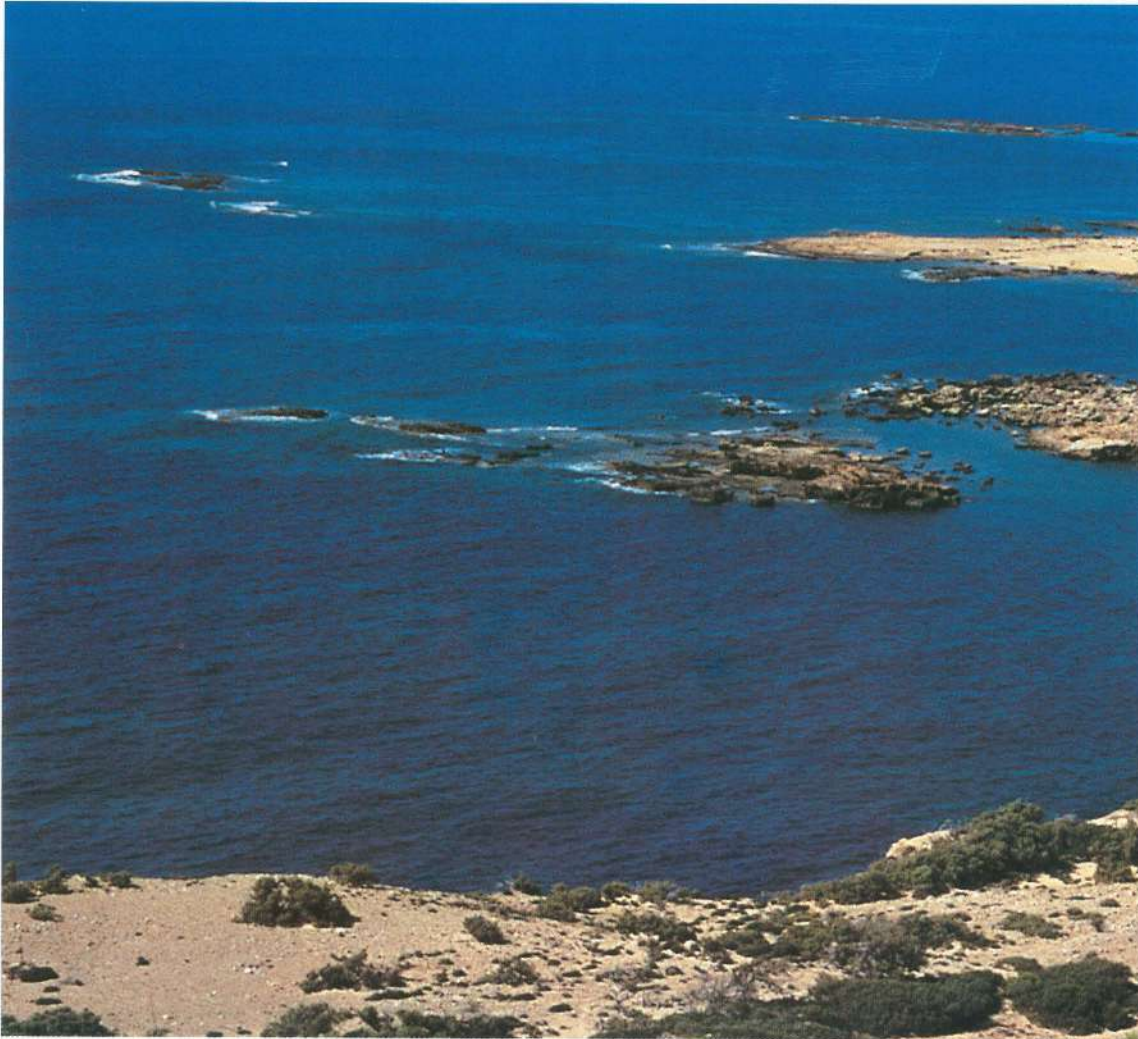
Περνάω άλλο ένα κολπάκι με βότσαλα και οι φαράδες έχουν δίκιο.

Η ακτή παύει να 'ναι φιλική, ορθώνονται μπροστά μου τα γκρέμια αδιαπέραστα, κάθε πρόσβαση στον Ποταμό είναι αδύνατη από δω. Κάθομαι σ' ένα βραχάκι απογοητευμένη. Ως τώρα ήταν όλα τόσο όμορφα, τόσο ευνοϊκά. Νοιώθω ξαφνικά μια μεγάλη κούραση να με βαραίνει. Ούτε και μ' αρέσει πια η μοναξιά μου. Ειν' όμως ανάγκη να προχωρήσω, η μέρα, ο χρόνος, δεν περιμένουν.

Εγκαταλείπω την απροσπέλαστη ακτή κι αποφασίζω να σκαρφαλώσω στην κορυφή των βράχων. Αν θέλω ν' αποφύγω την επιστροφή από τον ίδιο δρόμο, ειν' η μόνη μου διέξοδος. Η ανάβαση δείχνει από κάτω

κατακόρυφη, επικίνδυνη.

Βήμα-βήμα, δρασκελιά-δρασκελιά, αρχίζω ν' ανεβαίνω. Τα κέδρα, έτσι όπως είναι σκαλωμένα με τις δυνατές τους ρίζες, είναι πολύτιμος βοηθός. Επί τέλους κάποτε φτάνω στην κορυφή. Όλα από εδώ πάνω, τα караβάκια, οι κόλποι που 'χω περάσει, φαίνονται τόσο μικρά, τόσο απόμακρα. Κι εκεί στ' αριστερά μου, στην βορειοδυτική άκρη της Γαύδου, εκτείνεται ο "Ποταμός", κλεισμένος ολόγυρα μ' έναν γεωλογικό σχηματισμό συγκλονιστικό. Ειν' όμως πια η ώρα περασμένη, το απογευματινό φως αρχίζει να βάφει τις ακτές, πρέπει να επιστρέψω. Παίρνω μια κατεύθυνση στην τύχη, δεν με βγάζει πουθενά.

Επιστρέφω στο ίδιο σημείο, ψάχνω άλλη διέξοδο. Τίποτε. Αρχίζω σοβαρά ν' ανησυχώ, φοβάμαι πως έχω πια χαθεί. Μεσ' την απογοήτευσή μου ακούω από μακριά φωνές ή κάνω λάθος; Ποιος μπορεί να' ναι μέσα σ' αυτή την ερημιά;

Είν' ένα νεαρό ζευγάρι, χαμένο σαν κι εμένα. Μ' όλο τους τον εξοπλισμό στην πλάτη, ώρα τώρα προσπαθούν μάταια να κατεβούν στον Ποταμό. Ενώνουμε τις δυνάμεις μας κι αποφασίζουμε μια κοινή πορεία για επιστροφή. Είναι μακριά και δύσβατη διαδρομή, κάποτε όμως, εντελώς αναπάντεχα, φτάνουμε μπροστά σ' ένα δρόμο. Είναι μεγάλη η χαρά μου, αναγνωρίζω το δρόμο για Καστρί. Την τύχη μας έρχεται να συμπληρώσει ένα

αυτοκίνητο, που σταματάει και μας παίρνει. Βραδάκι πια στο Καστρί, προλαβαίνουμε ανοιχτό το μικρό καφεενεδάκι-μπακάλικο. Λίγο κρύο νεράκι και μια τσικουδιά για το δρόμο, δεν θέλαμε τίποτ' άλλο. Μετά σιγά-σιγά κατηφορίζουμε για το Σαρακήνικο.

Και τώρα είμαι κοντά σας, καταλήγει η Άννα. Πολύ κουρασμένη και γεμάτη σκόνη. Δεν με νοιάζει όμως. Την Γαύδο που είδα σήμερα, ούτε την φανταζόμουν ούτε μπορώ να την ξεχάσω."

Γεμίζει ο Νίκος τα ποτήρια τσικουδιά, σκέφτεται λίγο κι ύστερα λέει:

-Αύριο πρωί-πρωί ξεκινάμε μαζί. Δεν αντέχω να χάνεσαι στο νησί μου αβοήθητη. Η δουλειά μπορεί να περιμένει.

Η θέα προς τον κόλπο του Πύργου είναι από ψηλά καταπληκτική

*Κόλπος του "Ποταμού".
Ο τελευταίος προορισμός στις
βορειοδυτικές ακτές του νησιού.*

Στο δρόμο για την
"Τρυπητή" έχουν απομείνει
μόνον οι πεζούλες,
για να θυμίζουν τις παλιές
καλλιέργειες του νησιού.

"Αβρόατος". Είδος σπάνιο
και συγγενικό του κέδρου.

Στο δρόμο για την Τρυπητή

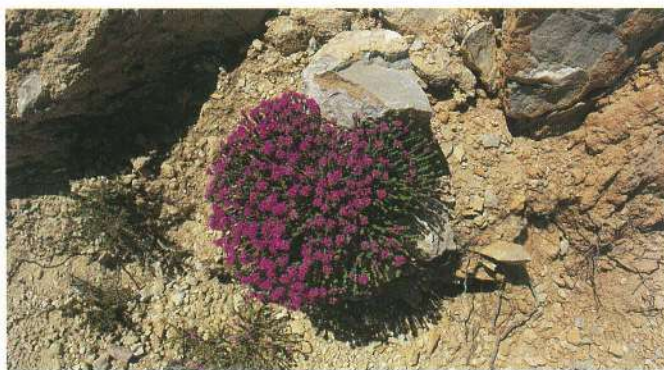
Νωρίς την άλλη μέρα ξεκινάμε. Βάζει σ' εφαρμογή ο Νίκος τις διασυνδέσεις του και ένα αυτοκίνητο μας φέρνει σε λίγη ώρα στα Βατσιανά, τον οικισμό πριν την Τρυπητή, κερδίζοντας έτσι πολύτιμο χρόνο. Ελάχιστα παιδιά ανθρώπινα μένουν στα Βατσιανά κι αυτοί μεγάλης ηλικίας. Εδώ είναι και το πατρικό σπίτι του Νίκου. Μια πινακίδα λίγο έξω από τα Βατσιανά μας δείχνει το δρόμο για την Τρυπητή. Κατηφορίζουμε, ανάμεσα σε κέδρους και **αβρόατους** (ένα

σπάνιο είδος συγγενικό του κέδρου). Ξαναγυρνούν στο μυαλό του Νίκου οι παιδικές του αναμνήσεις, ζω μαζί του το κυνήγι του τρυγωνιού, τις κρυψώνες στις απότομες ορθοπλαγιές, τις πέρδικες που τον είχαν παρασύρει στους απόκρημνους βράχους. Θυμάται τα χωράφια που καλλιεργούσαν οι γονείς του, έρημα πια γεμάτα πέτρες.

Δεν πάνε πολλά χρόνια από τότε που καλλιεργείτο εντατικά η Γαύδος. Στις αρχές ακόμα του αιώνα το νησί αριθμούσε 400

Ένα πηγάδι με δροσερό νερό είναι ό,τι καλύτερο μπορεί να συναντήσει κανείς μέσα στη ζέση.

Στο έδαφος της Γαύδου αφθονεί το θυμάρι. Οι σημερινές 80 κνυέλες που υπάρχουν, θα μπορούσαν να είναι πολύ περισσότερες.

κατοίκους, που καλλιεργούσαν περίπου το 80% των εδαφών. Τα σιτηρά ήταν η κυριότερη καλλιέργεια και ήταν φημισμένο το **Κριθάρι** της Γαύδου, ακόμη από την περίοδο της Ενετοκρατίας. Με τις εκτεταμένες καλλιέργειες λοιπόν και με τις χιλιάδες των αιγοπροβάτων, δεν ήταν παράξενο, πως παλιά η Γαύδος θεωρείτο άδενδρη. Σήμερα καλλιεργείται μόνον το 10% της έκτασης του νησιού, που με την συρρίκνωση της κτηνοτροφίας, έχει καλυφθεί με δάση

πεύκων και κέδρων.

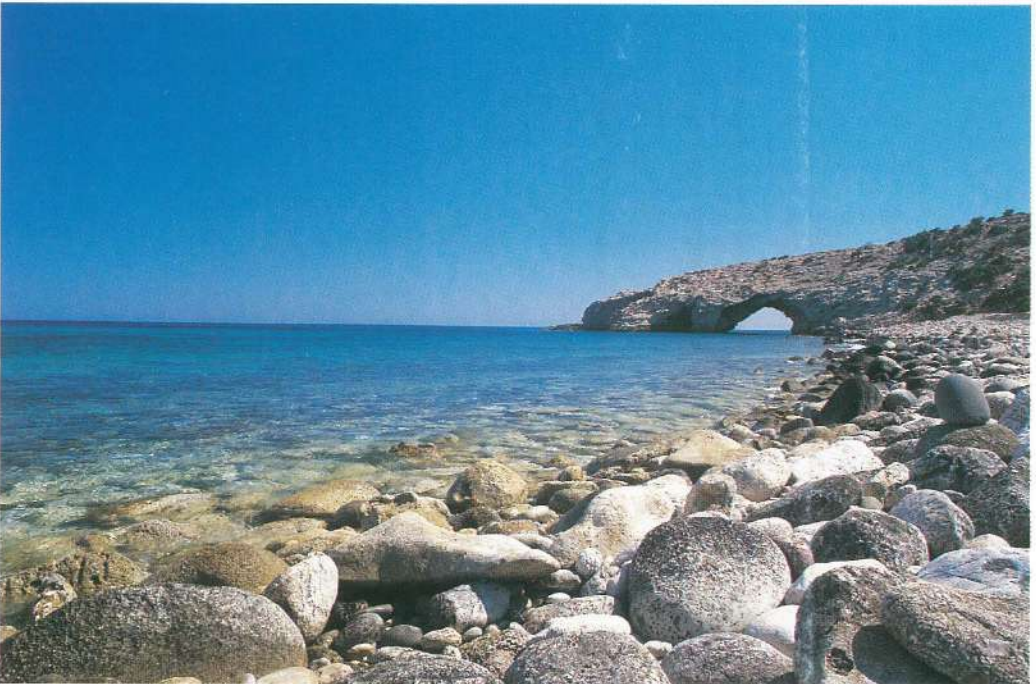
Φτάνουμε παρακάτω σ' ένα πηγάδι. Σκύβει ο Νίκος, βγάζει νερό, πίνουμε. Είναι καλό και δροσερό. Τι ευτυχία να βρίσκεις νερό στην ερημιά κι έναν τεράστιο κέδρο να ξεασπάζεις στη σκιά του!

Δεν κάθεται όμως ο Νίκος. Γεμίζει τα βαρέλια που υπάρχουν τριγύρω. "Ας πιούνε και τα ζωντανά, μου λέει. Κανείς δεν τα φροντίζει πια όπως παλιά. Τα 'χουν αφήσει στη μοίρα τους.

Το τοπωνύμιο "Αλυκή" μας παραπέμπει σε παλιές εποχές, τότε που η Γαύδος φημιζόταν για την παραγωγή και εξαγωγή μεγάλων ποσοτήτων αλατιού.

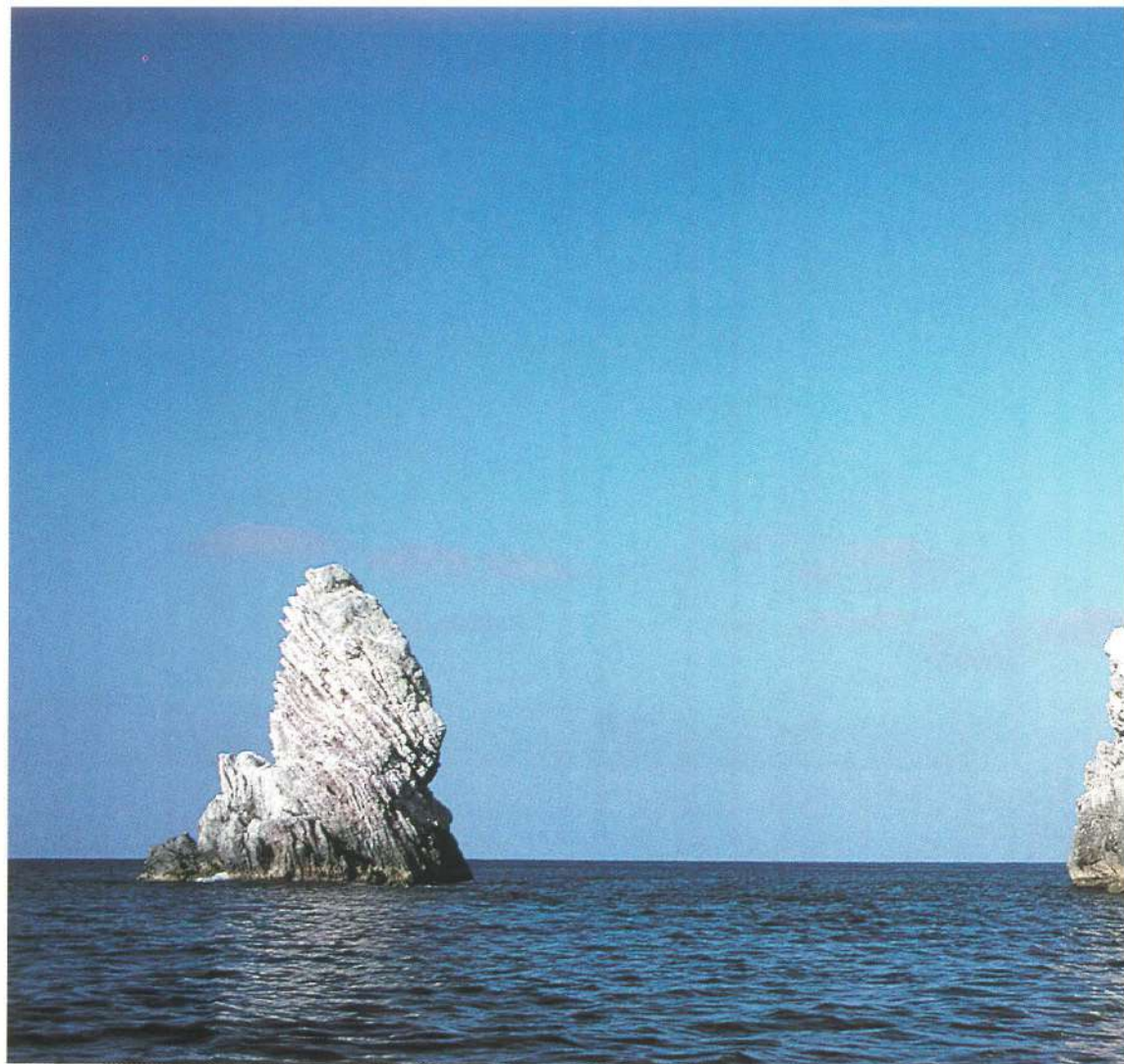
Το ακρωτήριο της "Τρυπητής" με τις περίφημες καμαρέλλες του, το χειμώνα αλλάζει πρόσωπο καθώς σαρώνεται από σφοδρούς νοτιάδες.

*Το θέαμα από ψηλά της Αλυκίης και της Τρουπητής είναι εντυπωσιακό.
Η άνοδρη έκταση της Αλυκίης μετατρέπεται την χειμερινή περίοδο σε
μια αβαθή λίμνη, που είναι πολύτιμο καταφύγιο αποδημητικών πουλιών.*

Κάποτε ζούσαν στο νησί πάνω από 12 χιλιάδες γιδοπρόβατα. Τώρα έχουν απομείνει λιγότερα από χίλια. Οι γέροι πέθαναν, οι νέοι ξεγιτύθηκαν, ποιος να τα φροντίσει πια”.

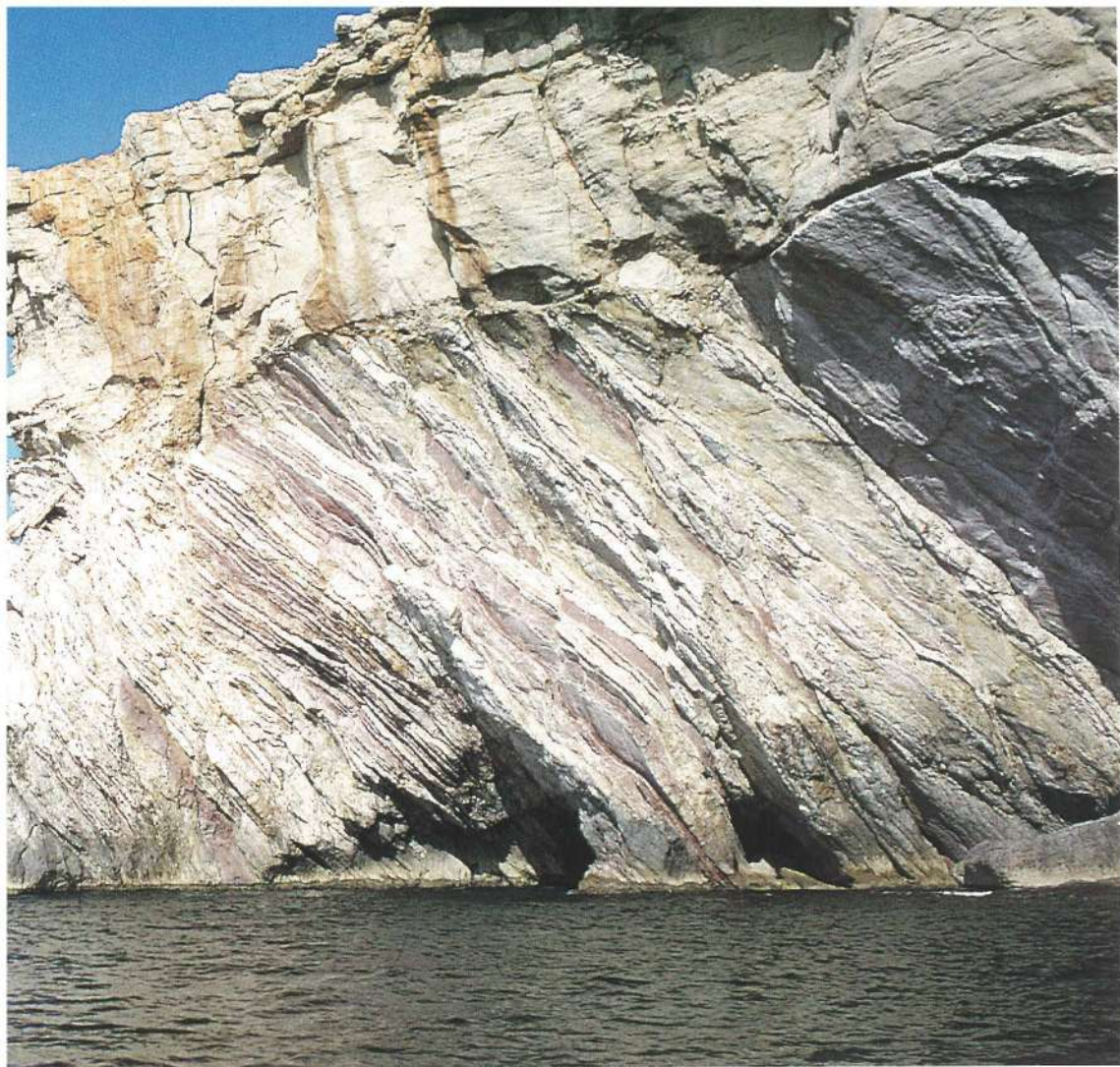
Φτάνουμε στο επίπεδο της θάλασσας. Μια τεράστια έκταση απλώνεται μπροστά μας, η **Αλυκή**. Είναι επίπεδη και στεγνή τώρα το καλοκαίρι, σαν έρημος. Το χειμώνα όλα αλλάζουν. Γεμίζει νερό απ’ τις βροχές και τα ρυάκια, γίνεται μια άβυσσος λίμνη, που βρίσκουν τροφή και καταφύγιο τα μεταναστευτικά πουλιά. Διασχίζουμε την Αλυκή και φτάνουμε στην ακτή. Είναι γεμάτη με μικρές και μεγάλες πέτρες που συνεχίζονται στην θάλασσα. Απέναντι μας η Τρυπητή με τις επιβλητικές της καμάρες. Σ’ αυτό το ακρωτήριο βρίσκομαι πια

στην άκρη της Ελλάδας, στο νοτιότερο σημείο της. Μπροστά, ως τα παράλια της Αφρικής εκτείνεται το Λιβυκό, αχανές και ακύμαντο. Σε τίποτε δεν θυμίζει το θρυλικό αγριεμένο πέλαγος, που απ’ την αρχαιότητα βουλιάζει τα καράβια.

“Ένα τέτοιο πρόσωπο θα ‘θελα να δω, λέω στο Νίκο. Να ‘μαι εδώ στην Τρυπητή και να λυσομανάν μπροστά μου οι περὶ κρημοί Νοσιάδες”.

“Και τι σας εμποδίζει να ‘ρθείτε το Χειμώνα; ρωτάει ο Νίκος. Θα ‘ναι μια Γαύδος αλλιόπικη για σας, που ελάχιστοι επισκέπτες την γνωρίζουν”.

Η Τρυπητή δεν μοιάζει με τα βόρεια παράλια, είν’ ένα άλλο πρόσωπο της Γαύδος, τραχύ και μεγαλόπρεπο. Περνούν οι ώρες και φτάνει το

*Βόρειο πλάτος 34° 48' 02". Ανατολικό μήκος 24° 06' 46".
Το ακρωτήριο της Τρυπητής είναι το νοτιώτερο σημείο της Κρήτης, της Ελλάδος, της Ευρώπης.*

απόγευμα.

“Είναι ώρα να πηγαίνουμε, λέει ο Νίκος, έχουμε αρκετό δρόμο μπροστά μας. Ξεχνάμε τώρα Βατοισανά και αυτοκίνητο, ειν’ ένα μονοπάτι, που θα μας πάει στο Κόρφο”. Στην αρχή είναι δυσδιάκριτο, δεν ξέρω μόνη μου αν θα το βρισκα. Όσο όμως προχωράει καθαρίζει, που και που συναντάμε και σημάδια, μικρούς σωρούς από πέτρες, “τρουλάκια” όπως τα λέει ο Νίκος. Κάποιοι φιλότιμοι πεζοπόροι τα βάλανε εκεί. Δεν θα μπορούσε όλη η Γαύδος να ‘χε σημάδια στα πιο καλά της μονοπάτια; Διασχίζουμε φαράγγια, περνάμε πάνω από κολπάκια, τα βλέπω από ψηλά να λάμπουν στον απογευματινό ήλιο, πανέμορφα αλλά απρόσιτα. Μόνον από θάλασσα μπορεί να τα

προσεγγίσει κανείς.

Το τελευταίο φως μάς βρίσκει λίγο έξω από τον Κόρφο. Πάνω ψηλά από το ταβερνάκι το θέαμα είναι εξαίσιο, ώρα ιδανική για λήγη ξεκούραση. Πολλές παρέες, ντόπιοι και ξένοι, απολαμβάνουν τη γαλήνη.

Η νύχτα όμως ζυγώνει κι έχουμε δρόμο αρκετό για Σαρακήνικο. Ο ιδιοκτήτης της ταβέρνας, συγγενής του Νίκου, προθυμοποιείται να μας μεταφέρει με το αυτοκίνητό του.

Προσπαθώ μέσα από την διήγηση της Άνας να συνθέσω με το μυαλό μου τις εικόνες που δεν μπόρεσαν να δουν τα μάτια μου. Στο τέλος αρκούμε στον υπέροχο έναστρο ουρανό της Γαύδου, που όμοιό του δεν έχω ξαναδεί σε επίπεδο θάλασσας.

*Κιβωτιόσημος τάφος των παλαιοχριστιανικών χρόνων, λαξευτός στον βράχο. Βρέθηκε κατά τις πρόσφατες ανασκαφές στην περιοχή "Κεδρές".
(Φωτ. Αρχείου Παρ. Δροσινού)*

*Αγγεία των μινωικών χρόνων που αποκαλύφθηκαν στα υψηλά άδηρα του ρεμάτος του Αγίου Παύλου. Ο χώρος δικαιολογεί την ύπαρξη βραχσοκεπής που έχει υποστεί κατολίπωση.
(Φωτ. Αρχείο Π. Δροσινού)*

Νεότερα Αρχαιολογικά ευρήματα

Εδώ και μέρες παρατηρούμε ανασκαφικές δραστηριότητες σε πολύ μικρή απόσταση δυτικά του Σαρακηνικού. Η αρχαιολόγος της ΚΕ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων κυρία **Παρασκευή Δροσινού**, είναι υπεύθυνη της ανασκαφής και αναλαμβάνει να μας ενημε-

ρώσει.

Είναι ένα μεγάλο Ρωμαϊκό κτίσμα, που σώζεται στο εντυπωσιακό ύψος των 2.30 μέτρων. Μέχρι στιγμής έχουν αποκαλυφθεί δύο μεγάλα δωμάτια με χωμάτινα δάπεδα, εισόδους μεταξύ δωματίων και καλοφτιαγμένες παραστάδες.

Κτίριο των ρωμαϊκών χρόνων στις χαμηλές απόψεις του λόφου "Τσιμίρι", στην περιοχή του Σαρακηνικού. Εικονίζονται δυο από τα δωμάτια του κτιρίου, που οι τοίχοι του σώζονται σε εντυπωσιακό ύψος. (Φωτ. Αρχείο Π. Δροσινού)

Η κυρία Δροσινού είναι μέλος της μεγάλης ομάδας επιστημόνων, που τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει στη Γαύδο ένα πρωτοποριακό ερευνητικό έργο.

Συγκεκριμένα, με πρωτοβουλία του Πανεπιστημίου Κρήτης, έχει αρχίσει από το 1992 μια "Πολυεπιστημονική Έρευνα" με επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων. Στόχος αυτής της έρευνας είναι η μελέτη, η προστασία και η ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της Γαύδου.

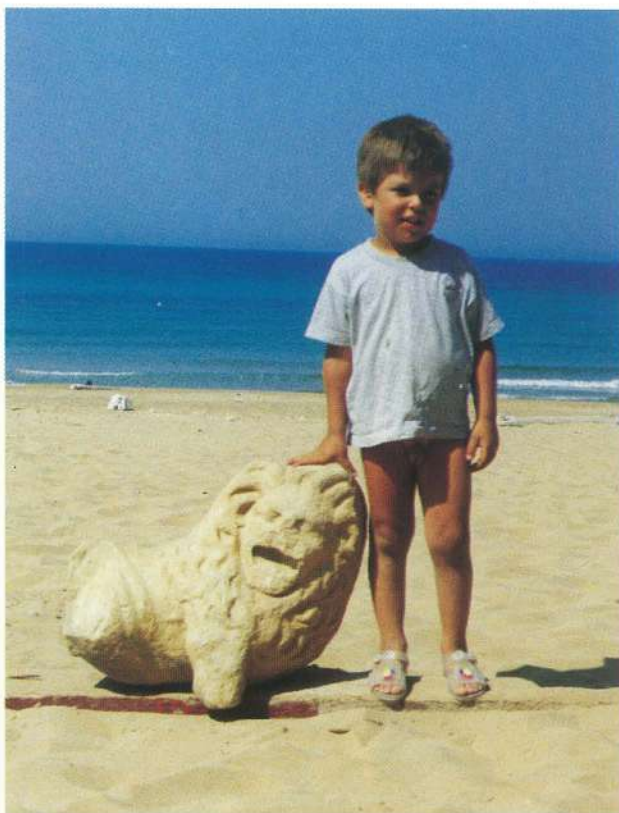
Το πρόγραμμα αυτό συνεργάζεται με την Unesco, το Υπ. Παιδείας και το ΥΠΕΧΩΔΕ και έχει σκοπό να μελετήσει την διαχρονική αλληλεπίδραση οικοσυστήματος και πολιτισμού στο νησί. Μετά την ολοκλήρωση των μελετών θα γίνουν συγκεκριμένες προτάσεις για το παρόν και το μέλλον του νησιού (τμήματα της μελέτης που αφορούν την χλωρίδα και πανίδα του νησιού θα παραθέσουμε στο τέλος του άρθρου).

Υπεύθυνη της έρευνας είναι η Επίκουρη Καθηγήτρια του τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας του Παν/μίου Κρήτης **Δρ. Κατερίνα Κόπακα**. Στην ομάδα συμμετέχουν η ΚΕ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, το τμήμα Βιολογίας του Παν/μίου Κρήτης, το Τμήμα Γεωλογίας του Παν/μίου Αθηνών, το Τμήμα Κοινωνικής

Ανθρωπολογίας και Περιβάλλοντος του Παν/μίου Αιγαίου, καθώς και το Πολυτεχνείο Χανίων.

Σύμφωνα με στοιχεία που μας παραχώρησε η κυρία Δροσινού, το 1998 η ΚΕ Εφορεία Αρχαιοτήτων ξεκίνησε σωστικές ανασκαφές, με αφορμή έργα ανάπτυξης που άρχισαν πρόσφατα στο νησί. Έτσι τον

Ιανουάριο του 1998 κατά την διάνοιξη δρόμου προς το ελικοδρόμιο, αποκαλύφθηκε στο ρέμα του **Αγίου Παύλου** ένα αγροτικό συγκρότημα με εγκαταστάσεις ληνού (πατητήρι), που από τα πρώτα στοιχεία χρονολογείται στους ρωμαϊκούς και ίσως ελληνιστικούς χρόνους. Από τις αρχές Ιουλίου διεξήχθησαν νέες ανασκαφές, που στην περιοχή "Κεδρές" έφεραν στο φως κιβωτιόσχημο τάφο λαξευτό σε βράχο, που χρονολογείται από τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους. Επίσης στις αρχές του ρέματος του Αγίου

Τμήμα μαρμάρινου λιονταριού που ανακαλύφθηκε τυχαία από την Κική Σωτηροπούλου το καλοκαίρι του 1995 στις χαμηλές υψότητες του λόφου του Αϊ-Γιάννη. Λίγο μετά την εύρεση ο γιός της κ. Σωτηροπούλου φωτογραφίζεται με το λιοντάρι στην παραλία του Αϊ-Γιάννη. Πιθανολογείται ότι το εύρημα ανάγεται στους Ελληνιστικούς χρόνους. Σήμερα εκτείνεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων. (Φωτ. Αρχείο Κικής Σωτηροπούλου)

Παύλου έχουν βρεθεί 17 αγγεία τοπικού εργαστηρίου της Μινωικής εποχής. Οι ανασκαφές συνεχίζονται και κάθε μέρα αποδεικνύουν πόσο βαθιές είναι οι ρίζες του νησιού, που δεν μπόρεσαν οι αιώνες να τις ξεριζώσουν, όπως οι άνεμοι και οι θύελλες δεν κατάφεραν να αφανίσουν τους μυρωδάτους κέδρους του.

Κοντά στην Αμπελο, στο υψηλότερο σημείο του νησιού, βρίσκεται ο ερειπωμένος φάρος της Γαύδου. Κατασκευάστηκε το 1880 από την Γαλλική Εταιρεία Οθωμανικών Φάρων και καταστράφηκε το 1944 από τους Γερμανούς. Στο Ελληνικό φαρικό δίκτυο εντάχθηκε μετά τους Βαλκανικούς πολέμους τον 1912-13. Το ύψος του πύργου είναι 14 μέτρα και το εστιακό του ύψος 360 μέτρα. Είχε πολύ μεγάλη εμβέλεια και θεωρείται ότι είναι ο δεύτερος υψηλότερος φάρος του κόσμου μετά τον φάρο της Γης του Πυρός.

Ερειπωμένες πεζούλες στην περιοχή της Αμπέλου. Κάποτε η Γαύδος ήταν φημισμένη για τα κρασιά της.

Στα βορειοδυτικά του νησιού: Φάρος - Αμπελος - Ποταμός

Η περιήγηση με τον Νίκο συνεχίζεται στο βορειοδυτικό τμήμα του νησιού. Πρώτος σταθμός μας ο οικισμός "Αμπελος" που απέχει πάνω από δύο ώρες

πεζοπορίας από το Σαρακήνικο. Ένας φίλος του Νίκου μας μεταφέρει γρήγορα με το αυτοκίνητό του μέχρι το **Φάρο**, έξω από την Αμπελο.

Σε υψόμετρο 290 μέτρων η Αμπελος είναι ο πιο ορεινός και απομονωμένος οικισμός της Γαύδου, με ελάχιστους πια κατοίκους.

“Άμπελος”. Ένα τμήμα του σπιτιού που κατασκεύασαν οι Γερμανοί και χρησιμοποιεί ο θεός του Νίκου για κατοικία του.

Είναι ένα κτίσμα μεγαλόπρεπο, ορθώνεται αγέρωχα στον πρωινό ήλιο παρόλη την εγκατάλειψή του. Από το χείλος του γκρεμού το θέαμα είναι εντυπωσιακό. Τα κύματα σκάζουν με μανία

στα βράχια της ακτής, προσπαθώ ν’ ακουγκραστώ το βουητό τους, είναι όμως αδύνατο, μας χωρίζουν πάνω από 350 μέτρα.

Όλη αυτή η δυτική ακτή του νησιού είναι

Το εσωτερικό του σπιτιού στην Άμπελο. Διακρίνεται ένα τμήμα του δαπέδου, που κατασκεύασαν οι Γερμανοί με λαξευτές πέτρες από τον Αϊ-Γιάννη.

απρόσιτη και επικίνδυνη, μόνον με βάρκα και μπουνάτσα μπορούμε να την προσεγγίσουμε. Αφήνουμε το Φάρο και κινούμαστε για την Άμπελο. Παντού πεζούλες, εδάφη ξερικά και επικλινή, υψόμετρο και αύρα της θάλασσας, τόπος ιδανικός για καλλιέργεια της αμπέλου.

Ήταν ονομαστή κάποτε η Άμπελος και γενικά η Γαύδος για τα κρασιά της. Τίποτε δεν έχει μείνει πια από αυτήν την ένδοξη εποχή, μόνον πεζούλες και εγκαταλειμμένα αλώνια που τα ζώνουν τα θυμάρια.

Φτάνουμε στον οικισμό, πέτρινα σπίτια

θώς μας δείχνει το έξοχο πέτρινο δάπεδο με τις λαξευμένες πέτρες που κουβάλησαν οι Γερμανοί από την παραλία του Αι-Γιάννη.

Αποχαιρετάμε τους καλοσυνάτους αυτούς ανθρώπους, ήμασταν γι' αυτούς μια ευχάριστη παρένθεση στη μοναξιά τους.

Παίρνουμε το μονοπάτι για τον Ποταμό, την παραλία αυτή που' χει μείνει για μένα απροσπέλαστη την πρώτη φορά.

Απ' το ύψος που βρισκόμαστε προβάλλουν οι ακτές πανέμορφες, γεμάτες με μικρά και μεγάλα καλπάκια.

“Αυτή μπροστά μας είναι η παραλία του

Παλιό αλώνι κατασκευασμένο με εξαιρετική τέχνη παρατέμπει σε εποχές, που η καλλιέργεια σιτηρών ήταν από τις κύριες απασχολήσεις των κατοίκων του νησιού.

διάσπαρτα και απομακρυσμένα μεταξύ τους. Κάτοικοι ελάχιστοι που ζητούν να μάθουν πως είναι η ζωή στο Σαρακήνικο, αν ήρθε γιατρός στο νησί. Γι αυτούς που ζουν απομονωμένοι εδώ πάνω, το Σαρακήνικο είναι κάτι σαν κέντρο κοσμοπολίτικο, είναι η επαφή του νησιού με τον έξω κόσμο.

Θέλουν να μας προσφέρουν ό,τι έχουν, κρύο νεράκι, καφεδάκι. Αρνιόμαστε τα πάντα εκτός από ένα ποτηράκι παγωμένη τσικουδιά που μας κερνάει ο θεός του Νίκου καθώς μας καλωσορίζει στο σπίτι του. Πέτρινο μεγάλο σπίτι με ιστορία. Ήταν το στρατηγείο των γερμανών μας εξηγεί κα-

Μπο", μου εξηγεί ο Νίκος.

Το μονοπάτι κατεβαίνει μέχρι την ακροθαλασσιά. Είναι πανέμορφη με λεπτό βοτσαλάκι, μα δεν έχουμε χρόνο τώρα να την επισκεφθούμε, πρέπει να κατεβούμε στον Ποταμό και έχουμε πολύ δρόμο μπροστά μας. Το μονοπάτι στριφογυρίζει, σε κάθε καμπή του αποκαλύπτεται και ένα τμήμα από την μαγεία του τοπίου.

Τεράστιοι βράχοι με πτυχώσεις, λες κι είναι φτιαγμένοι από χέρι ανθρώπου, κατεβαίνουν ως την παραλία. Εκεί που σταματούν, αρχίζει μια χρυσή αμμουδιά με κέδρα, που φτάνουν ως τη θάλασσα.

Κι ενώ την βλέπω μπροστά στα πόδια μου την παραλία, αυτή είναι μακριά ακόμα, όπως στριφογυρίζει συνεχώς το μονοπάτι, με ξεγελάει.

Σαράντα λεπτά μας παίρνει ώσπου να φτάσουμε στην ακροθαλασσιά. Ειν' ένας τόπος- έκπληξη, αγνός, έρημος, φιλικός. Παίζουν παράξενα τα χρώματα της φύσης.

Σκούρα τα βράχια με τόνους γκρι- μπλε, στα πόδια τους χρυσίζει η άμμος, συνορεύει με το πράσινο της θάλασσας.

Αυτή ειν' η πραγματική Γαύδος, σκέφτομαι. Ένας τόπος φτιαγμένος γι' αυτούς που βρίσκουν τον τρόπο να την ανακαλύπτουν και να την χαίρονται.

Ένας τεράστιος κέδρος ρίχνει στην άμμο την

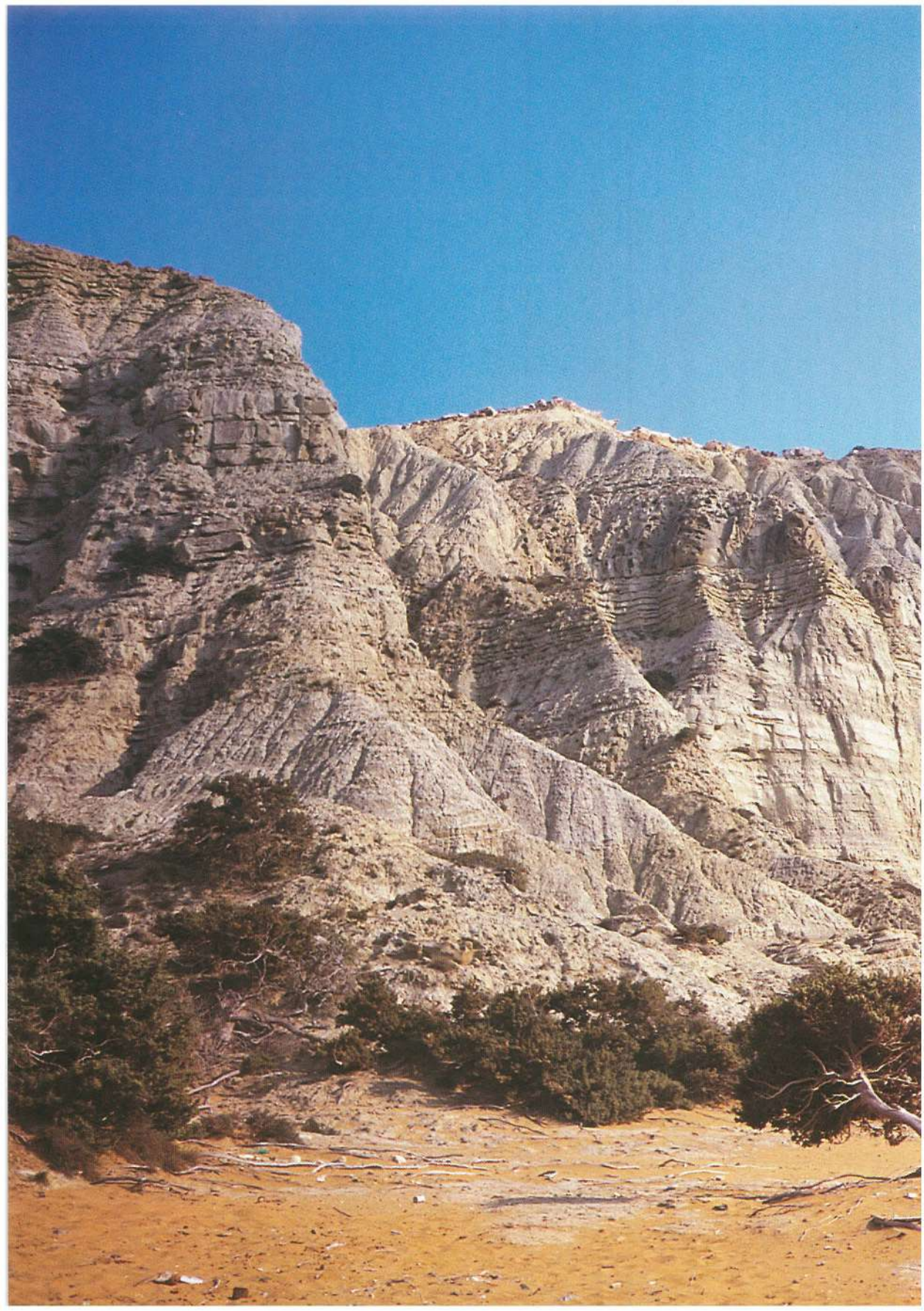

Στην διαδρομή από την Άμπελο προβάλλει ξαφνικά ο κόλπος του "Ποταμιού" και προσφέρει ένα υπέροχο θέαμα.

προστατευτική σκιά του, ποιος ξέρει πόσα χρόνια τώρα ζει μοναχικά δίπλα στη θάλασσα.

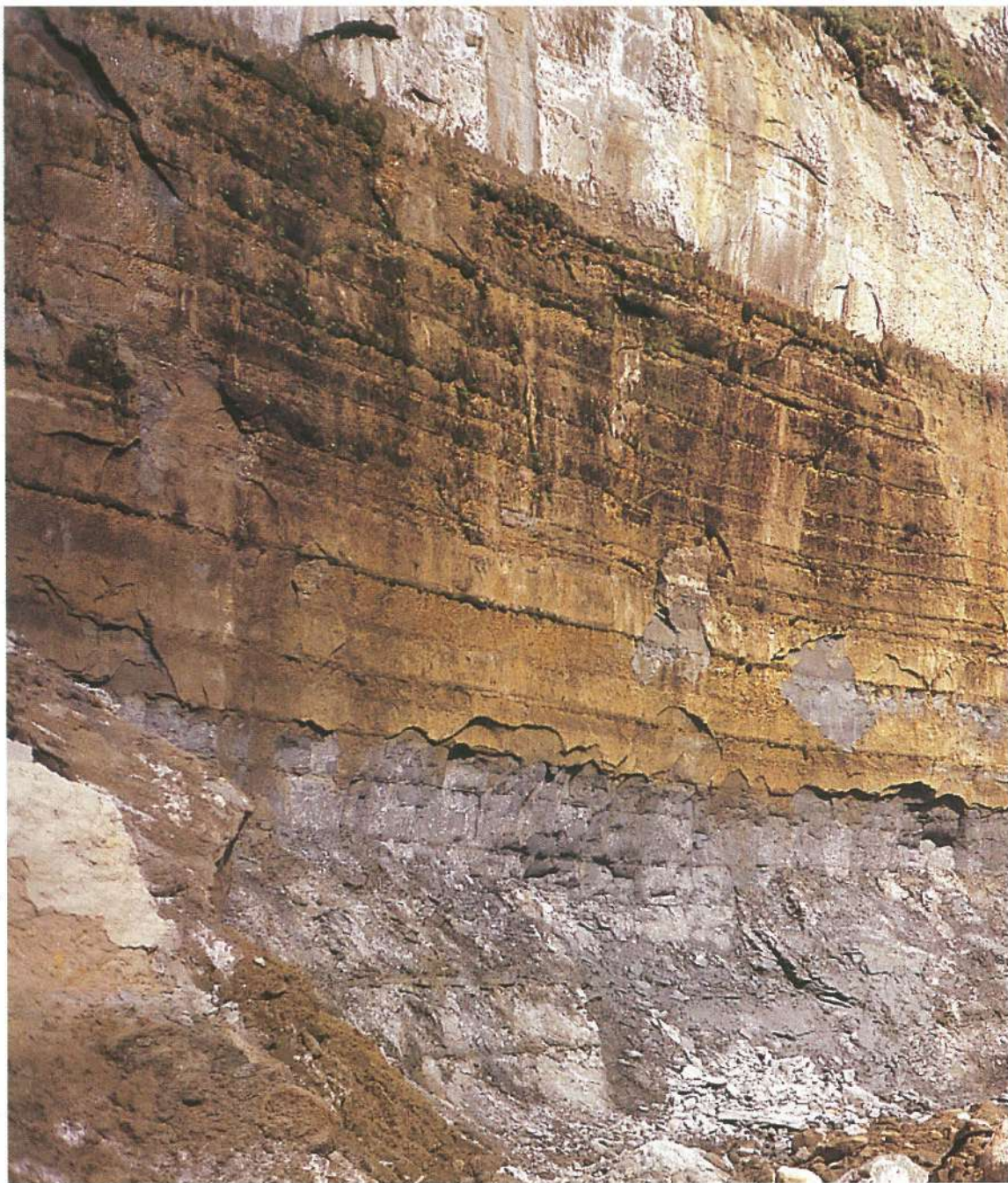
Στις ρίζες του μέσα στην άμμο κρύβει ένα δώρο, πολύτιμο για μένα. Είναι μια πέτρα, μικρή στην αρχή και στρογγυλεμένη. Καθώς σκάβω στην άμμο μεγαλώνει, παίρνει μορφή και σχήμα γνώριμο. Είν' ένα **απολίθωμα**

τεράστιου αχινοῦ, θαμμένο στη γη της Γαύδου εκατομμύρια χρόνια τώρα. Τον κρατώ στα χέρια μου συγκινημένη και τον βάζω με προσοχή στην φωτογραφική μου τσάντα. Μόλις δυο χρόνια πριν είχαν πρωτοδεί τα μάτια μου ένα τεράστιο αχινό, στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, στο Λυγουριό της Αργολίδας.

*Εντυπωσιακοί βραχώδεις
σηματισμοί περιβάλλουν την
παράλια του Ποταμού
και μας προδιαθέτουν για τις
απόκομνες δυτικές ακτές που
ακολουθούν μετά τον γόλφο.*

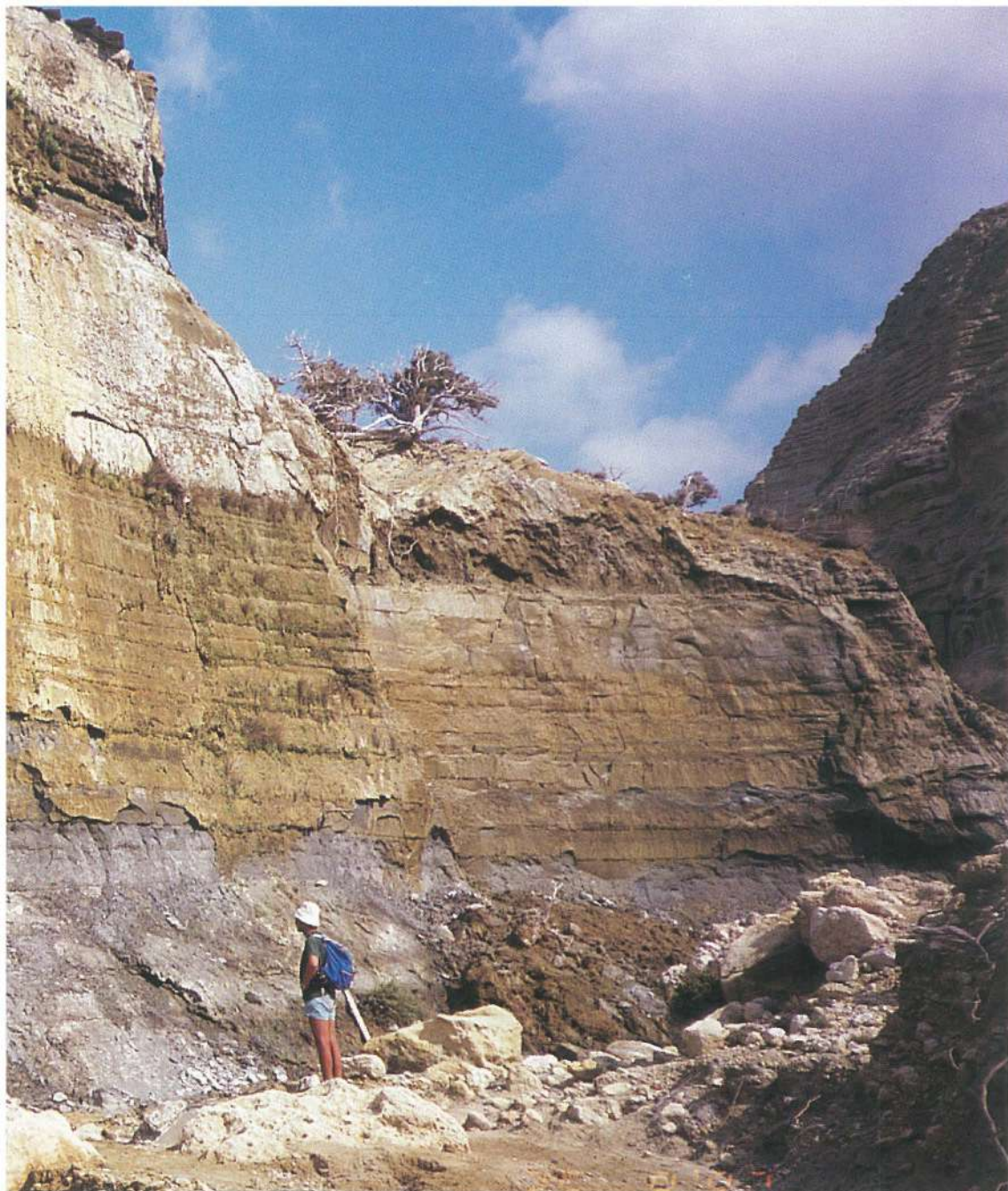
Το νερό μας τελειώνει, μα ο Νίκος δεν ανησυχεί, ξέρει αρκετά σημεία με νερό στο φαράγγι του "Ποταμού".

Περνάει απ' όλα, ως το τελευταίο είναι η ελπίδα ζωντανή. Μα κι αυτό έχει στερέψει. Ξεσπάει ο Νίκος θυμωμένος, τα βάζει με την φύση, δεν ήταν κάποτε έτσι το νησί.

"Ας είναι, θα βρούμε παραπάνω", λέει με

σιγουριά.

Παίρνουμε τον ανήφορο για το εκκλησάκι του **Αϊ-Γιώργη**. Δύσκολη η ανάβαση και επικίνδυνη, οι τεράστιοι βράχοι είναι σαθροί, οπισθοχωρούν κάτω από τα πόδια. Φτάνουμε στην αρχή του φαραγγιού και μπαίνουμε σ' ένα μονοπάτι για το εκκλησάκι του Αϊ-Γιώργη. Φουντώνει γύρω μας η

Φαράγγι του Ποταμού. Οι ήπιες ακτές έχουν μεταμορφωθεί σε μεγαλειώδεις γεωλογικούς σχηματισμούς.

βλάστηση, γεμίζει ο τόπος πικροδάφνες (σφάκες όπως τις λένε στο νησί).

“Αυτό είναι το “Περιβόλι του Αϊ-Γιώργη”, λέει ο Νίκος κι είναι στ’ αλήθεια έτσι. Μα έχει μόνον στάσιμα νερά, που μέσα κολυμπάνε χελωνάκια. Κάθεται ο Νίκος σκεφτικός, δεν ξέρει τι να πει, για άλλη μια φορά η γη του νησιού του τον προδίδει.

Χωρίς καθόλου πια νερό συνεχίζουμε για τον επόμενο σταθμό, το εκκλησάκι του **Αγίου Νικολάου**.

Πραγματικό στολίδι αυτό το εκκλησάκι, είναι το πιο παλιό της Γαύδου. Πέτρινο και απομονωμένο χρόνια τώρα πάνω στο λοφάκι του, απομένει ν’ αγναντεύει τη θάλασσα κι απέναντι τη Γαυδοπούλα.

Το εκκλησάκι του Αϊ-Γιώργη χτισμένο μέσα σ' ένα κατάφυτο περιβάλλον, που δικαιολογεί την ονομασία της περιοχής, σε "Περιβόλι του Αϊ-Γιώργη".

Από και απέρριτο το εσωτερικό του, ειν' ένα μικρό αρχιτεκτονικό κομφοτέχημα. Οι εικόνες του είναι λιγοστές, μα είναι φανερό πως οι Γαυδιώτες το φροντίζουν. Σ' ένα μετόχι στο Σαρακηνικό, βρίσκουμε

επιτέλους το πολυπόθητο νερό, στο σπίτι ενός φίλου του Νίκου. Και σκέφτομαι, πως δεν ειν' εύκολη η Γαύδος, για όσους θέλουν να βαδίζουν όλη μέρα.

Έξοχο δείγμα αρχιτεκτονικής, το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου είναι το παλαιότερο της Γαύδου.

Ακόμα και μέσα στην καρδιά του καλοκαιριού κάποιες απομονωμένες αετές της Γαύδου, όπως η "Μπλε Αμμονδιά", παραμένουν ερημικές.

Μπλέ αμμονδιά

Σιγά-σιγά τελειώνει η περιήγηση της Γαύδου. Όχι ότι ξέρω κάθε γωνιά και μονοπάτι. Το νησί κρατάει από τους ξένους πολλά κρυμμένα μυστικά.

Μόνον όσοι γεννήθηκαν και μεγάλωσαν εδώ, πάλαιψαν με τη γη και τις θάλασσές του, μπορούν να πουν ότι το ξέρουν. Αισθάνομαι όμως όμορφα, που 'χει περάσει από τα μάτια μου, κάθε ωραίο σημείο του νησιού.

Και θα 'ταν σίγουρα για όλους μας καλύτερα, αν τόσες μέρες συμμετείχε κι ο Θεόφιλος. Αυτός όμως παραμένει καθηλωμένος στο Σαρακήνικο, δέσμιος της ατυχίας του...

Τα παράλια του Αϊ-Γιάννη είναι τα μόνα που απομένουν άγνωστα ακόμα, τα έχω θαυμάσει ως τώρα από ψηλά. Είναι ο κοντινότερος προορισμός, ούτε μιας ώρας ήσυχη πορεία από το Σαρακήνικο.

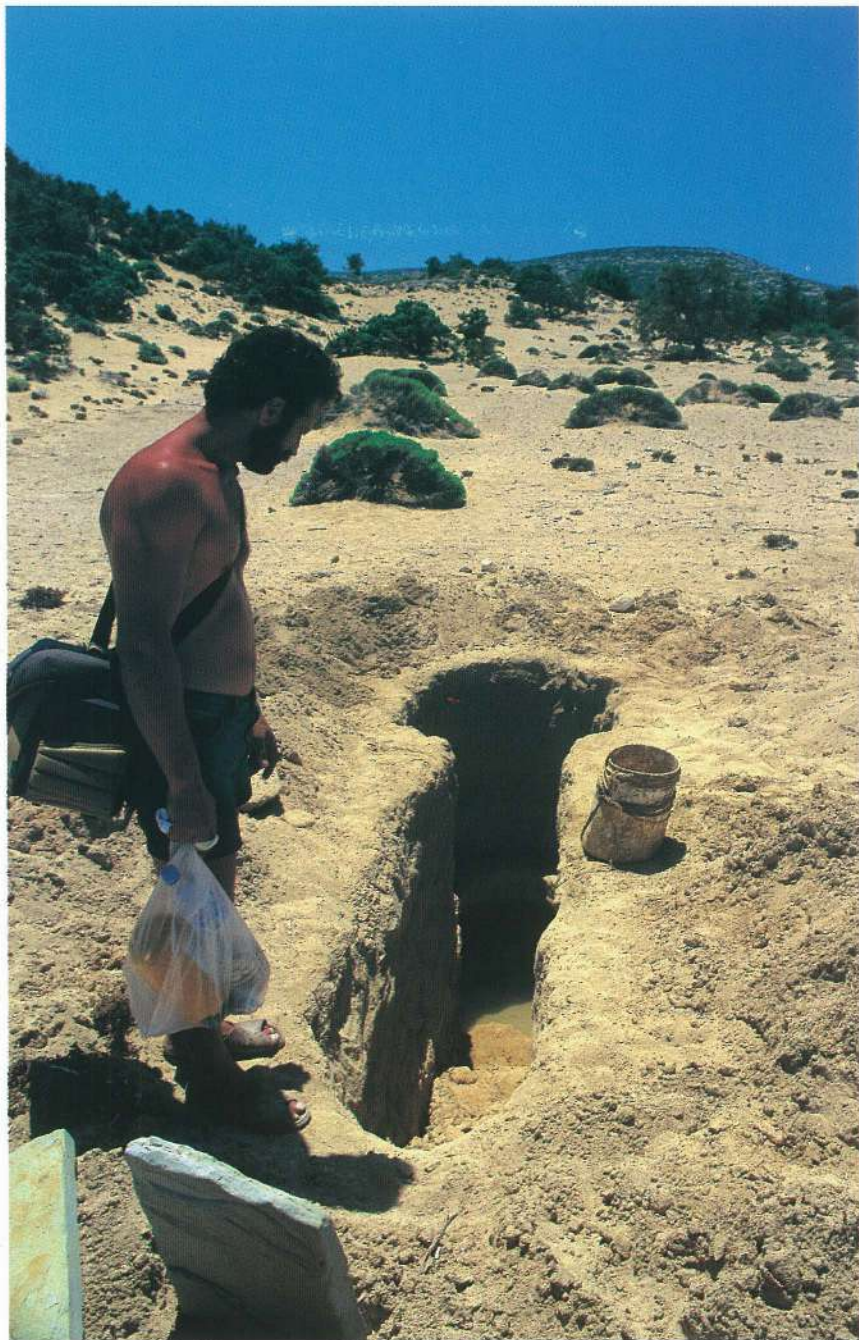
Η βελουδίτη "Μπλε Αμμουδιά".

Ξεκινάει λοιπόν η μέρα με χαλαρούς ρυθμούς και λίγο πριν από το μεσημέρι η ακτή του Αϊ-Γιάννη εμφανίζεται μπροστά μας. Καταλαβαίνω αμέσως γιατί είναι τόσο δημοφιλής, γιατί ξαναγουρίζουν κάθε χρόνο αυτοί που την γνωρίζουν. Είναι σαν μια τεράστια αγκαλιά, μέχρι εκεί που φτάνει το μάτι. Η αμμουδιά είναι βελουδίτη, ποιο στρώμα ύπνου μπορεί να συγκριθεί μ' αυτό το άμεσο άγγιγμά της!

Τα νερά είναι υπέροχα, ρηχά και πράσινα στην αρχή, βαθαινούν ομαλά πιο μέσα και παίρνουν χρώμα βαθυγάλαζο. Συναντάει πολλούς φίλους ο Νίκος στον Αϊ-Γιάννη, συζητάει και ξεχνιέται μαζί τους. Περνάει όμως η ώρα κι είναι μεγάλη η επιθυμία μου να γνωρίσω όλη την ακτή. Διασχίζουμε τον όρμο και στο τέλος της αμμουδιάς κάποιοι βράχοι ορθώνονται μπροστά μας. Τους προσπερνάμε εύκολα μπαίνοντας μέχρι το γόνατο στη θάλασσα. Μια άλλη ακτή αποκαλύπτεται πίσω από τους βράχους. "Αυτή η παραλία πήρε το όνομά της από το χρώμα της άμμου", λέει ο Νίκος. Λέγεται

"Μπλε Αμμουδιά". Πλησιάζω την άμμο, την παρατηρώ προσεκτικά και διαπιστώνω, ότι στο φως του ήλιου μοιάζει να παίρνει απαλές μπλε αποχρώσεις. Την φωτογραφίζω αλλά ξέρω καλά, πως κανένας φακός δεν μπορεί ν' αποτυπώσει αυτές τις λεπτές, σχεδόν ιδεατές μπλε ανταύγειες. Κι ενώ θυμώνω στην αρχή μ' αυτή την αδυναμία της τεχνολογίας σκέφτομαι, πως είναι καλύτερα να μείνει ανέγγιχτος ο θρύλος. Για τους Γαυδιώτες, για τον Νίκο, για μένα, αυτή είναι η "Μπλε Αμμουδιά". Αν κάποιοι από σας, αγαπητοί φίλοι, πάτε στην Γαύδο και ακολουθήσετε τα ίχνη μου, ίσως ζήσετε τη μαγεία των δικών σας στιγμών. Γιατί πέρα από κείμενα και φωτογραφίες η Γαύδος είναι προσέγγιση ψυχής.

Αφήνουμε αμιλητοί τα ίχνη μας στην μπλε αμμουδιά. Έχει ο Νίκος το βλέμμα του στη θάλασσα κι εγώ στα "γιαλόξυλα", που ξασπρισμένα από τον ήλιο κι εξαγνισμένα από τα κύματα, έχει ρίξει στην άμμο ο βοριάς. Σκέφτομαι μερικά απ' αυτά να τα μαζέψω, σχήματα, σύμβολα παράξενα, να

Με πολλή τύχη και επιμονή κάποιοι τουρίστες κατάφεραν να βρούν μέσα στο ξερό έδαφος νερό, σε ελάχιστο βάθος.

τα πάρω ενθύμιο μαζί μου, μα μετά το μετανοιώνω. Εδώ είν' ο τόπος τους, στην άμμο της Γαύδου, εκτός κι αν κάποιος δυνατός καιρός τα σπρώξει γι' άλλους

τόπους. Τελευταία εικόνα από τον Αι-Γιάννη, το ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ. Ύστερα παίρνουμε αργά τον δρόμο του Γυρισμού για το Σαρακήνικο.

Σκέψεις και απόψεις

Και δρόμους ν' αποχτήσει το νησί και ξενοδοχεία και λιμάνια, μπας και βγούμε απ' την μιζέρια μας, λέει ένας ντόπιος. Τι προκοπή έχουμε δει τόσα χρόνια μ' αυτό τον τουρισμό'.

Έχει δίκιο. Είναι ένας απ' αυτούς τους λίγους, που μένουν μόνιμα στη Γαύδο, χειμώνα-καλοκαίρι. Μόνον αυτός κι η οικογένειά του ξέρουν πως περνούν όλο το χρόνο.

Στο άκουσμα αυτών των θέσεων, ένας νεαρός δίπλα μου δείχνει ν' ανατριχιάζει. Μα γι' αυτό το λόγο έρχονται στην Γαύδο αυτός και η παρέα του, τα τρία τελευταία χρόνια. Για την ηρεμία και απομόνωσή της, για το παρθένο περιβάλλον. Τι να 'ρθουν να κάνουν αν η Γαύδος αρχίσει ν' αλλάζει πρόσωπο;

Κι αυτοί έχουν δίκιο. Ψάχνουν να βρουν τις τελευταίες ανέθετες γωνιές, τις τελευταίες επάλξεις της ανεξαρτησίας τους.

Ας επιχειρήσω να κωδικοποιήσω τις γνώμες που ακούστηκαν όλες αυτές τις μέρες, μαζί με τις προσωπικές μου διαπιστώσεις. Λεπτομέρειες, τεχνικές λύσεις και προϋπολογισμούς δεν είμαι σε θέση να προτείνω. Αυτή είναι η δουλειά των ειδικών. Απλά εδώ προσπαθώ να μεταφέρω την συνολική κραυγή αγωνίας της Γαύδος προς την πολιτεία.

Νερό και συνεχές ηλεκτρικό ρεύμα μοιάζουν να είναι βασικές προτεραιότητες. Ούτε τα λιγοστά πηγάδια ούτε οι γεννήτριες και η φωτοβολταϊκή μονάδα επαρκούν.

Δύο ασφαλή λιμάνια σε Καραβέ και Σαρακήνικο θα προστάτευαν τα πλοία από Νοτιάδες και Βοριάδες. Ίσως τότε ν' αποχτούσε το νησί κι έναν μικρό αλιευτικό στόλο.

Γιατρός και φαρμακείο είναι απαραίτητα, δεν μπορεί να κλείνει τα μάτια η Ελλάδα στη ζωή και στην υγεία αυτών των ανθρώπων. Το κεντρικό οδικό δίκτυο που συνδέει τους οικισμούς, πρέπει να είναι σε άριστη κατάσταση, όσο κι αν αυτό ενοχλεί ορισμένους οικολόγους. Ποιος δεν θα' θελε το καλοκαίρι μια τακτική επικοινωνία με φθινό εισιτήριο. Εξάλλου η Γαύδος θα μπορούσε να εξελιχθεί σε παράδεισο των πεζοπόρων, απαιτείται όμως διάνοιξη και πλήρης σηματοδότηση των μονοπατιών.

Για την ήπια τουριστική ανάπτυξη θα μπορούσαν αρχικά να γίνουν μερικά οργανωμένα κάμπινγκ με φθινό εισιτήριο σε κάποιες από τις παραλίες του νησιού. Παράλληλα, με ευνοϊκούς όρους δανειοδότησης και επιδότησης, θα 'ταν εφικτή η δημιουργία μικρών παραδοσιακών ξενώνων στους τρεις ορεινούς οικισμούς της Γαύδος. Θα 'ταν μια πνοή ζωής για το εσωτερικό του νησιού, και επίσης μια επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Καραβέ και Σαρακήνικο, θα 'ταν δυνατόν με μια πολιτική κινήτρων, να εξελιχθούν σε πραγματικά οικοτουριστικά θέρετρα.

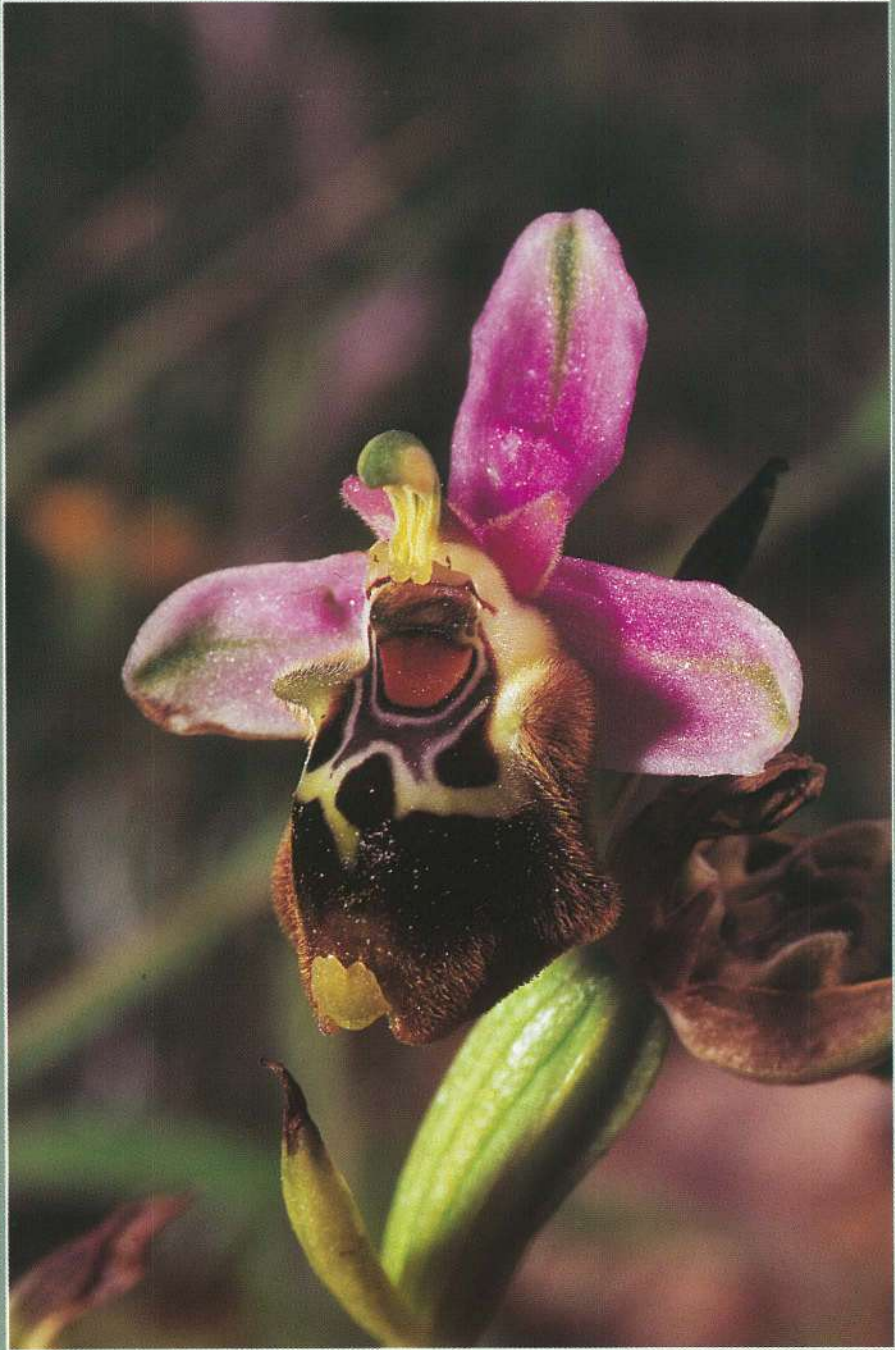
Μα δεν σταματούν εδώ οι δυνατότητες του νησιού. Πολλές παραδοσιακές ασχολίες θα μπορούσαν ν' αναβιώσουν. Αμπέλια, κρασί, τσικουδιά, άφθονο θυμαρίσιο μέλι, διάφορα είδη τυριών, φούρνος με παραδοσιακά προϊόντα, ξυλόγλυπτα, υφαντά. Ίσως η Γαύδος είναι η μοναδική γωνιά της Ελλάδας, που δεν έχει να προσφέρει τίποτε δικό της στον επισκέπτη και δεν έχει να πάρει τίποτε μαζί του κάποιος σαν ενθύμιο.

Πολλοί θα 'ταν αυτοί που θα 'κλειναν μια θέση σ' ένα τέτοιο τρένο ανάπτυξης. Οι παιδικές φωνές θα ξανακούγονταν και το Σχολείο στο Καστρί, πραγματική πρωτεύουσα πια, θα ξαναλειτούργουσε. Και θα 'ταν ώρα για τη Γαύδο ν' ασχοληθεί με τον πολιτισμό της αυτόν που πάντα είχε.

Βιβλιοθήκη, Μουσείο Αρχαιολογικό και Λαογραφικό, Κέντρο υποδοχής και ενημέρωσης φυσιολατρών, Ερευνητικό κέντρο χλωρίδας και πανίδας.

Συμφώνησαν σ' όλα αυτά οι περισσότεροι, ξένοι, ντόπιοι, ο τελευταίος δάσκαλος του νησιού, ο "Πρόεδρος των Παραθεριστών" (τίτλος που του απονεμήθηκε "τιμής ένεκεν" επειδή έρχεται ανελλιπώς τα 20 τελευταία χρόνια στο νησί).

Ας ενεργοποιηθεί επιτέλους η Πολιτεία με μια ομάδα εργασίας ειδικών, ας αρθεί στο ύψος των περιστάσεων με έργα ουσίας και εθνικής σημασίας. Έτσι κερδίζεται πραγματικά η μάχη της ευημερίας και όχι με την "πλασματική ευημερία" κάποιων αριθμών. Αγάπη και στοργή ζητούν η Γαύδος και η Γαυδοπούλα, όχι εφιαλτικά βιομηχανικά συγκροτήματα.

φωτ. Αρχείο Α. Τριχα

Orchis arifera (Μελισσάκι), ζωνή Μεσογειακή ορχιδέα.

Χλωρίδα, Βλάστηση και Πανίδα*

Η πρώτη αναφορά σχετικά με την χλωρίδα της Γαύδου χρονολογείται κατά το 1627, όταν ο Prospero Alpini εξέδωσε το βιβλίο "**De plantis exoticis**", όπου συμπεριέλαβε την περιγραφή 84 κρητικών ειδών με ασαφείς τοποθεσίες, όπου όμως τουλάχιστον μία αναφέρεται στη Γαύδο. Στη σύγχρονη εποχή, ήδη από το 1935, ήταν γνωστά 137 είδη της Γαύδου.

Από την υπόλοιπη βιβλιογραφία αποδελτιώθηκαν συνολικά 156 είδη φυτών που ανήκουν σε 147 οικογένειες, ενώ η δική μας έρευνα στα πλαίσια του προγράμματος: "**Γαύδος, ένα νησί στο άκρο της Ευρώπης**", αποκάλυψε σε πρώτο στάδιο άλλα 60 είδη κάνοντας έτσι το συνολικό αριθμό 201. Οι Bergmeier et al (1997) αναφέρουν ένα σύνολο 470 ειδών συμπεριλαμβανομένων και των υποειδών.

Ανεξάρτητα από τον ακριβή αριθμό ειδών, τα παρακάτω στοιχεία χαρακτηρίζουν την χλωρίδα της Γαύδου:

1. Περίπου το 60% των ειδών είναι Μεσογειακά ή ανατολικομεσογειακά (Bergmeier et al 1997).
2. Αρκετά είδη εξαπλώνονται στην κεντρική και νότια Ευρώπη, ενώ υπάρχουν και είδη που προέρχονται από την Βόρεια Αφρική.
3. Συγκριτικά με τον ενδημισμό που εμφανίζει η Κρήτη σε φυτικά είδη (10%), η Γαύδος παρουσιάζεται πολύ φτωχή (2%), ποσοστό που αφορά τα δυο κρητικά ενδημικά *Bellevalia brevipedicellata* και *Limonium elaphonisticum* καθώς και το μοναδικό ενδημικό της Γαύδου *Bupleurum gaudianum*, το οποίο αμφισβητείται από τον Snogerup, αλλά επιβεβαιώθηκε από τον Bergmeier (1997). Ο τελευταίος παρουσίασε άλλα 18 αιγαιικά ενδημικά είδη.
4. Η Γαύδος θεωρείται ένας σημαντικός φυτογεωγραφικός σύνδεσμος μεταξύ Κρήτης και Κυρηναϊκής (Baldacci, 1912). Αυτό αντικατοπτρίζεται στο γεγονός ότι τουλάχιστον δυο είδη, τα *Anchusa variegata* και *Callitriche pulchra* φαίνεται να εξαπλώνονται μόνο στη βόρεια Λιβύη και τη Γαύδο, ενώ το είδος *Reseda odorata* θεωρείται αυτόχθονο μόνο στις δυο αυτές περιοχές (Greuter et al., 1989). Πράγματι φαίνεται ότι χλωριδικά η Γαύδος συνδέεται

περισσότερο με την Λιβύη από ό,τι με τα Κύθηρα για παράδειγμα, παρά το γεγονός ότι η απόσταση είναι μεγαλύτερη και δεν υπάρχουν ενδιάμεσες γέφυρες ξηράς.

Σχετικά με τη βλάστηση, βάσει δορυφορικής φωτογραφίας (LANDSAT 2, 11.4.1978) και επιτόπιων παρατηρήσεων περιγράφηκαν τρεις βασικοί τύποι βλάστησης που σε πολλές περιπτώσεις αλληλεπικαλύπτονται (Βώκου, 1983):

1. Μακί και φρύγανα που καλύπτουν πάνω από το 60% του νησιού.
2. Πευκοδάση που καλύπτουν το 10% του νησιού.
3. Συστάδες οξυκέδρων που καλύπτουν λιγότερο από το 3% του νησιού.

Παλαιότερες αναφορές σχετικά με τη βλάστηση της Γαύδου την παρουσίαζαν ως βραχώδη και άδενδρη (Simonelli, 1983 - Σπανάκης, 1981). Κάτι τέτοιο δεν είναι περίεργο αν σκεφτεί κανείς το γεγονός ότι στις αρχές του αιώνα μας η Γαύδος είχε 400 κατοίκους οι οποίοι καλλιεργούσαν το 80% περίπου της γης και είχαν γύρω στα 12.000 αιγοπρόβατα που βοσκούσαν ελεύθερα.

Η μετέπειτα εγκατάλειψη των καλλιεργειών και η δραματική μείωση του πληθυσμού επέδρασαν σημαντικά στην παρατηρούμενη εξάπλωση των φρυγάνων και των πεύκων στο νησί.

Τα συνεχώς αυξανόμενα πευκοδάση έχουν αντίστοιχα αυξήσει τον κίνδυνο πυρκαγιάς στο νησί, κάτι που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη σε όποια διαχειριστική μελέτη εκπονηθεί, ούτως ώστε να διατηρηθούν ο φυσικός πλούτος και η αισθητική του νησιού.

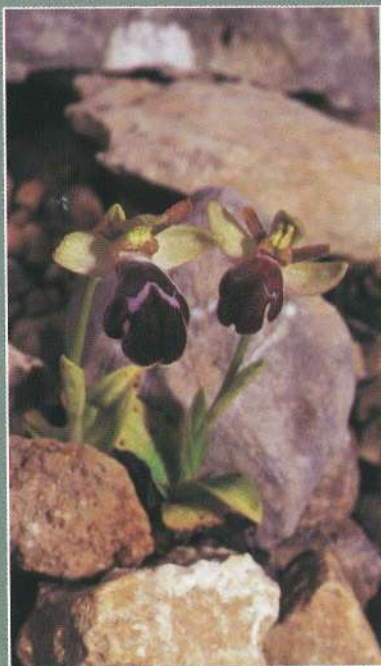
Μέχρι σήμερα έχουν αναγνωριστεί 21 τύποι οικοτόπων στη Γαύδο και Γαυδοπούλα από τους οποίους οι περισσότεροι ανήκουν στη μεσογειακή βλάστηση και παρουσιάζουν ικανοποιητικό βαθμό διατήρησης. Τρεις από αυτούς έχουν χαρακτηριστεί ως οικότοποι προτεραιότητας σύμφωνα με την οδηγία 92/43 της Ε.Ο.Κ.:

1. Θίνες με λόχμες αρκεύθων (*Juniperus oxycedrus macrocarpa*)
2. Βυθοί θάλασσας με ποσιδόνειες (*Posidonia oceanica*)
3. Μεσογειακά εποχιακά τέλματα

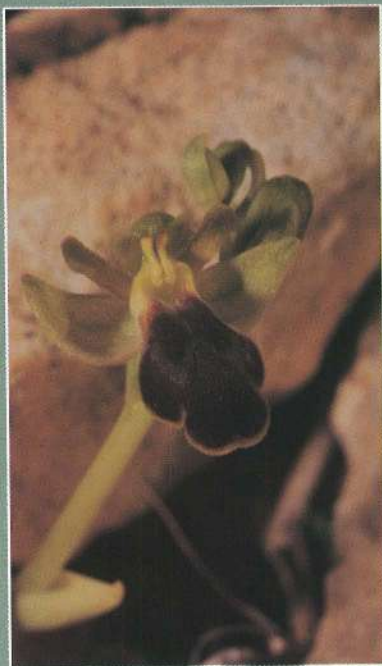
*Τμήμα της εξελισσόμενης μελέτης του Πανεπιστημίου Κρήτης για την Γαύδο.

Orchis quadripunctata, μία πανέμορφη Μεσογειακή ορχιδέα που απαντάται σε μεγάλους πληθυσμούς στα βόρεια της Γαλλίας.

Orchis fusca

Orchis fusca (Μελissoύκι), ένα ενδιαφέρον είδος ορχιδέας με πολλές ενδημικές μορφές στην Κρήτη.

Orchis papilionacea
κοινή Μεσογειακή ορχιδέα.

Η πανίδα της Γαύδου και Γαυδοπούλας ήταν μέχρι πρόσφατα πολύ λιγότερο μελετημένη από ό,τι η χλωρίδα.

Μέχρι την εξαγωγή των πρώτων αποτελεσμάτων της επιστημονικής ομάδας του Μ.Φ.Ι.Κ. από την ετήσια έρευνα που διεξήγε στα πλαίσια του προγράμματος "**Γαύδος, ένα νησί στο άκρο της Ευρώπης**", τα εξής πανιδικά στοιχεία μας ήταν γνωστά:

-Όσον αφορά τα ασπόνδυλα, μόνο τα χερσαία μαλάκια και τα ισόποδα ήταν επαρκώς μελετημένα: 25 είδη μαλακίων στη Γαύδο και 14 στη Γαυδοπούλα (Βαρδινογιάννη, 1994) και 12 είδη ισοπόδων (Scmalfuss, 1972; 1975; 1979), ενώ από τα υπόλοιπα, μόνο 7 είδη κολεοπτέρων και ένα άκαρι που παρασιτεί σε σκορπιούς, μας ήταν ήδη γνωστά

-Ως προς τα ερπετά, τρία είδη ήταν γνωστά: τα *Cyrtodactylus kotschy kalypsae*, *Telescopus fallax pallidus* και *Mauremys caspica* ενώ κανένα αμφίβιο δεν είχε ποτέ αναφερθεί.

-Ως προς τα πουλιά, η περιοχή χαρακτηριζόταν μικρής αφθονίας και ποικιλότητας. Εκτός από την πέρδικα και τους γλάρους κανένα άλλο πουλί δεν αναφέρετο ως μόνιμα φωλιάζον στο νησί.

- Τέλος μόνο δύο είδη θηλαστικών μας ήταν γνωστά από την βιβλιογραφία, ο αρουραίος (*Rattus rattus alexandrinus*) και ο λαγός (*Lepus lepus creticus*) (Zimmermann, 1953).

Κατόπιν της δικής μας έρευνας αναγνωρίστηκαν ακόμη:

α) Ασπόνδυλα: 3 ακόμα είδη χερσαίων μαλακίων στη Γαύδο, 17 είδη κολεοπτέρων στη Γαύδο και 5 στη Γαυδοπούλα, 6 είδη υμενοπτέρων, 5 είδη ορθοπτέρων, 3 είδη χειλοπόδων και 1 είδος διπτέρου.

β) Ερπετά: το είδος *Hemidactylus turcicus* και ίχνη που αποδεικνύουν την ύπαρξη μικρού πληθυσμού της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta*, κάπ που έχει πολύ σημασία τόσο για το είδος όσο και για τη διαχείριση του νησιού. (Σημ.1)

γ) Πουλιά: άλλα 100 είδη επιπλέον αυτών που αναφέρονταν, ανεβάζοντας το συνολικό αριθμό στα 121 είδη, από τα οποία όμως τα 11 είναι μόνιμοι επιδημητικοί κάτοικοι του νησιού

δ) Θηλαστικά: αναγνωρίστηκε επιπλέον το τρωκτικό *Mus musculus* και η νυχτερίδα *Pipistrellus pipistrellus*.

Τέλος έγινε προσπάθεια για τον εντοπισμό της μεσογειακής φώκιας *Monachus monachus* αφού υπάρχουν ενάλια σπήλαια τα οποία θα μπορούσαν δυνητικά να φιλοξενούν το ζώο αυτό. (Σημ.2)

Σε γενικές γραμμές αυτό που χαρακτηρίζει την πανίδα της Γαύδου είναι η φτώχεια σε αριθμό ειδών στα σπονδυλωτά και η έντονη επίδραση της κρητικής πανίδας στη σύνθεση ειδών στα ασπόνδυλα.

Υπάρχουν αρκετές ενδημικές μορφές της Κρήτης, αλλά πολύ λίγα είδη είναι καθαρά ενδημικά του συγκροτήματος Γαύδου - Γαυδοπούλας. Από την άλλη υπάρχουν χαρακτηριστικά είδη της Κρήτης τα οποία απουσιάζουν από τα δυο αυτά νησιά και αυτό είναι εμφανές στα ερπετά και θηλαστικά.

Χαρακτηριστικές απουσίες είναι αυτές των *Chalcides ocellatus* (το κοινό λιακόνη της Κρήτης) και *Podarcis erhardii* (κοινή σαύρα των μικρών νησιών του νοτίου Αιγαίου), καθώς και των εντομοφάγων θηλαστικών.

Σχετικά με την орνηθοπανίδα, το συγκρότημα Γαύδου-Γαυδοπούλας αποτελεί πολύ σημαντικό σταθμό για τα μεταναστευτικά είδη, τόσο εξαιτίας της γεωγραφικής του θέσης όσο και επειδή διαθέτει ικανοποιητικό αριθμό αδιατάραχτων ενδιαιτημάτων, κατάλληλων για ξεκούραση και διατροφή μεγάλων πληθυσμών πουλιών.

Ο αριθμός και το πλήθος των μεταναστευόντων πουλιών και το γεγονός ότι υπάρχουν ορισμένα σπάνια και προστατευόμενα είδη που φωλιάζουν εκεί, κάνει τα δυο αυτά νησιά να θεωρούνται ως μια από τις πιο σημαντικές για την орνηθοπανίδα περιοχές της Ευρώπης.

Σημ.1. Τον Αύγουστο του 1998 σε τηλεφώνημά της από την Γαύδο η Κούλα Γαλινάκη επιβεβαίωσε την παρουσία μικρών χελωνών *Caretta-caretta* στις βόρειες παραλίες του νησιού, από το Σαρακίνικο έως τον Αϊ-Γιάννη.

Σημ.2. Τον Σεπτέμβριο του 1998, λίγες μέρες πριν την έκδοση του περιοδικού, ο Νίκος Γαλινάκης μας ανέφερε, ότι εθεάθη μια μεγάλη φώκια στην Τρυπητή και ένα φωκάκι έξω από το Σαρακίνικο.

Νεοσσός ασπιμόγλαου (*Larus cachinnans*)
στη φωλιά του.

Χαλιμοκυλιστής (*Arenaria interpres*) ένα από τα
διαβατάρινα πουλιά της Γαύδου.

Ένα από τα ζωολογικά μυστήρια της Γαύδου,
η ποταμιάνα χελώνα *Mauremys caspica*.

“Φωκώπηλιος” στη Βορειοδυτική
ακτή της Γαύδου

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πολλές φορές αναρωτήθηκα, γιατί άνθρωποι τόσο ετερόκλητοι μεταξύ τους, επιστρέφουν χρόνια τώρα στη Γαύδο με τέτοια επιμονή. Δεν είναι μόνον νέοι που πιθανόν συναντούν εκεί συνθήκες απόλυτης ανεξαρτησίας.

Συνάντησα οικογενειάρχες, που κάποτε ήρθαν σαν ζευγάρι και τώρα συνεχίζουν να φέρνουν κάθε χρόνο τα παιδιά τους.

Γνώρισα μεσήλικες, τραπεζικούς, δημοσίους υπαλλήλους, καθηγητές, δασκάλους, ξένους διαφόρων ηλικιών. Ποιο είναι λοιπόν το κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών των ανθρώπων;

Μα πιστεύω, η αμόλυνη φύση της Γαύδου, οι εξαίσιες παραλίες, ο άπιστευτος ένας-τρος ουρανός, αυτή η αίσθηση της "επιστροφής στις ρίζες", που τόσο λείπει από τον σύγχρονο άνθρωπο.

Όλοι αυτοί οι "εραστές της Γαύδου" έρχονται εδώ ανεπιτήδευτα, με τα πιο απλά τους ρούχα, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε οικονομικό ή πνευματικό τους επίπεδο.

Κολυμπούν, βαδίζουν, τρώνε φτηνό και φρέσκο ψάρι, πίνουν κρασί και τσικουδιά

και, οι πιο πολλοί, τον άλλο χρόνο ξαναβρίσκονται.

Ένας από τους "αναχωρητές" της Γαύδου-τρία χρόνια τώρα-, μας κάλεσε ένα βράδυ στην καβάντζα του. Ανάψαμε μίαν αγκαλιά ξερούς κέδρους, μοσχοβόλησε ο τόπος.

Ρίξαμε φρέσκα ψάρια στη φωτιά, απομείναμε ώρα πολλή μέσα στη νύχτα να συζητάμε για τη ζωή και τους ανθρώπους.

Το τελευταίο βράδυ ο Νίκος ήταν μελαγχολικός, δεν πίστευε πως φεύγαμε την άλλη μέρα, ευχόταν να βγει καιρός, να μην έρθει το καράβι. Έπινε τη μια τσικουδιά πάνω στην άλλη, ώσπου ευθύμησε στο τέλος.

Πριν μπούμε την άλλη μέρα στο καράβι αγκαλιαστήκαμε σφιχτά, προλάβσαμε ευτυχώς έγκαιρα να χωριστούμε πριν μας πάρουν οι συναισθηματισμοί.

Μια κοπέλα αποχαιρετούσε απ' το μύλο την παρέα της που έφευγε, δεν μπορούσε να κρατήσει τα δάκρυά της. Κι ύστερα πήρε φόρα και βούτηξε με τα ρούχα στα νερά της Καραβέ.

Μα ήταν πια αργά, η "Σοφία Ρ." ήταν κιόλας μακριά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ**, Μετάφραση ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΨΥΧΟΥΝΤΑΚΗ
2. **"ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ"**, Κωστής Παπαγεωργίου
3. **"ΓΑΥΔΟΣ"**, Ηρώ Σγουράκη
4. **"ΓΑΥΔΟΣ ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΚΑΛΥΨΩΣ"**, Εμμ. Μπικογιαννάκης
5. **ΕΦΗΜ. "ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ"**, Πέγκυ Κουμενάκη
6. **ΕΦΗΜ. "ΤΟ ΒΗΜΑ"**, Χ.Β. Κριτζάς
7. **ΕΦΗΜ. "ΦΟΥΡΟΓΑΤΟΣ"**, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1998
8. **ΕΦΗΜ. "ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ"**, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1998
9. **ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ "ΚΡΗΤΗ"**
10. **"ΦΑΡΟΙ, ΠΕΤΡΑ ΚΑΙ ΦΩΣ"**, Γιάννης Σκουλάς.

Το Ελληνικό Πανόραμα ευχαριστεί θερμά τον ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΤΡΙΧΑ, Βιολόγο Πανεπιστημίου Κρήτης και την ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΔΡΟΣΙΝΟΥ, Αρχαιολόγο ΚΕ Εφορίας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, για τα επιστημονικά στοιχεία που έθεσαν στην διάθεσή του.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Στην Γαύδο μεταβαίνει κανείς είτε από την Παλαιόχωρα είτε από την Χώρα Σφακίων, στα νότια παράλια του νομού Χανίων.

Α) Από την Παλαιόχωρα αναχωρεί όλο το χρόνο (καιρού επιτρέποντος) το ταχυδρομικό καΐκι, τουλάχιστον δύο φορές την εβδομάδα (Δευτέρα και Πέμπτη) με ώρα αναχώρησης 08:00. Για πιθανά ενδιάμεσα δρομολόγια ή καιρικές συνθήκες στην περιοχή, απευθυνθείτε στο **Λιμεναρχείο Παλαιόχωρας τηλ. 0823-41214**. Χρόνος μετάβασης τουλάχιστον 3.30 ώρες.

Β) Από την Χώρα Σφακίων αναχωρεί μικρό φέρρυ-μπόουτ (χωρίς όμως να παίρνει Ι.Χ. αυτοκίνητα), μόνον κατά την θερινή περίοδο (1/5 - 30/9) συνήθως τα Σαββατοκύριακα.

Για ακριβείς ημέρες και ώρες αναχώρησης συνιστάται ένα τηλεφώνημα στο **Λιμεναρχείο Σφακίων, 0825-91292**. Χρόνος μετάβασης περίπου 2 ώρες.

ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΤΗ ΓΑΥΔΟ

Μπορεί κανείς να εξασφαλίσει δωμάτιο (αν δεν θέλει να χρησιμοποιήσει αντίσκηνο) στο Σαρακήνικο., Κόρφο ή Καραβέ, στα παρακάτω τηλέφωνα της Γαύδου (αριθμός κλήσης 0823), 41103, 41104, 41106, 42120, 42018, 42123, 42162, 42163 και 42166 (στον Κόρφο).

Το τηλέφωνο της Κούλας και του Νίκου Γιαλινάκη για κάθε πληροφορία που αφορά το νησί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους είναι 0823/42121.

Οι τιμές των δωματίων κυμαίνονται γύρω στις 5.000 το δίκλινο, με μικρές αποκλίσεις. Στο νησί υπάρχουν συνολικά περίπου 50 ενοικιαζόμενα δωμάτια.

ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΣΤΗ ΓΑΥΔΟ

Υπάρχουν περίπου 10 ταβέρνες στο Σαρακήνικο, δύο στον Κόρφο και μία στην Καραβέ. Θα βρει πάντα κανείς ποικιλία ετοιμών φαγητών και κρεατικών σε πολύ λογικές τιμές. Τα καλύτερα ψάρια (ζαργοί, φαγκριά, λυθρίνια, αστακοί κλπ.), δεν ξεπερνούν ποτέ τις 8.000 το κιλό στην ταβέρνα. Ως πόσιμο νερό χρησιμοποιείται κατά κανόνα το εμφιαλωμένο.

